

Edward Klisiewicz

NAZWY MIEJSCOWE TARNOPOLSZCZYZNY

motywacja – geneza – struktura

Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej – Kraków

NAZWY MIEJSCOWE TARNOPOLSZCZYZNY

(MOTYWACJA – GENEZA – STRUKTURA)

AKADEMIA PEDAGOGICZNA
IM. KOMISJI EDUKACJI NARODOWEJ
W KRAKOWIE
PRACE MONOGRAFICZNE
NR 316

Edward Klisiewicz

NAZWY MIEJSCOWE
TARNOPOLSZCZYŹNY

(MOTYWACJA – GENEZA – STRUKTURA)

Recenzenci:

Prof. dr hab. JERZY RUSEK
Prof. dr hab. MARIA WOJTYŁA-ŚWIERZOWSKA

Copyright by Edward Klisiewicz, Kraków 2001

Redaktor Irena Pabian
Projekt okładki Marek Sajduk

Na okładce kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Buczaczu (Ukraina)

ISSN-0239-6025
ISBN-83-7271-126-7

Wydawnictwo Naukowe AP
Redakcja/Dział Promocji 31-116 Kraków, ul. Studencka 5
tel./fax (0-12) 430-09-83, e-mail: wydawnictwo@ap.krakow.pl

Lamanie Jadwiga Czyżowska
druk i oprawa Wydawnictwo Naukowe AP
zam. 63/2001

nie zmiany nazw miejscowości po II wojnie światowej według „Istoriji mist i sił ukraińskoj RSR”. W części drugiej natomiast wzbogacona została dokumentacja historyczna ze źródeł drukowanych². Dotyczy ona w większości nazw miast i wsi, które cechowała stabilność osadnicza znajdująca odbicie w dokumentach pisanych i wydanych głównie w języku polskim lub łacińskim, rzadziej ruskim, w czasie wielowiekowej przynależności tych ziem do Polski. Oczywiście należy zdawać sobie sprawę z faktu, że ojkonomia tych terenów w codziennej praktyce, na użytek lokalny funkcjonowała w dwóch systemach: polskim i ukraińskim³. Z chwilą zapisu nazwy w dokumencie, stawała się ona oficjalną, ponadlokalną i w zasadzie nie ulegała większym zmianom, zachowując informację pierwotną, która towarzyszyła jej powstaniu – początkowo znaczyła i oznaczała. Z czasem jednak znaczenie czy okoliczności towarzyszące powstaniu nazwy ulegają osłabieniu i zatarciu, a nazwa staje się swoistym adresem służącym porządkowaniu przestrzennemu, wychodząc nawet poza system języka, w którym powstała. Badanie tych zjawisk w oparciu o dotychczasowe propozycje opisu i podziału nazw następuje sporo trudności, zwłaszcza w odniesieniu do tak specyficznego terenu pod względem osadniczym i językowym, jakim była Tarnopolszczyzna.

W tym miejscu pragnę serdecznie podziękować recenzentom, prof. dr hab. Marii Wojtyły-Swierżowskiej i prof. dr hab. Jerzemu Ruskowi za cenne uwagi i sugestie, które pozwoliły uniknąć wielu błędów i pomyłek. Wyrazy wdzięczności kieruję do prof. dra hab. Janusza Riegera za liczne wskazówki merytoryczne i do mego opiekuna naukowego – prof. dra hab. Leszka Bednarczuka.

2. Charakterystyka etnohistoryczna terenu

Na kształtowanie się nazewnictwa Tarnopolszczyzny nie bez wpływu były wydarzenia, towarzyszące tym ziemiom w ciągu dziejów. Zwróćmy uwagę na najważniejsze z nich, które w istotny sposób wpłynęły na przebieg procesów toponimizacji⁴.

² Por. dalej wykaz źródeł, jak również J. Zaleski, op. cit. s. X.

³ Szerzej o tych problemach – J. Rieger, *Niektóre problemy toponimii Ukrainy w XVI w.*, „Onomastica” 1994, s. 117–129.

⁴ Szerzej dzieje Tarnopolszczyzny zob. S. Trubczaninow, J. Winokur, *Istorija Podillja ta piwdjenno-schidnoji Wołyni. Kniga I, Kamjanec Podilskij, Centr Podlitjeznawstwa*, 1993; też Z. Kurzowa, *Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku*, wyd. II, Warszawa–Kraków 1985. Por. też: *Ukraina. Teraźniejszość i przeszłość*, pod red. M. Karasia

O najwcześniejszych losach tych ziem wiemy niewiele. Trudno jest orzec jednoznacznie, czy plemiona zamieszkujące pierwotnie te tereny należały do Słowian zachodnich czy wschodnich. W najstarszej kronice kijowskiej z roku 1039, spisanej przez Nestora, znajdujemy pierwszą wzmiankę o tych ziemiach, pochodzącą z roku 981. Dowiadujemy się z niej, że książę kijowski Włodzimierz, który był zwierzchnikiem ówczesnej Rusi, w wyniku najazdu zbrojnego podporządkował sobie ten obszar. Na zagarniętych terenach osadził on swego syna Wsiewołoda. Od tej pory aż po lata czterdzieste XIII wieku, ziemie te w zasadzie należały do państwowości ruskiej⁵. W czasie trwania zwierzchnictwa ruskiego, ważnym wydarzeniem dla tych ziem, które zaznaczyło się również w toponimii, było przyjęcie chrześcijaństwa obrządku bizantyjsko-słowiańskiego, które dotarło tu przez Kijów. Związane z tym wydarzeniem fakty wpłynęły bezpośrednio na charakter antroponimii ukraińskiej, która wchodzi – jeśli chodzi o hagianimię – w obręb Kościoła ukraińskiego obrządku greckiego. W związku z tym wiernym nadaje się w przeważającej większości imiona greckie – świętych tego Kościoła – o postaci fonetycznej ukraińskiej, co pośrednio zaznacza się w toponimii⁶. Również słownictwo i terminologia związane z życiem religijnym tego obrządku znalazło swe odbicie w toponimii.

Istotna zmiana w dziejach tych ziem zachodzi za panowania Kazimierza Wielkiego, który na wieść o niebezpiecznym dla Polski sojuszu rusko-tatarskim wyprawił się na Ruś Czerwoną, rozpoczynając proces jej opanowywania i inkorporacji do Polski. Dalsze umacnianie wpływów Polski na tych ziemiach, następuje w wyniku polityki Jadwigi i Jagiełły.

W roku 1434 wprowadza się na Rusi Czerwonej prawo polskie w miejsce prawa ruskiego i polską organizację prawno-administracyjną (urzędy, sądy grodzkie i ziemskie, sejmiki ziemskie). W miejsce cerkiewszczyzny ruskiej weszła łacina i język polski. Polszczyzna od wieku XVI stała się też językiem urzędów i dokumentów, co miało niebagatelny wpływ na stabilizację nazw miejscowych (zwłaszcza mniejszych jednostek osadniczych), których nazwy zaczęły być notowane w dokumentach przeważnie w języku polskim. Polszczyzna stała się też nośnikiem cywilizacji i kultury płynącej z głębi Polski. Już w końcu XIV wieku powstawały szkoły parafialne polskie. Przenikały na te ziemie idee reformacji, zwłaszcza nauki Kalwina i Socyna. U Sieniawskich

1 A. Podrazy, Kraków 1970. Co do szczegółowych granic oraz wpływów sąsiednich języków – zob. K. Dejna, *Gwary ukraińskie Tarnopolszczyzny*, „Prace Językoznawcze” 13, Wrocław 1957.

⁵ Por. Z. Kurzowa, op. cit. s. 19.

⁶ Fakt ten znajduje odzwierciedlenie w *Słowniku staropolskich nazw osobowych*, który zawiera znaczną ilość antroponimów równych imionom ukraińskim lub od nich pochodzących; por. też J. Rieger, *Imiennictwo ludności wiejskiej w Ziemi Sanockiej i Przemyskiej w XV w.*, „Prace Onomastyczne” PAN, nr 26, Wrocław 1977.

w Brzeżanach, u Buczackich w Buczaczu, u Jazłowieckich w Jazłowcu powstawały zbory kalwińskie wraz ze szkołami, które przyczyniały się do rozpowszechnienia języka polskiego. Natomiast język ukraiński został sprowadzony do roli drugorzędnej (tzw. jazycze), z której dźwignął się dopiero w ciągu XIX wieku⁷.

Napływ ludności polskiej na te tereny zaczyna się już w XIV wieku⁸. Osiedlają się tu najpierw rody rycerskie, później magnackie, które otrzymują nadania królewskie⁹. Wraz z nimi przybywa licznie ludność wiejska głównie z Małopolski i Mazowsza, która częściowo się rusczy. Z czasem napływa również drobna szlachta zagrodowa skuszona żyznością i urodzajem tych ziem, tworząc w zachodniej części Podola silne ośrodki polskie.

Koloniści i osadnicy przynosili na teren Rusi religię katolicką, tworząc konkurencję dla Cerkwi. Kościół katolicki rozwijał się równoległe z prawosławiem. Religia odgrywała znaczną rolę w układzie stosunków narodowościowych. Z braku świadomości narodowej utożsamiano swą narodowość z wyznaniem, chociaż granica między Kościołem rzymskim a greckim była dość płynna, zwłaszcza w przypadku małżeństw mieszanych. W XVI wieku powstawały na kresach charakterystyczne rody polsko-ruskie, których członkowie używali w stosunku do siebie określeń – *gente Ruthenus, natione Polonus*.

Do rozwiązania problemu różnic wyznaniowych nie doprowadziła również unia brzeska w 1596 roku, a wręcz przeciwnie nawet je spotęgowała, powodując spory między hierarchią duchowną unicką i prawosławną, w które wciągano zwłaszcza drobną szlachtę opowiadającą się za prawosławiem.

Wydarzenia te, a zwłaszcza: wprowadzenie języka polskiego do kancelarii i dokumentów; atrakcyjność polszczyzny jako nośnika płynącej z Zachodu kultury i cywilizacji; działalność Kościoła katolickiego; znaczny napływ ludności polskiej i zakładanie przez nią nowych osad – spowodowały, że język polski zaczął dominować na tych ziemiach i odsunął język ukraiński na dalszy plan. Sytuacja taka znajduje odbicie również w toponimii, zwłaszcza w zakresie dokumentacji urzędowej nazewnictwa. Powstaje spora ilość nazw hybrydalnych opartych o pnie ukraińskie, co z kolei uniemożliwia jednoznaczną kwalifikację nazw¹⁰.

⁷ Zob. szerzej W. Witkowski, *Język ukraiński [w:] Ukraina. Teraźniejszość i przeszłość*, op. cit. s. 325, 354.

⁸ Zob. J. Zaleski, op. cit., Wstęp.

⁹ Zob. A. Czołowski i B. Janusz, *Przeszłość i zabytki województwa tarnopolskiego*, Tarnopol 1926, s. 45.

¹⁰ Czasem trudno jednoznacznie orzec co do charakteru nazwy – polska czy ukraińska. Por. *Formacje hybrydalne w językach słowiańskich*. Księga referatów Ogólnopol. Konf. Nauk. w Lu-

Mapa terenu objętego badaniami

Wydarzenia wieku XVII powodują olbrzymie wyniszczenie gospodarcze tych terenów. Wskutek najazdów tatarskich, lokalnych ruchów kozackich i powstań, wojen z Węgrami i Rosją wiele wsi i osad zostało wyludnionych i doszczętnie

blinie 10–11 maja 1984 r. pod red. S. Warchoła, Lublin 1986: szczególnie K. Rymut, *Pogranicze polsko-ukraińskie w świetle nazw miejscowych*, s. 221–226.

zniszczonych. Zasiedlano je z czasem ponownie, sprowadzając często nowych osadników, co powodowało określone skutki w ojkonimii.

W 1772 roku, w wyniku pierwszego rozbioru, Austrii przypada olbrzymia połać Polski, która otrzymuje nazwę Galicji. Granica zaboru austriackiego oparła się o rzekę Zbrucz. Zaborca zagarnął obok województwa ruskiego, powiat czerwonogrodzki z województwa podolskiego i część powiatu krzemienieckiego z województwa wołyńskiego.

W trakcie działań wojennych między Austrią a cesarzem Napoleonem w 1809 roku, z Księstwa Warszawskiego wkroczyły do Galicji wojska polskie. W krótkim czasie wszystkie większe miasta zostały opanowane przez Polaków. Dopomagały w ich wyzwoleniu działania partyzanckie, a jednym z głównych ognisk rozbudzonego ruchu narodowego stał się Tarnopol.

Niestety w myśl traktatu schönbruńskiego wojska polskie musiały wrócić do Księstwa, a oddziały ochotnicze rozwiązano. Część Galicji obejmująca dwa cyrkuły: zaleszczycki i tarnopolski – została oddana Rosji w 1810 roku za ręką pomoc udzieloną Napoleonowi. Obszar ten pod nazwą „Kraju Tarnopolskiego” pozostał pod panowaniem Rosji przez 5 lat. W roku 1815 na mocy traktatu wiedeńskiego ziemie te odzyskała z powrotem Austria i przyłączyła je do Galicji. W wyniku I wojny światowej wróciły one do Polski i w myśl ustawy organizacyjnej z 1922 roku utworzono województwo tarnopolskie, w którego skład weszły części czterech dawnych województw, sprzed 1772 roku – ruskiego, podolskiego, wołyńskiego i bełskiego¹¹.

3. Źródła i materiał onomastyczny

Dokumentacja źródłowa ojkonimii obszaru Tarnopolszczyzny, jeżeli idzie o czasy najwcześniejsze do wieku XV, jest dość skąpa. Wynika to z faktu dość późnego osadnictwa tych ziem i jego niestabilnością związaną z wydarzeniami historycznymi, co nie sprzyjało działalności administracyjnej. Stąd nieliczne poświadczenia większych i trwalszych jednostek osadniczych (Buczacz, Trębowła, Zbaraż, Borszczów). Nawet *Słownik staroukraińskiej mowy XIV–XV st.*¹², będący w sporej części onomastykonem i bazujący na obfitym materiale źródłowym, podaje niewiele nazw z tego terenu. Trochę nazw spotykamy w „Zbiorze dokumentów małopolskich”, w Archywu Jugo – Zapadnoj Rossiji cz. 5, T1

¹¹ Por. J. Bauer, *Z przeszłości osiedli województwa tarnopolskiego*, Tarnopol 1955.

¹² Dokładny wykaz źródeł i skrótów zob. aneks do niniejszej pracy i J. Zaleski, op. cit. s. X–XI.

i cz. 7, T.I, czy w gramotach wydanych przez W. Rozowa i M. Pieszczaaka, jak też w „Aktach Istoričeskich”, w T.I obejmującym dokumenty z lat 1334–1598.

Wiek XV, a zwłaszcza XVI, pozostawiają po sobie bogatszą dokumentację. Wiąże się to zapewne z zaprowadzeniem prawa i administracji polskiej, większym bezpieczeństwem zewnętrznym, co powoduje zwiększenie osadnictwa a co za tym idzie większe zagęszczenie ojkonimów. Na tereny te, względnie bezpieczne w wyniku polityki Kazimierza Wielkiego, a później Jagiellonów, ściągają osadnicy zarówno ruscy, jak i polscy zakładając nowe osady. Znajduje to potwierdzenie w przytoczonych wyżej wydawnictwach źródłowych – ich dalszych tomach, jak również w „Aktach grodzkich i ziemskich z czasów Rzeczypospolitej Polskiej”, w wydawnictwach z Archiwum Sanguszków, czy w Żerefach do istoriji Ukrainy – Rusy i sumariuszach Metryki Koronnej.

Wiek XVII i XVIII udokumentowany jest dość zadowalająco, oczywiście w zakresie nazw miast i wsi, które utrzymały swą egzystencję w czasie burzliwych wydarzeń tego okresu. Do wyżej wymienionych źródeł dochodzą Lustracje województwa ruskiego, również lauda sejmikowe, wydane jako tom XXIII–XXV „Akt grodzkich i ziemskich”, a także wydane przez władze austriackie – *Edicta et Mandata uniwersalia Regnis Galiciae et Lodomeriae*, tzw. „zbiór Pillera”.

Wiek XIX i początki XX przynoszą dokładną dokumentację istniejącego w tym czasie nazewnictwa terenów Tarnopolszczyzny, zwłaszcza w zakresie mikroojkonimii, która w znacznej ilości trafia do dokumentów. Źródłami są tu mapy, wszelkiego rodzaju skorowidze, *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, również dokumenty dotyczące wizytacji parafii unickich tzw. schematyzmy, rejestrujące nazwy miast wsi itd. aż po nazwy pojedynczych zabudowań, dworów, karczem, leśniczówek itp.

Zmiany polityczne i administracyjne po II wojnie światowej były tak głębokie na tych terenach, że odbiły się również znacząco w nazewnictwie – ukrainizacja i rusyfikacja nazw, urzędowe nadawanie nazw tzw. „pamiątkowych”¹³. Przesiedlenie dużej liczby mieszkańców tych ziem zarówno Ukraińców, jak i Polaków spowodowało przerwanie lokalnej tradycji nazewnicznej – zwłaszcza w mikroojkonimii, która przez lata przekazywana była w języku mówionym i oddawała zróżnicowanie regionalne oraz wzajemne wpływy języka polskiego i ukraińskiego.

W tym miejscu dodam, iż J. Zaleski, który w połowie lat siedemdziesiątych niemal konspiracyjnie odwiedził swe rodzinne strony (Monasterzyska k. Buczacza), często w rozmowach ze mną zwracał uwagę na takie właśnie zjawiska i procesy, które dokonały się na tych ziemiach po II wojnie światowej. Mając

¹³ Zmiany te w odniesieniu do osad samodzielnych podaje – *Istorija mist i sil ukraińskoj RSR. 1. Ternopińska oblast*, Kyjiv 1973.

zachowany w pamięci obraz rodzinnych stron i nazwy z nimi związane, z wielkim trudem – jedynie w przybliżeniu mógł rozpoznać dawne szczegóły topograficzne, natomiast zabudowania, sady, młyny itp., z którymi związane były tzw. nazwy kulturowe, nie istnieją w dzisiejszej rzeczywistości, wchłonięte przez kompleksy kołchozów i sowchozów. Również napotkani obecni mieszkańcy tych terenów pytani o nazwy dawnych przysiółków, zabudowań, majątków nie umieli ich wskazać ani skojarzyć nazwy. Wydaje się więc, że zebranie „żywego” materiału onomastycznego w terenie, w tak szerokim zakresie, jak prezentowany on jest do II wojny światowej w przytoczonych dokumentach, jest bardzo trudne do wykonania, a niekiedy wręcz niemożliwe i to nie tylko ze względu na okoliczności przedstawione wyżej.

Badając pod jakimkolwiek kątem te ziemie musimy brać pod uwagę ich specyfikę. Były to bowiem dawne kresy Rzeczypospolitej zamieszkałe przez Rusinów i Polaków, na których okresy względnej stabilności i spokoju przerywane były wojnami, powstaniem, grabieżami, które wyniszczały i wyludniały te tereny na długi nieraz czas. Ma to również odbicie w nazewnictwie i jego dokumentacji, która wymaga ostrożnego podejścia, co do formułowania wniosków w zakresie wpływów językowych rusko-polskich i polsko-ruskich w nazwach miejscowości. W codziennej praktyce mieszkańcy tych ziem byli dwujęzyczni, zapewne z przewagą żywiołu ruskiego (ukraińskiego). Natomiast do wieku XIX językiem dokumentów – zarówno polskich jak i ukraińskich – jest przeważnie język polski, a wcześniej łacina. Niewiele nazw potwierdzonych jest w dokumentach ruskich (latopisy, gramoty). Dopiero wiek XIX przynosi większe nasycenie dokumentów formami ukraińskimi zapisanymi przeważnie grażdanką. W wyniku takiego stanu rzeczy zdajemy sobie sprawę z trudności interpretacyjnych materiału onomastycznego. Dlatego też w pracy często odchodzi się od szczegółowych danych statystycznych odnoszących się do płaszczyzny historycznej, jak również obrazujących wzajemne wpływy rusko-polskie i polsko-ruskie.

Zgromadzony materiał nazewniczy obejmuje nie tylko nazwy samodzielnych jednostek osadniczych (miasta, wsie), lecz także nazwy przysiółków, części wsi, a także nazwy pojedynczych zabudowań, dworów, karczem itp. czyli całą sieć osadniczą w makro- i mikroskali, co jest pewnym novum w dotychczasowych badaniach onomastycznych. Opublikowane prace z zakresu toponastyki dotyczą w większości nazw miast, gmin i wsi, a więc obiektów samodzielnych, które posiadają bogatą dokumentację historyczną, są względnie stabilne, zwłaszcza na terenach o dawnym i trwałym osadnictwie¹⁴. Tu i ówdzie

¹⁴ Mamy tu na myśli głównie prace W. Taszyckiego, S. Rosponda, K. Rymuta, W. Lubasia, M. Kamińskiej itd., dotyczące nazewnictwa pewnego obszaru, bądź pewnego typu nazw miejscowych.

pojawiają się sporadycznie nazwy przysiółków, wólek, części wsi, ale wydaje się, że jest to uwarunkowane raczej charakterem źródeł historycznych i dokumentów, niż świadomym wyborem. Niektórzy badacze włączają nazwy przysiółków, osad, kolonii do nazw terenowych, inni do nazw miejscowych¹⁵.

Termin „nazwa miejscowa” wprowadzili do obiegu naukowego historycy osadnictwa¹⁶, a przejęli go od nich językoznawcy – onomaści i tradycyjnie używa się go na określenie samodzielnych jednostek osadniczych¹⁷. W odniesieniu do nazw przysiółków, karczem itp. używany jest termin „nazwy miejscowości”¹⁸. Oba te określenia „nazwy miejscowe” i „nazwy miejscowości” są sobie bliskie znaczeniowo, zaś w odniesieniu do nazw domów, folwarków, zabudowań itp. termin „nazwa miejscowości” jest mylący. Ze względu na materiał, który jest podstawą niniejszego studium i obejmuje nazwy miast, wsi, przysiółków itd. – aż do nazw pojedynczych domów używam terminu „ojkonim”, który wywodzi się z greckiego *oi'kos* ‘siedziba, dom’ i zgodnie z etymologią obejmuje swym zakresem również nazwy domów, zabudowań, karczem itp.¹⁹. W budowie językowej nazw miast, wsi, przysiółków, części wsi – z jednej strony, a nazwami pojedynczych domów, leśniczówek, folwarków z drugiej

¹⁵ Por. na ten temat uwagi w recenzji P. Smoczyńskiego, pracy M. Łesiowa, *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*, Lublin 1972, zamieszczonej w „Onomastica” XX, 1975, s. 280–295; por. też R. Mrózek, *Nazwy miejscowe dawnego Śląska Cieszyńskiego*, „Prace Naukowe UŚ”, nr 586, Katowice 1984.

¹⁶ Mamy tu na myśli prace: T. Wojciechowskiego, P. Piekosińskiego, F. Bujaka, H. Łowmiańskiego dotyczące osadnictwa i jego charakteru w różnych okresach historii Polski.

¹⁷ W. Taszycki, *Słowiańskie nazwy miejscowe. Ustalenie podziału*, Kraków 1946; przedruk [w:] Tenże, *Rozprawy i studia polonistyczne*, t. I. „Onomastica”, Wrocław–Kraków 1958, s. 228–268; S. Rospond, *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych*, Wrocław 1957.

¹⁸ Termin „nazwa miejscowa” bywa też rozumiany bardzo szeroko, jako nazwa każdego miejsca, które ją posiada, obejmuje więc również nazwy gór, wód, nazwy terenowe itp. Zob. E. Pawłowski, *Nazwy miejscowe Śląszczyzny*, t. I. Ogólna charakterystyka nazewnictwa miejscowego Śląszczyzny, „Prace Monograficzne WSP w Krakowie” t. IV, Kraków 1965. W takim ujęciu omawiane przez nas nazwy określane są jako „nazwy miejscowości”, a zalicza się do nich miasta, wsie, przysiółki, a nawet pojedyncze domy, o ile mają własne nazwy. Por. E. Pawłowski, op. cit. s. 1. W tym rozumieniu terminu „nazwy miejscowości” używają autorzy prac z serii Pomorskich Monografii Toponomastycznych pod red. H. Górnowicza.

¹⁹ Termin zalecany także przez Międzynarodową Komisję Onomastyki Słowiańskiej. Zob. *Słowiańska terminologia onomastyczna*, Skopje 1983, s. 104–106; Por. też N.W. Podolskaja, *Słownik ruskiej onomastycznej terminologii*, Moskwa 1978; też A.W. Superanskaja, *Mikrotoponimija, makrotoponimija i ich otličije ot sobstwiennoj toponimii*, „Mikrotoponimija”, Izdatelstwo Moskowskiego Uniwersytetu, Moskwa 1967, s. 51–58. Zob. też K. Rymut, *Niektóre problemy badawcze polskiego nazewnictwa miejscowego*. „Warsztat współczesnego onomasty”. Materiały z III ogólnopolskiej konferencji onomastycznej, Kielce 1985. W przytoczonych pozycjach odnajdujemy propozycje użycia terminu ojkonim w stosunku do nazw miast i wsi – i mikroojkonim w stosunku do nazw przysiółków, części wsi itp.

– dostrzegam pewne różnice, np. te ostatnie w większości mają postać wyrażen przyimkowych, czy tzw. „deskrypcji jednostkowych”, co z rzadka tylko spotyka się w nazwach osad typu miasto, wieś, przysiółek. Z różnym też nasileniem występują w określonych grupach semantycznych czy formalnych.

Proponujemy zatem, by dla większych jednostek osadniczych przyjęć termin *ojkonimy*, traktując na równi nazwy miast, wsi jak i przysiółków, części miast i wsi – ponieważ przytaczane kryteria pozajęzykowe, jak dawność zapisów, stałość, samodzielność itd. w przypadku nazw miast i wsi nie są wystarczające, choć spotykamy przecież i przysiółki mające starą dokumentację, nierzadko z wieku XII²⁰. O tym, czy dana osada staje się wsią decyduje nieraz przypadek lub przepis administracyjny. Przysiółki, wólki, często liczebnością mieszkańców i obszarem dorównują wsiom²¹.

Natomiast w przypadku miejsc zamieszkałych typu: grupa domów, pojedyncze domy, leśniczówki, karczmy itp.²², oprócz różnic wskazanych wyżej, dochodzą jeszcze odrębności pozajęzykowe – obiekt mały, najczęściej nowszego pochodzenia, prawie bez dokumentacji historycznej, nazwa zaświadczona najczęściej w skorowidzach, na mapach lub zebrana drogą eksploracji terenowej. Dla nazw tego typu proponujemy termin *mikroojkonimy*.

Zdajemy sobie sprawę z arbitralności takiego podziału i nieostrości granic pomiędzy *ojkonimami* a *mikroojkonimami*, ale wydaje się, że przeprowadzenie jednoznacznego rozgraniczenia w tym zakresie jest raczej niemożliwe.

W dalszej części pracy wszystkie nazwy zostaną omówione i poddane analizie łącznie, według jednolitych kryteriów podziału. Za takim ujęciem przemawia fakt, że przecież często grupy domów, pojedyncze domy a zwłaszcza karczmy²³ dawały z czasem początek osadzie, później wsi, a nazwa pozostała niezmieniona. Obserwujemy też sytuacje odwrotne, kiedy nazwy wsi wykorzystane są w *mikroojkonimii*. Takie ujęcie pozwala ukazać wzajemne relacje i procesy onimiczne wewnątrz systemu nazwotwórczego w mikro- i makroskali.

²⁰ Zob. H. Bugalska, *Toponimia byłych powiatów gdańskiego i tczewskiego*. Gdańskie Towarzystwo Naukowe, seria 7, Pomorskie Monografie Toponomastyczne nr 6, Gdańsk 1985, s. 179.

²¹ Jeżeli okaże się to zasadne, można wydzielić w grupie *ojkonimów* – podgrupy: a) samodzielne (miasta, wsie) – b) niesamodzielne (przysiółki, części wsi i miast). Z różnych też względów materiał może być zawężony do pewnej tylko grupy interesujących nas nazw. W związku z tym możemy je określać cząstkowo, np. „*ojkonimy* samodzielnych jednostek osadniczych”, „*ojkonimy* niesamodzielnych jednostek osadniczych”, „*mikroojkonimy*”, a w odniesieniu do całości nazw obiektów zamieszkałych – „*ojkonimy* i *mikroojkonimy*”. Tak więc tytuł niniejszej pracy mógłby brzmieć – „*Ojkonimy* i *mikroojkonimy* Tamopolszczyzny”.

²² Oczywiście grupę tę można rozszerzyć, np. o nazwy młynów, czy współcześnie – o nazwy domów wczasowych, pensjonatów, hoteli itp.

²³ Na ten proces zwrócił uwagę I. Vávra, *Iména starý'ch hospod*, „*Onomastické práce*” Sv. 2, Praha 1968, s. 231–236.

Cały materiał podzielono więc ze względu na charakter nazywanego obiektu na:

— ojkonimy, które obejmują miasta, wsie, przysiółki, wólki, osady, części gmin wsi i miast, czyli nazwy samodzielnych lub większych jednostek osadniczych – dalej w skrócie M. W. Przys.

— mikroojkonimy, do których należą: grupy domów, zabudowania, pojedyncze domy – dalej Z., folwarki, dwory – dalej F., leśniczówki, gajówki – L. i karczmy – K.

4. Metoda opracowania i podziału mikroojkonimów

Przystępując do opisu i porządkowania materiału nazewniczego dotyczącego tak specyficznych pod względem osadniczym terenów, jakimi była Tarnopolszczyzna – zarówno od strony wydarzeń historycznych, jak i stosunków językowych – zdajemy sobie sprawę z wynikających stąd trudności. Ograniczoność, a czasami niedoskonałość przekazów źródłowych w stosunku do rzeczywistej sytuacji w przeszłości nakazuje ostrożność w formułowaniu niektórych wniosków i uogólnień. Jednakowoż funkcjonujące obecnie systemy toponimiczne w odniesieniu do określonego terenu są wynikiem ich wewnętrznego rozwoju i lokalnego kontinuum onimicznego, tworząc pewne „modele” strukturalno-semantyczne uzależnione w jakimś zakresie od motywacji nazewniczej, która często dotyczy wydarzeń zewnętrznych towarzyszących powstaniu nazwy. Dysponując zatem obfitym materiałem zarówno w mikro-, jak i makroskali, który jest zadowalająco udokumentowany z okresu z przed II wojny światowej, możemy dokonać opisu i charakterystyki nazewnictwa badanego terenu.

Stosowane w toponomastyce podziały ojkonimów są ciągle jeszcze niedoskonałe. Eksponują nazwy bądź od strony semantycznej, kładąc nacisk na tzw. etymologię nazw lub pokazują strukturę toponimów, gubiąc granicę między słowotwórstwem apelatywów a tzw. nazwotwórstwem.

Klasyfikacja semantyczna W. Taszyckiego²⁴, przejęta w dużej mierze od historyka T. Wojciechowskiego²⁵, zmodyfikowana i uzupełniona o grupy nadrzędne:

²⁴ W. Taszycki, *Słowiańskie nazwy ...* op. cit.

²⁵ T. Wojciechowski, *Chrobacja. Rozbiór starożytności słowiańskich, cz. I*, Kraków 1875.

- A. nazw miejscowych będących zawsze nazwami miejscowości.
- B. nazw miejscowych będących zrazu nazwami ludzi, później dopiero nazwami miejscowości.
- C. nazw dwuznacznych.
- D. nazw ciemnych

– służyła przez długi okres, jako dość łatwy i stosunkowo przejrzysty w zastosowaniu „dekoder” pierwotnych znaczeń toponimicznych, które tkwią w samych nazwach, Pozwalało to na podstawie określonych typów nazw ich chronologii i zasięgów badać procesy osadnicze.

Zaś podział strukturalny S. Rosponda²⁶, biorąc za kryterium budowę językową nazw, wydziela wśród toponimów grupy: prymame, sekundame, composita – co z kolei prowadzi do jednostronnego, sformalizowanego opisu, pokrywającego się częściowo z opisem słowotwórczym apelatywów.

Często łączy się oba podziały, czyniąc jeden z nich nadrzędnym. Raz w obrębie nadrzędnych grup formalnych pokazuje się pewne typy semantyczne, innym razem w obrębie nadrzędnych grup semantycznych dokonuje się podziału strukturalno-gramatycznego. Często spotykamy się z krytyką tychże podziałów, niekiedy dość ostrą²⁷. Poszukuje się nowych rozwiązań i propozycji przy zastosowaniu innych kryteriów. Propozycje owe nie zyskują jednak praktycznego zastosowania²⁸, a problem klasyfikacji nazw jest nadal otwarty. Jego rozwiązanie utrudnia również fakt, że wciąż jeszcze, mimo znaczących w tym zakresie badań²⁹, nie mamy nadal jasnych i ostatecznych rozstrzygnięć, jak

²⁶ S. Rospond, *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna ...* op. cit.

²⁷ Por. zarzuty M. Karasia, *Imię, nazwisko, przezwisko: nazwa osobowa w polszczyźnie*, „Onomastica” XXI, 1976, s. 19–40: „(...) również w zakresie nazw miejscowych obserwujemy zbędne mnożenie grup desygnatowych (tj. opartych o to, co dane nazwy oznaczają). Jest to mnożenie bytów pozornych ponad jakiegokolwiek potrzeby badawcze i stan faktyczny” – i dalej – „Skoro nazwy własne pokrywają się z nazwami pospolitymi (oczywiście w zakresie formalnego podziału), to już je tam zostawmy i nie mnożmy grup nibystrukturalnych – okazuje się bowiem, że w zakresie nazw nie ma nic nowego (od strony formy) ponad to co już wiemy o apelatywie”, s. 54.

²⁸ Zob. M. Karaś, *Słowiańskie nazwy miejscowe i ich klasyfikacje (uwagi i propozycje)*. Biuletyn PTJ XXXVIII, 1971 – proponuje kryterium podziału, według którego uważa się nazwy własne za system leksykalnie i morfologicznie zamknięty lub otwarty; zob. też: I. Nowakowska-Kempna, *Polskie nazwy miejscowe (analiza synchroniczna)*. Prace Językoznawcze 4. Onomastyka, pod. red. W. Lubasia i A. Wilkonia, Prace Naukowe UŚ nr 201, Katowice 1978, s. 25–34. Jak sama autorka przyznaje jest to propozycja dość dyskusyjna.

²⁹ Zob. szerzej na ten temat: J. Kuryłowicz, *La position linguistique du nom propre*, „Onomastica” II 1956, s. 1–14; Tenże, *The linguistic status of proper nouns (names)*, „Onomastica” XXV, 1980, s. 5–11; tamże tłumaczenie polskie Z. Klimka. A.V. Superanskaja, *Jazykowyj znak i imia sobstvennoje*, „Problemy jazykoznanija”, Moskwa 1967, s. 152–156; Tejże: *Obszczaja teorija imeni sobstvennogo*, Izdatielstwo „Nauka”, Moskwa 1973 – zwłaszcza rozdział II; zob. też C. Kosyl, *O przechodzeniu nazw własnych do kategorii nazw pospolitych (na materiale gwary*

z punktu widzenia językowego należy traktować nazwy własne, jaka jest ich *differentia specyfika* i jakie naprawdę cechy decydują o ich odrębności na tle apelatywów, prócz oczywistych faktów (pisownia, fleksja, to że z punktu widzenia logiczno-gramatycznego wszystkie są rzeczownikami itp.), co zresztą wydaje się być rzeczą wtórną, jako konsekwencja wydzielenia się nazw własnych z zasobu apelatywów³⁰.

Aktu nazewniczego nie możemy zawęzić tylko do płaszczyzny językowej. Towarzyszą mu również zjawiska natury społecznej, narodowej, kulturowej itp. Nie możemy również pominąć związanych z nim pewnych uwarunkowań psycholingwistycznych. Przecież nazwą własną zajmują się nie tylko językoznawcy-onomaści. To również domena badań historyków, etnografów, socjologów, filozofów itd.³¹. Jeżeli ograniczymy swój punkt widzenia do opcji ściśle językowej, to wydaje się, że nie znajdziemy trafnego rozwiązania. Dotychczasowe kryteria podziału i opisu nazw własnych wynikają ze zbyt jednostronnych, nieraz mechanistycznych prób opisu. Zgodzić się jednak należy, że językoznawcy-onomaści w badaniach nazw własnych winni odgrywać rolę decydującą z tego względu, że nazwy własne stanowią znaczną część słownictwa narodowego każdego języka, że na tle tego słownictwa tworzą one swoisty system, że „wypracowały” swój odrębny status w języku. Nadal więc trzeba poszukiwać doskonalszych kryteriów ich opisu.

Procesy nominacyjne były i są ściśle powiązane z językiem. Tworzyła je przecież grupa ludzi w ramach określonego języka według praw, zasad i norm w nim istniejących, w określonym czasie³². Za każdą więc nazwą kryła się motywacja semantyczna związana z okolicznościami jej utworzenia. Wydaje się, że w większości sytuacje były jednoznaczne – określone trwałe cechy terenu,

studenckiej), „Onomastica” XIX, 1974, s. 85–104 – na s. 85 i n. zbiera i przytacza różnice pomiędzy interesującymi nas nazwami.

³⁰ Zob. A. Zaręba, *Dialektologia a onomastyka*, „Onomastica” XIII 1968, s. 7–25: „Różne elementy systemu językowego przejęte od nazw pospolitych, zastosowane w specyficzny odrębny sposób w nazwach własnych, stają się ich formalnymi wykładnikami odróżniającymi je od nazw pospolitych”.

³¹ Por. w tym względzie uwagi M. Karasia, *O niektórych problemach. onomastyki polskiej* „Onomastica” XXIII 1978, s. 7–25; także W. Taszycki, *Stosunek onomastyki do innych nauk humanistycznych*, „Onomastica” VIII 1965, s. 1–19.

³² Por. S. Benson, *Namengeber und Namengebung*, „Onoma” XXI 1977, s. 125 – charakteryzując ogólne uwarunkowania procesów onomastycznych pisze: „Zarówno przy spontanicznym, jak i administracyjnym tworzeniu nazw nie używa się nigdy luźnych, znaczeniowo pustych ciągów fonemowych. Prawie wszystkie nazwy tworzy się za pomocą już istniejących morfemów. Morfemów tych używa się i łączy je ze sobą zgodnie z regułami danego języka, przy czym nie odbywa się to bez żadnych skojarzeń znaczeniowych. (...) Dodać trzeba, że nazwa musi być w zgodzie z ogólnymi prawami języka, a także musi nawiązywać do zasobu nazw, znanego tej grupie społecznej, która ma to określenie zaakceptować jako nazwę”.

usytuowanie obiektu, zmiany środowiska wywołane działalnością człowieka, nazwanie grupy ludzi, która zasiedliła dany teren, przynależność osady do określonej osoby czy wykorzystanie już istniejącego i znanego toponimu itp. Czasem były to procesy głębsze, wyrażające motywacje indywidualne, subiektywne, sięgające nierzadko po metaforę toponimiczną, co z perspektywy czasowej jest trudne do ustalenia, zwłaszcza w odniesieniu do wielu starych ojkonimów. Jednak można przyjąć, że nie wychodzą one poza system struktur i typów semantycznych obowiązujących w toponimii określonych terenów³³. Rozpatrując zatem istniejące dziś nazewnictwo, które jest wynikiem złożonych procesów historycznych, nie tylko językowych, ale i osadniczych, kulturowych, uwarunkowań topograficznych itd., musimy spojrzeć na nazwę wielopłaszczyznowo, nie popadając przy tym w skrajności interpretacyjne – semantyczne, strukturalne czy inne.

Trudno jest dzisiaj zgodzić się z jednoznacznym niemal stanowiskiem onomastów słowiańskich, że we wszystkich nazwach, które są podzielne słowotwórczo, należy się dopatrywać struktur nazewniczych z odpowiednimi formantami onomastycznymi³⁴. Nowsze badania prowadzą do jednoznacznych wniosków o wtórności formantów onomastycznych³⁵. Musimy zatem przyjąć, że w procesie nazwotwórczym związanym z ojkonimią będziemy mieć bardzo często (a może wyłącznie?) do czynienia z przejściem gotowego apelatywu i przeniesienia go do grupy nazw własnych w drodze tzw. derywacji semantycznej. Natomiast przy tworzeniu ojkonimów od istniejących już toponimów lub innych nazw własnych, afiksy tworzyć będą nowe ojkonimy w ramach procesów nazwotwórczych.

Wydaje się, że u zarania ojkonimii nie istniało jeszcze rozróżnienie funkcji desygnacyjnej i signifikacyjnej znaku językowego. Słownictwo pospolite związane z określeniami cech terenu, jego ukształtowania, szaty roślinnej, z nazywaniem grup ludzi, czy przynależności do nich pewnych terenów itp. służyło jako doraźne formy identyfikacji określonego terenu – znaczyło i oznaczało. W procesie rozwoju cywilizacji, powstawaniu osadnictwa, rozbudowy admini-

³³ Por. szerzej na ten temat: R. Šramek, *Mistni jměna v komunikativnym procesu a pojeť jejich výkladu v topomastikonech*, Zprawodaj Mistopisni Komise ČSAV, R. XIX, c. 3–4, 1978, s. 329 i n.; por. też uwagi w odniesieniu do nazw terenowych: M. Kornaszewski, *W sprawie klasyfikacji nazw terenowych. Uwagi i propozycje*, „Onomastica” XXV 1986, s. 5–17.

³⁴ Por. stanowisko S. Rosponda i proponowany przez niego podział strukturalny w pracy: *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna ...*, op. cit. – przyjęty również i stosowany przez wielu onomastów.

³⁵ Por. M. Karaś, *Ableitungsformanten in linguistischer und onomastischer Sicht*, „Onoma” XXI 1977, s. 507–517; też H. Borek, *W sprawie badań nad polskim słownictwem toponimicznym*, „Atlas onomastyczny Słowiańszczyzny”, Wrocław, 1972, s. 43–55; Tenże, *Założenia Słownika polskich wyrazów toponimicznych*, „Onomastica” XXIV 1979, s. 5–17.

stracji koniecznością staje się identyfikacja trwała. Dlatego też w większości wypadków zmieniały się realia, które kiedyś dały początek nazwie i z dwu funkcji, jakie ona pełniła – znaczącej i oznaczającej – pozostała tylko ta druga.

Korzystając z dotychczasowych doświadczeń w zakresie podziału nazw miejscowych proponujemy uporządkowanie mikroojkonimów i ojkonimów z uwzględnieniem różnych płaszczyzn opisu w jednym schemacie klasyfikacyjnym.

Wyróżnimy zatem ze względu na genezę i motywację onimiczną trzy nadrzędne grupy nazw:

A. (Mikro)ojkonimy motywowane przez związek znaczeniowy z nazwą osobową lub określeniem osoby czy grupy ludzkiej (nazywane często odantroponimicznymi).

B. (Mikro)ojkonimy motywowane przez związek znaczeniowy z apelatywem (odapelatywne).

C. (Mikro)ojkonimy motywowane przez inne toponimy (odtoponimiczne). Dwie pierwsze grupy w zasadzie nawiązują do propozycji F. Miklosicha³⁶ – toponimów tworzonych od antroponimów i toponimów; tworzonych od apelatywów – przejętej również przez W. Taszyckiego, jako grupy nadrzędne w jego podziale semantycznym. Grupę C. traktujemy jako równorzędną dwu pierwszym, właśnie ze względu na motywację i charakter podstawy nazwotwórczej. Na fakt ten coraz częściej zwracają uwagę badacze–onomasty zajmujący się problemami toponimów odtoponimicznych³⁷.

Zatem podział nadrzędny porządkuje mikroojkonimy, dzieląc je na trzy grupy ze względu na treść tkwiącą w podstawie nazwy, i która to treść wskazuje zarazem na motywację, jaką się kierowano przy kreowaniu toponimu. Nie zawsze możemy dysponować pełną dokumentacją w odniesieniu do poszczególnych nazw – zwłaszcza mikroojkonimów (folwarków, dworów) – stąd zdajemy sobie sprawę, że niekiedy może to być motywacja jedynie pozorna.

W ramach grup nadrzędnych A.B.C. uporządkowano omawiane nazwy pod kątem ich budowy formalno-gramatycznej, dzieląc je na struktury prymarne, sekundarne i komponowane, co jest pewnym nawiązaniem do propozycji S. Rosponda³⁸. Podział taki pozwala w przybliżeniu ukazać różnice w typach nazwotwórczych i formalnych mikroojkonimów tworzonych na bazie antro-

³⁶ Zob. F. Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen*, Heidelberg 1927.

³⁷ Porównaj szczegóły w artykule H. Borka – *Nazwy relacyjne w toponimii*, V Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna, Poznań, 5–8 września 1985, Poznań 1988. Również szczegółowe typy nazw relacyjnych w obrębie nazw odtoponimicznych.

³⁸ Por. S. Rospond, *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna ...* op. cit.

ponimów, apelatywów czy toponimów, z próbą oddzielenia procesów słowotwórczych od nazwotwórczych, nie traktując tych drugich w sposób mechaniczny, a więc jako przenoszenia twórców czysto apelatywnych na płaszczyznę derywacji toponimicznej. Ustalenie dokładnych granic w tym zakresie jest niezmiernie trudne, o czym wspomniano wyżej.

Zasygnalizować również należy istnienie tzw. nazw dwuznacznych, których podstawą może być nazwa osobowa lub apelatyw, tworzą one jednak jednorodny typ formalny i w jego obrębie, dokonując szczegółowego podziału ze względu na rodzaj podstawy, możemy wskazać probabilistycznie na możliwość ich podwójnej bazy motywacyjnej.

Zatem w grupie A. (motywowanej przez nazwę osobową lub określenie grupy ludzkiej), w podgrupie I. (jako onomastycznie prymarne) znajdują się nazwy typu np. *Walki, Rudniki, Potoczany, Myszkowice*, które to typy uważają badacze coraz częściej za ojkonimy równe tym właśnie nazwom, a utworzone za pomocą tzw. derywacji semantycznej. Jedynie w przypadku nazw tzw. patronimicznych rodzą się wątpliwości w sytuacjach, kiedy są to nazwy nowszego pochodzenia, a model ten przestał być żywotny na ziemiach centralnych polskich i ruskich. Taki stan może być wynikiem późnych zapisów w dokumentach lub tworzenia według tego wzorca nazw nowszych.

Grupę II. tworzy w zasadzie pokaźna ilość nazw dzierżawczych, zwłaszcza ich najstarsza warstwa. Wśród części nazw nowszych ich dzierżawczość może być jedynie pozorna, ponieważ mogły być tworzone na wzór silnie działającego modelu toponimicznego. (Por. też uwagi wyżej dotyczące tzw. nazw dwuznacznych).

Grupa III. obejmuje nazwy komponowane, które ze względu na różną genezę członów nastroczają sporo trudności przy próbach jednolitego opisu (grupy nazw kulturowo-dzierżawczych, kulturowo-etnicznych itp. lub umieszcza się tę samą nazwę w dwu różnych grupach). Odmienna jednak jest specyfika ich tworzenia, w zależności od motywacji, o czym szczegółowo niżej.

Zachowując nadal te same kryteria i zasady w odniesieniu do grupy B. (toponimy motywowane przez apelatywy) wśród struktur toponimicznie prymarnych I. – wyróżnimy nazwy wyrażone rzeczownikiem w formie pluralnej i singularnej, a w ich obrębie (mikro)ojkonimy, których podstawą są apelatywy odnoszące się do naturalnego ukształtowania terenu, rodzaju gleby, szaty roślinnej itd. (W. Taszycki określa te nazwy mianem topograficznych) oraz apelatywa odnoszące się do obiektów i zjawisk powstałych w wyniku działalności człowieka zarówno w sferze materialnej, jak i duchowej. Tu też znajdują się nazwy, które możemy określić mianem metafory nazewniczej, kiedy motywacja onimiczna nie jest bezpośrednia. (u W. Taszyckiego jest to grupa nazw kulturowych). Czasami trudno jest jednoznacznie rozgraniczyć oba typy, np. nazwa

Grobla – czy motywowana jest przez apelatyw nazywający obiekt naturalny czy sztuczny? Czy *Dobra* – to wieś o dobrych warunkach bytowania naturalnych – czy stworzonych, przez człowieka? itd.

Procesy językowe i motywacje są tu identyczne, dlatego nazwy te pomieszczono w jednej grupie nadrzędnej ze względu na motywację.

Trudniejszym jednak w tej grupie jest problem rozdzielenia nazw prymarnych od sekundarnych i jednoznacznego określenia procesów nazwotwórczych w odróżnieniu od słowotwórstwa apelatywów. Nowsze kompleksowe badania zasobu apelatywów toponimicznych wykazują, że procesy derywacyjne dokonały się przede wszystkim w apelatywnym systemie słowotwórczym. Zasadniczy kształt struktury tej grupy motywacyjnej wywodziłby się wprost ze struktury apelatywów wchodzących w jej zakres. H. Borek na podstawie praktyki związanej z pracami nad słownikiem polskich wyrazów toponimicznych uważa, „że podstawowe zróżnicowanie derywacyjne toponimów (czy w ogóle struktur nazewniczych) odapelatywnych dokonało się już zasadniczo na płaszczyźnie apelatywnej i zostało przeniesione do toponimii w postaci tych kilkudziesięciu formacji słowotwórczych, które stały się szczególnie żywotne w zasobie nazewniczym i stworzyły w ten sposób załączki własnego systemu toponimicznego, rozwijającego się dalej w sposób zróżnicowany warunkami językowo – geograficznymi – chronologicznymi”³⁹. Dlatego też w niektórych sytuacjach kwalifikacja w tym zakresie może budzić wątpliwości ze względu na arbitralność rozstrzygnięć, czego nie da się uniknąć na obecnym etapie badań toponimicznych⁴⁰.

Grupę C. stanowią (mikro)ojkonimy utworzone od istniejących już toponimów (odtoponimiczne), które H. Borek określa mianem nazw relacyjnych⁴¹. Procesy onimizacyjne, jakie zachodzą w tej grupie polegają albo na przeniesieniu gotowej nazwy – grupa I. struktury prymarne – albo na utworzeniu przy pomocy zabiegów nazwotwórczych nowego ojkonimu w oparciu o nazwę istniejącą – grupa II. struktury afiksalne – lub kompozycji polegającej na wykorzystaniu istniejących nazw, jako członów nowo utworzonego ojkonimu – grupa III. struktury komponowane.

³⁹ H. Borek, *Metodologiczne problemy badania złoza apelatywnego w nazewnictwie*, „Warsztat współczesnego...”, op. cit. s. 101 i 102.

⁴⁰ Por. uwagi H. Borka, op. cit. s. 102: „Ustalenie dokładniejszych granic między tworamii czysto apelatywnymi, stale przenoszonymi do zasobu nazewniczego, a samodzielną już derywacją toponimiczną w obrębie poszczególnych typów i struktur toponimicznych wymaga dalszych szczegółowych badań na szerokim tle słowiańskim, a także doskonalenia ogólnych metod rekonstrukcji strukturalno-semantycznej złoza apelatywnego w nazewnictwie”.

⁴¹ Zob. H. Borek, *Nazwy relacyjne...* op. cit. s. 50–62.

W zaproponowanym więc podziale w grupach ogólnych, nadrzędnych A. B. C. – bierze się pod uwagę motywację onomastyczną (mikro)ojkonimu. To czy ma on związek genetyczno-znaczeniowy z nazywaniem ludzi lub w jego podstawie tkwi nazwa osobowa, czy też motywowany jest przez wszelkiego rodzaju apelatywy lub przez istniejący już toponim. Wśród nadrzędnych grup motywacyjnych pomieszczono jednorodne grupy formalne (nazwy prymarne, sekundarne, komponowane), które w przybliżeniu ukazują procesy językowego tworzenia ojkonimów. Łatwiej uchwycić owe procesy w obrębie grupy A. i C., trudniej w grupie B. (odapelatywne) ze względu na zbieżność słowotwórstwa apelatywów z procesami nazwotwórczymi, co utrudnia wyznaczenie granicy pomiędzy słowotwórstwem a nazwotwórstwem, o czym wspomiano wyżej. Podziały szczegółowsze w poszczególnych grupach motywacyjnych i podgrupach formalnych ukazują kategorie gramatyczne nazwy, a wśród nich bazy semantyczne, od których zostały one utworzone, nawiązując tym samym do tzw. etymologii nazwy.

Zaproponowany przeze mnie podział nazw wygląda następująco:

A. (Mikro)ojkonimy motywowane przez związek znaczeniowy z nazwą osobową lub określeniem grupy ludzkiej (odantroponimiczne)

I. O strukturze toponimicznie prymarnej

1. W formie pluralnej

- a) równe imionom, dawnym przezwiskom, czy późniejszym nazwiskom (rodowe, rodzinne)
- b) równe nazwom zawodu, zajęcia, powinności czy wykonywanej pracy (służebne, zawodowe)
- c) równe nazwom narodowości, plemion, grup etnicznych lub nazwom mieszkańców większych obszarów geograficznych (etniczne)
- d) równe nazwom grup ludzkich określanych tak od nazw miejscowości lub nazw terenowych (etniczne)
- e) równe dawnym patronimikom lub utworzone według tego wzoru (patronimiczne)

2. W formie singularnej

- a) równe imionom
- b) równe przezwiskom lub nazwiskom

II. Struktury afiksalne

1. z suf. *-ow-*
2. z suf. *-in-*

... i dalej według występujących formantów.

III. *Struktury komponowane*

1. (Mikro)ojkonimy z członami dyferencyjnymi – mały, wielki, stary, nowy itp.
2. (Mikro)ojkonimy, w których jeden z członów motywowany jest przez nazwę osobową, a drugi przez apelatyw tworzący nazwy topograficzne lub tzw. kulturowe.

B. (Mikro)ojkonimy motywowane przez związek znaczeniowy z apelatywem (odapelatywne)

I. *Struktury toponimicznie prymarne*

1. Wyrażone rzeczownikiem w formie pluralnej
 - a) apelatywy tworzące tzw. nazwy topograficzne
 - b) apelatywy tworzące tzw. nazwy kulturowe
2. Wyrażone rzeczownikiem w formie singularnej
 - a) apelatywy tworzące tzw. nazwy topograficzne
 - b) apelatywy tworzące tzw. nazwy kulturowe
3. Wyrażone przymiotnikiem

II. *Struktury afiksalne*

1. Utworzone za pomocą sufiksów
 - n-
 - anka

... i dalej według występujących formantów.

2. Utworzone od wyrażen przyimkowych
 - przedrostek + mianownikowa postać członu zasadniczego (w l.p. lub l.mn.) substantywizująca całe wyrażenie.
 - przedrostek + 'e (\leq ije, 6je)
3. Równe wyrażeniom przyimkowym
 - a) drugi człon wyrażenia odnosi się do naturalnych obiektów terenowych
 - b) drugi człon wyrażenia odnosi się do obiektów powstałych w wyniku działalności człowieka
 - c) drugi człon niejasny.

III. *Struktury komponowane*

1. Złożenia
 - a) określające właściwości topograficzne
 - b) określające obiekty związane z działalnością człowieka
2. Zestawienia
 - a) z członem rzeczownikowym i przymiotnikowym, które łącznie wskazują na właściwości topograficzne

- b) z członem rzeczownikowym i przymiotnikowym, w których jeden z członów wskazuje na cechę obiektu, jaki powstał w wyniku działalności człowieka
- c) z członem rzeczownikowym i przymiotnikowym, w których człon określający informuje o przynależności osady do osoby czy instytucji lub o jej mieszkańcach, a człon podstawowy motywowany jest przez apelatyw
- d) człon podstawowy motywowany jest przez apelatyw + człon dyferencyjny mały: wielki, stary : nowy itd.
- e) człon podstawowy odapelatywny + przymiotnik utworzony od topnimu.

C. (Mikro)ojkonimy motywowane przez inne toponimy (odtoponimiczne)

I. Struktury prymarne

- a) od nazw rzek
- b) od nazw wzgórz
- c) od nazw osad

II. Struktury afiksalne

1. Utworzone za pomocą sufiksacji
 - a) od nazw miejscowości
 - b) od nazw rzek
2. Utworzone od wyrażeń przyimkowych
 - a) od innych ojkonimów
 - b) od hydronimów i oronimów.
3. Równe wyrażeniom przyimkowym.

III. Struktury komponowane

D. Nazwy w postaci omówień tzw. deskrypcje jednostkowe

E. Nazwy wątpliwe i niejasne

F. Obce i hybrydalne (spoza systemów toponimicznych polskiego i ukraińskiego)

Zaproponowany podział – choć niedoskonały – cechuje jednak swoista entropia, polegająca na możliwości operowania i zmian szczegółowego usytuowania (mikro)ojkonimów w poszczególnych grupach i podgrupach. Daje to określone korzyści w zakresie interpretacji badawczej nazw, o czym wyżej wspomiano.

M. W. Przys.²:

Adamy, Bajmaki – Bajmaky, Bordulaki – Bordulàky³, Byszki – Byszky, Bebechy – Bebechi, Białogłowy – Bilohółowy, Horyny, Iwanki, Hanczarki – Hanczarky, Kasztelany⁴, Kaziuty, Kaźmiry, Kije – Kyji, Nowiki – Nowyky, Pająki, Paradiuki, Perepelniki – Perepelnyky⁵, Hochmany, Sarańczuki – Saranczuki, Sobaszki – Sobaczky, Sydory, Tustogłowy – Tustohółowy, Wolniki, Zbroje – Zbruji, Szlachta⁶.

Z.

Bakajczuki, Berbeki, Bubaki, Byndasy, Chomy, Czabaki, Dzyndzyluki, Franki, Hulaki, Kasztelany, Koróluki, Kowalczuki. Kuternogi, Makohony, Mandryki, Palibrody, Sałohuby, Szczudłuki. Węglicki, Zaręby, Zbroje.

F.:

Bohuty, Toustobaby.

K.:

Wielunie.

Ze względu na strukturę zaliczono też do tej grupy nazwy, których podstawa nie da się jednoznacznie i zadowalająco objaśnić.

M. W. Przys.:

Bassiji, Bosyry, Czumale – Czumali, Ćwirki, Gazdary. Palikrowy – Pałykory // Pałykrowy, Rozmeluchy, Sawałuski – Sawałusky, Sulewy, Tadanie, Wodaje.

² W przypadku znacznej ilości nazw w danej grupie podajemy jedynie kilkanaście przykładów.

³ Przyrostek *-ak* obok ukr. *-uk* uważany jest za patronimiczny w nazwach osobowych, tak jak *-ic, -owic*. Moglibyśmy zatem potraktować je na równi z nazwami miejscowości, które W. Taszycki nazywa patronimicznymi (podobnie z przyr. *-ik, -ek*). K. Rymut, *Etniczne nazwy miejscowe w Małopolsce*, „Onomastica” XVIII 1973, s. 5–29 dostrzega funkcję sufiksu *-ak/i/* w tworzeniu nazw etnicznych: „nazwy utworzone od nazw gromad ludzkich, a mających przyrostek *-aki*”, s. 20

⁴ Zapewne określenie typu przezwiskowego.

⁵ Por. ukr. *perepel* ‘przepiórka’ – możliwa więc nazwa jakiegoś zajęcia ‘Łowcy lub hodowcy przepiórek’? Por. *sokolniki*.

⁶ Wprawdzie jest to rzeczownik zbiorowy, ale użyty został na określenie mieszkańców szlacheckiej części wsi: możliwe też określenie typu przezwiskowego.

Z.

*Czuczmany, Derechy, Guzdy, Sulewy*⁷.

W literaturze onomastycznej nazwy te najczęściej określane są jako rodowe⁸ lub rodzinne⁹, czy też – w odniesieniu do nazw nowszych – używa się terminu wtórnie rodowe lub rodzinne¹⁰. Często też w grupie nazw rodowych umieszczane są niektóre nazwy określane mianem etnicznych¹¹. Ta różnorodność określeń, często identycznych w niczym nie przyczynia się do objaśnienia procesów toponomastycznych. Ten formalny typ nazw realizuje się w różny sposób, w różnych epokach historycznych w zależności od realiów zewnętrznych. Jest on dość licznie reprezentowany w ojkonimii i mikroojkonimii Tarnopolszczyzny (zob. niżej tab.)¹².

Frekwencja nazw rodowych i rodzinnych

M.W. Przys.	Z.	F.	K.	Razem
97(35)*	41	2	1	141

* W nawiasach podano ilość ojkonimów dla osad samodzielnych.

Jest ich w sumie 141, co w obrębie nazw odantroponimicznych, o strukturze prymernej stanowi około 33%, a w stosunku do całości nazw odantroponimicznych 9%. 35 nazw odnosi się do ojkonimów samodzielnych (miasta, wsie). 62 – to nazwy przysiółków części wsi, wólek itd. 41 nazw wykorzystano dla kilku lub pojedynczych domów. Dwa razy w ten sposób nazwano folwark i raz karczmę. Poświadczenia historyczne, które udało się odnaleźć w dokumentach dla osad samodzielnych, przedstawiają się następująco w poszczególnych wiekach: XV – 14, XVI – 7, XVII – 5, XVIII – 4. Rzecz jasna są to pierwsze zapisy

⁷ Dla nazw tej grupy nie znajdujemy potwierdzeń w *Słowniku staropolskich nazw osobowych*. Część z nich to zapewne przezwiska (np. *Ćwirki, Rakobuty*), przy ich tworzeniu pomysłowość nazewnicza była często zaskakująca. Część mogła ulec zniekształceniu przy zapisach w dokumentach, a część kryje, być może, w swych podstawach elementy obce.

⁸ Zob. W. Taszycki, *Słowiańskie nazwy...*, op. cit. Por. też szereg artykułów H. Górnowicza na temat nazw rodowych.

⁹ Zob. P. Zwoliński, *Słowiańskie nazwy miejscowe Bułgarii (ujęcie syntetyczne)*, Sprawozdania z czynności i posiedzeń PAU LI, 1950, s. 495–498.

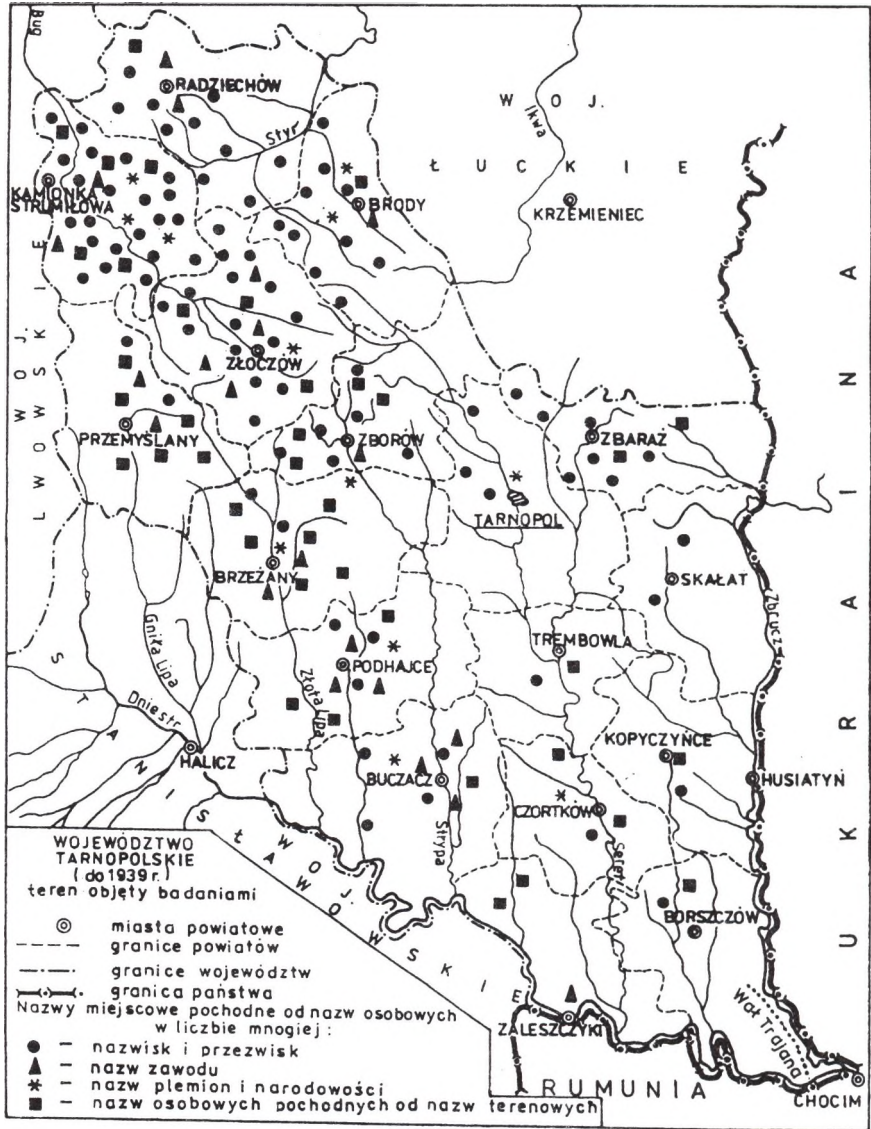
¹⁰ Np. K. Rymut, *Nazwy miejscowe dawnego Księstwa Siewierskiego*, „Onomastica” XV 1970, s. 5–38; szczegółowe uwagi na s. 28.

¹¹ Por. H. Górnowicz, *Rodowe nazwy miejscowe ziemi sieradzkiej i łęczyckiej*, „Onomastica” XIII 1958, s. 61–120; objaśnienia na s. 62.

¹² W tabelach i wszystkich zestawieniach, jak również na mapach nie bierze się pod uwagę nazw z grupy „niejasnych” i takich, które mogły należeć do różnych grup motywacyjnych – tzw. dwuznaczne.

nazw, a nie czas ich powstania, dlatego dane te przywołujemy tylko orientacyjnie. Ten sposób nazywania jest najbardziej popularny w odniesieniu do osad niesamodzielnych i zabudowań, co może potwierdzać tezę, że był to – i jest nadal – popularny sposób tworzenia nazw miejscowych. Ojkonimy tego typu nie występują też równomiernie w całym województwie tarnopolskim. Niemal dwie trzecie nazw skupionych jest w południowozachodniej części Tarnopolszczyzny w powiatach: Radziechów, Kamionka Strumiłowa, Brody, Złoczów. (zob. mapa nr 1).

Mapa nr 1

b) równe nazwom zawodu, zajęcia, powinności, czy wykonywanej pracy

Dla tej grupy ojkonimów W. Taszycki zaproponował termin nazwy *slużebne*. Z czasem, zwłaszcza dla okresów późniejszych pojawia się też termin nazwy *zawodowe*, najpierw u historyków¹³, potem przejmują go językoznawcy – onomaści¹⁴. Proponuje się też różne szczegółowe modyfikacje, co w sumie nie prowadzi do niczego odkrywczego, a stwarza niepotrzebnie sztuczne problemy¹⁵. Słusznie więc zauważa K. Rymut, że ojkonimy tego typu „(...) stanowią formę liczby mnogiej odpowiednich nazw zawodowych czy nazw działacza. (...) Ujmując rzecz genetycznie, nazwy służebne i zawodowe pozbawione są formantów toponimicznych”. Dodaje jednak zastrzeżenie – „(...)”, że mogą podobnie jak wśród nazw innych grup i pomiędzy nazwami kategorii nas obecnie interesującej, istnieć twory wtórnie na kształt starych nazw służebnych utworzone. W tych wtórnych formacjach zakończenia *-ary* / *-arzel* czy *-niki* mogą być sufiksami toponimicznymi¹⁶. Niewątpliwym natomiast dla nas jest fakt, że dekodowanie ojkonimu jako nazwa służebna czy zawodowa, zwłaszcza w nazwach nowszych może być fałszywe, boć przecież wiele nazw osobowych pochodzi od apelatywów określających zawód. Mogą to być również zbiorowe przezwiska. Trzeba zatem dysponować niezwykle dokładnymi źródłami, by rzecz jednoznacznie rozstrzygnąć.

M. W. Przys.:

Bortniki, Dworniki, Hutniki, Koleśniki, Koniuchy, Kościelniki – Kostylnyky, Kowale, Leśniki – Lisnyky, Mielniki, Puszkarzy, Sokolniki – Sokilnyky, Złotniki – Zołotnyky.

Z.:

Bortniki, Melniki, Młynarze, Rzeźniki, Smolarze.

¹³ Prowadzili oni spory nad rozróżnieniem wsi służebnych i rzemieślniczych, w których mieszkaly grupy zawodowe. Zob. szerzej K. Tymieniecki, *Organizacja rzemiosła wczesnośredniowiecznego a geneza miast polskich*, „Studia Wczesnośredniowieczne” III 1955 s. 33–34; Tenże, *Ustrój społeczno-gospodarczy wczesnej doby piastowskiej*, *Pisma wybrane*, Warszawa 1956, s. 161 i n.

¹⁴ Por. K. Rymut, *Slużebne i zawodowe nazwy miejscowe w Małopolsce*, „Onomastica” XX 1975, s. 144–168.

¹⁵ Por. D. Kopertowska, *Nazwy miejscowe zawodowe na terenie śląsko-małopolskiego pogranicza*, „Onomastica” XXV, 1980, s. 55–75; proponuje dla interesujących nas nazw „(...) wspólny termin nazwy miejscowe zawodowe z ewentualną (jeśli pozwolą na to dane źródłowe) wewnętrznym rozgraniczeniem na a) nazwy związane ze służebnością, b) nazwy związane z rzemiosłem”, s. 58. W zasadzie powyższa propozycja nie wnosi nic nowego.

¹⁶ K. Rymut, *Slużebne i zawodowe...*, op. cit. s. 145.

Łącznie wynotowano ich 26, co stanowi około 6% nazw odantroponimicznych o strukturze prymarnej i około 2% nazw grupy A. (odantroponimicznych).

Frekwencja nazw równych zawodom, zajęciom itp.

M.W. Przys.	Z.	Razem
20(8)	6	26

Widzimy zatem, że nazwy tego typu odnoszą się nie tylko do osad samodzielnych, ale także, i to w większości do osad niesamodzielnych, a także do pojedynczych domów. Trzy nazwy poświadczone są w XIV wieku, a cztery w XV (zob. mapa nr 1).

c) równe nazwom narodowości, plemion, grup etnicznych lub nazwom mieszkańców większych obszarów geograficznych (etniczne)¹⁷

M. W. Przys.:

*Cygany, Holendry – Holendra // Holendry*¹⁸, *Haculi, Kalmuki, Mazury*¹⁹, *Polisiuki, Pomorzany – Pomořany, Szlązaki, Uhorce – Uhorci, Wołochy.*

Z.:

Bojki, Kozaki, Podolany, Szwaby, Turczyzny, Uhorce.

F.:

Bojki.

Frekwencja nazw równych nazwom narodowości, plemion itp.

M.W. Przys.	Z.	F.	Razem
17(5)	6	1	24

Nazwy tego typu nie są zbyt liczne. Najczęściej odnoszą się do części wsi czy miasteczek. Sytuacja ta wynika z naturalnych przesłanek charakterystycznych dla obszarów o ludności mieszanej, która żyła wspólnie w obrębie jednej wsi czy miasta. Na podstawie tej grupy nazw możemy również wnioskować, jakie narodowości i grupy etniczne kolonizowały omawiany teren. Rozciągają się one bowiem pasem od powiatów Radziechów i Kamionka Strumiłowa aż po Buczacz (por. mapa nr 1).

¹⁷ Por. szerzej w związku z nazwami tego typu: K. Rymut, *Etniczne nazwy...*, op. cit. s. 20.

¹⁸ Szersze objaśnienia nazwy zob. K. Handke, *Nazwy miejscowe typu Holendry*, *Rozprawy Kom. Jęz. ŁTN XI 1965*, s. 57–68. Z czasem nazwa ta oznacza osady zakładane na wzór osad tworzonych przez Holendrów, czyli jest to pewien typ osady. W związku z tym niektórzy zaliczają je do nazw kulturowych.

¹⁹ Tak często Ukraińcy określali Polaków.

d) równe nazwom grup ludzkich określanych tak od nazw miejscowości lub nazw terenowych (etniczne)

Nazwy miejscowości tej podgrupy to genetycznie dawne określenia gromad ludzkich wywodzące się wprost od nazwy wsi (poświadczonej lub zaginionej), którą wcześniej zamieszkiwały lub od nazw terenowych, czy wprost od apelatywów odnoszących się do charakterystyki danego terenu, co jest trudne do rozgraniczenia i ustalenia, a czasem wręcz niemożliwe. Nie połączyliśmy ich z grupą c) ze względu na różną specyfikę ich powstawania. Tam mieliśmy wcześniej gotową nazwę narodu czy plemienia, której później używano również w odniesieniu do grupy ludzi wywodzącej się czy przynależnej do danego narodu, plemienia itd. Natomiast tu tworzono w większości nową nazwę na oznaczenie grupy ludzi, w oparciu o realia toponimiczne związane z omawianym terenem lub obszarami pobliskimi²⁰. Również w odróżnieniu od grupy c) nazwy tej podgrupy charakteryzują się znaczną regularnością budowy²¹, co zapewne wynika z faktów przedstawionych wyżej.

M. W. Przys.:

Brzeżany – Bereżany, Derewlany²², Dobrowlany – Dobriwlany, Gliniany – Hłynany, Jezierzany – Ozeżany, Kurzany – Kurany, Lasowi, Pobużany, Podhajce – Pidhajci, Podlipce – Pidłypci, Przemyślany – Peremyślany, Ryżany, Wierzblany – Werblany, Zastawce.

Z.:

Chołodziany, Przemyślany, Załuczany.

Także kilka nazw o niejasnej podstawie, np.: *Beremiany, Mosany²³, Podleszany²⁴.*

²⁰ Różnice te dostrzega również M. Karaś, wykorzystując je dla innych celów i określa nazwy typu *Zagórzany* jako – nazwy gromadne topograficzne, a *Morawiany* jako nazwy gromadne pochodzeniowe: *W sprawie polskiej terminologii onomastycznej*, „Onomastica” XIII 1968, s. 352–360.

²¹ Jak już wspomniano, nie jest celem naszych rozważań szczegółowsza analiza pluralnych nazw związanych z określaniem ludzi. Zob. na ten temat: B. Lindert, *Formanty służące do tworzenia nazw mieszkańców w językach słowiańskich*, Lublin 1967

²² Mogła to być również nazwa dawnego plemienia wschodniosłowiańskiego, lecz bardziej prawdopodobne od ukr. *derewla* = *derewnja* ‘wieś’.

²³ Por. *Słownik cz. I* i dodatkowo rosyjski termin topograficzny *mosa* ‘las, lasek’ przejęty z języka lamuckiego. Nie mamy pewności, czy był on znany na tym terenie, tym bardziej, że nazwa dotyczy części miasteczka.

²⁴ Zapewne *Podlesiany*.

Frekwencja nazw równych nazwom grup ludzkich

M.W. Przys.	Z.	Razem
39(33)	4	43

Są to przede wszystkim nazwy miast i wsi. Na ogólną ilość 45 nazw, co stanowi około 10% podgrupy A. I i 3,5% grupy A. – aż 33 to ojkonimy odnoszące się do osad samodzielnych. Dla większości z nich znajdujemy potwierdzenie w dokumentach, co dla poszczególnych wieków przedstawia się następująco: XIV – 7, XV – 12, XVI – 4, XVII – 1. 4 nazwy zabudowań utworzono zapewne na wzór nazw starszych, ale ich znaczenie pierwotne dotyczyło także nazwy grupy ludzkiej²⁵. Ich geografia przedstawia się podobnie jak w przypadku nazw z grupy b) oraz c) (zob. mapa nr 1).

Sporo kłopotu sprawiają onomastom ojkonimy, które genetycznie mogły być motywowane zarówno przez nazwę osobową, jak i przez apelatyw w liczbie mnogiej, np. *Kruki* lub *kruki* czy *Pniaki* lub *pniaki*. Z językowego punktu widzenia nie da się przeprowadzić jednoznacznego rozgraniczenia. Określa się je jako dwuznaczne²⁶ lub jako rzekomo należące do danej grupy. Podziału jednoznacznego moglibyśmy dokonać jedynie na podstawie danych pozajęzykowych, uzyskanych ze źródeł, co w odniesieniu do większości nazw jest niemożliwe. Z tych względów umieszczamy je w oddzielnej grupie dopuszczając możliwość podwójnej motywacji nazewniczej – odantroponimicznej lub odapelatywnej²⁷.

M. W. Przys.:

Chmiele, Kruki, Łysaki, Pniaki, Soroki, Wilki, Zazule. W sumie 12 nazw w tym 5 nazw wsi.

Z.:

Barany, Lipki, Niedźwiedzie, Szpaki, Worony, Żubry. – 10.

F.:

Hajworony, Pieńki, Pniaki, Zazule.

Wydaje się, że nazwy pospolite np. *kruki, barany, żubry, wilki* nie były „atrakcyjne” dla toponimii ze względu na to, że były „ruchome”, zmienne.

²⁵ Co do nazw gromad ludzkich zakończonych na *-any* por. szerzej: J. Domański, *Śląskie nazwy miejscowe na -anie / ≥ -any/*, „Onomastica” XIV 1969, s. 20; też K. Rymut, *Etniczne nazwy...*, op. cit. s. 6.

²⁶ Zob. E. Pawłowski, *Nazwy miejscowe Ślądecczyzny*, t. 1, op. cit. s. 36: wydziela osobną grupę (XI) „nazwy dwuznaczne”.

²⁷ Również w odniesieniu do innych grup nazw (dzierzawczych, patronimicznych) stosujemy tę samą zasadę.

Spotykamy je natomiast często w odapelatywnych nazwach osobowych. Skłonni bylibyśmy zatem zakwalifikować je do grupy A. (odantroponimicznych). Może jedynie uznać za dwuznaczne, np. *Łysaki, Pniaki, Pienki* – od *Łysaki, Pniaki* lub *łysaki, pniaki*.

e) równe dawnym patronimikom lub tworzone według tego wzoru (patronimiczne)

Jest to charakterystyczna ze względu na genezę i formę grupa nazw miejscowych²⁸, które w większości wywodzą się od dawnych patronimików osobowych i poprzez pluralną końcówki *-e* w miejsce *-y* oznaczały gromady ludzkie dawnych potomków czy następców założyciela osady. W swej budowie zawierają one nazwę osobową głowy rodu, a poprzez przyrostek informują nas, że osadę zamieszkują wraz z nim jego potomkowie, lub że oni założyli nową osadę, która wzięła nazwę od zbiorowego „patronimicum”. Trudno jednoznacznie zinterpretować nazwy tego typu, zwłaszcza od strony semantycznej, jak również ze względu na wielofunkcyjność formantu *-ice, -owice*, ukr. *-ycki, -owyci* czy *-owce, yńce*. W większości, nazwy z tymi formantami zalicza się do nazw patronimicznych, zaznaczając równocześnie, że mogą to być nazwy wtórnie urobione na wzór produktywnych nazw patronimicznych, w których przyrostek *-ice*, ukr., *-ycki* itd. staje się formantem toponimicznym. Ponieważ teren Tarnopolszczyzny nie był stabilny pod względem osadniczym, o czym była mowa wcześniej, dlatego też odgraniczenie i rozdzielenie nazw patronimicznych od rzekomo patronimicznych wydaje się niemożliwe. Ujmujemy je zatem w jedną grupę oikonimów formalnie patronimicznych, których podstawa motywowana jest przez nazwę osobową.

-łowliczle, ukr. *-łowlycki*.

M. W. Przys.:

Babicz – *Babycki, Batiatycze* – *Batjatyczi, Brzuchowice* – *Brjuchowyczi, Chilczyce* – *Chilczyci, Hinowice* – *Hynowyczi, Jarosławice* – *Jarosławyczi, Krzywice* – *Krywyczi, Myszkowice* – *Myszkowyczi, Panowice* – *Panowyczi, Pietrycze* – *Pitrycki // Petrycki, Wojciechowice* – *Utichowiczi, Wójtowicze, Żulice* – *Żulyczi*.

²⁸ Zob. szerzej K. Rymut, *Patronimiczne nazwy miejscowe w Małopolsce*, „Prace Onomastyczne” nr 18, Wrocław 1971, s. 5–9; też W. Taszycki, *Patronimiczne nazwy miejscowe na Mazowszu*, „Prace Onomastyczne” PAU nr 3, Kraków 1951: przedruk, Tenże, „Rozprawy i studia polonistyczne” IV, *Onomastyka i historia języka polskiego*, 1968, s. 97–108; także W. Taszycki, *Rzekomo patronimiczne nazwy miejscowe. Znaczenie przyrostka -ice*, J P. z. 21, 1936, s. 33–42.

Z.:

Józkowice, Papowice, Kulczyce (2).

O niejasnej podstawie

M. W. Przys.:

Czerkowatyce – Czerkowatyczi, Korzelice – Korełydzi, Żędowice.

Dwuznaczne

M. W. Przys.:

Niwice – Nywyci, Osowice, Wolice.

F.:

Czeremchowice.

-ow/ce.

Sufiks ten nie tworzy polskich patronimików czy tzw. patronimicznych nazw miejscowych. Charakterystyczny jest dla Słowian południowych²⁹ i wschodnich oraz Słowaków³⁰.

M. W. Przys.:

*Bajkowce – Bajkiwci, Bohatkowce – Bohatkiwci, Burdiakowce – Burdja-kiwci, Byczkowce – Byczkiwci, Capowce – Capiwci, Chudykowce – Chudykiwci, Dawidkowce – Dawydkiwci, Hukałowce – Hukaliwci, Isypowce – Isypiwci, Jscowce – Jaciwci, Kędzierzawce – Kudriawci, Kulakowce – Kulakiwci, Ostap-
kowce – Ostapkiwci, Paniowce – Paniwci, Samołuskowce – Samołuskiwci, Smykowce – Smykiwci, Sterkowce – Sterkiwci // Styrkowci, Szczytowce – Szczy-
tiwci, Szydłowce – Szydliwci, Trybuchowce – Trybuchiwci, Uhryńkowce –
Uhryńkiwci, Wierzchniakowce – Werchnjakiwci, Żukowce – Żukiwci, Warkiwci.*

Z.:

Jurkowce, Karłowce, Szyszkowce.

²⁹ Co do genezy sufiksu *-ow/ce*, por. uwagi W. Lubasia, *Patronimiczne nazwy miejscowe z formantem -ci, -owci // -ewci, -inci w języku słoweńskim*, „Onomastica” XVI 1971, s. 18–41. „W typach odosobowych substantywizacja mogła przebiegać następująco: *Gabrow* syn *Gabrowec*. /.../ w derywatach została zachowana częśćka *-ów, -iw*, która należała do osnowy ze znaczeniem posesywnym, a to znaczenie uważają niektórzy badacze także za element patronimiczności. Z tych struktur chyba wyodrębniły się samodzielne formanty *-ci, -owci // -ewci, -inci (...)*”, s. 39.

³⁰ Zob. uwagi Z. Stiebera, *Toponomastyka Łemkowszczyzny*, cz. I. nazwy miejscowości. Łódź 1948, s. 71; również na tej s. przypis 1). Też dla porównania – W.A. Nikonow, *Toponimy -iwci.-ynci na Ukrainie, Izuczenie geograficznych nazwanij*, „Woprosy Geografii” 70, Moskwa 1966, s. 19–27.

L.:

Ławrykowce.

O niejasnej podstawie

M.W.Przys.:

Kabarowce – Kabariwci, Opryłowce – Opryliwci, Presowce – Presiwci, Rasztowce – Rasztiwci, Remizowce – Remyziwci, Tetylkowce – Tetylkiwci.

W tej grupie wydzielamy również nazwy, w których podstawie zawarty jest apelatyw i w związku z tym zaliczamy je do nazw dwuznacznych. Mogły być tworzone na wzór pluralnych patronimików. Przyrostek pełniłby więc w tej grupie funkcję strukturalną. Być może część z nich to tzw. nazwy etniczne, np. *Niżkowce, Lisowce.*

M. W. Przys.:

Dubkowce – Dubkiwci, Dubkowce – Dubkiwci, Grabowce – Hrabkiwci, Jasienowce – Jaseniwci, Kutkowce – Kutkiwci, Laskowce – Laskiwci, Lisowce – Lisiwci, Łanowce – Łaniwci, Młynowce – Młyniwci, Osowce – Osowci, Pohorylce – Pohorylci, Proslowce – Prosiwci, Suchowce – Suchiwci³¹.

— /iń/ce // -/yń/ce, -/ań/ce:

M. W. Przys.:

Babińce – Babyni, Bielawińce – Bilawyni, Bobulińce – Bobułyni, Ciemierzyńce – Czemieryni, Hołoszyńce – Hołoszyni, Kaplińce – Kapłyni, Kapuścińce – Kapustyni, Karaszyńce – Karaszyni, Kudryńce – Kudryni, Leszczańce – Liszczanci, Ładańce – Ładanci, Obarzańce – Obaryni, Rzepińce – Rypinici, Siekierzyńce, Szlachcińce – Szlachtyni, Wawryńce – Wawryni, Wojewodyńce – Wojewodyni, Zarubińce – Zarubyni, Zielińce itd.

Z.:

Bidyńce, Buratyńce, Kobalińce, Serafińce.

O niejasnej podstawie

M.W. Przys.:

Bazarzyńce – Bazaryni, Kluwince – Kluwyni, Kudobińce – Kudobyni, Kujdańce – Kydanci // Kijdanci, Neterpince, Worwolińce – Worwułyni.

³¹ Dostrzegamy tu również możliwość tworzenia za pomocą sufiksu *-ow/ce* zbiorowych nazw ludzi od miejsca zamieszkania, np. *Suchowce*.

Dwuznaczne

M. W. Przys.:

Seredynce – Seredynci, Zazulińce – Zozułynci // Zazułynci, Żabińce – Żabyńcy, Żurawińce.

Szczegółowe dane (bez nazw o niejasnej podstawie i o możliwej podwójnej motywacji), przedstawia zestawienie:

Frekwencja przyrostków

sufiksy	M.W. Przys.	Z.	L.	Razem
-low/ice// -low/yczi	23 (20)	3	–	26
-low/ce	88 (81)	3	1	92
-/yń/ce	41 (37)	4	–	45
Razem	152 (138)	10	1	163

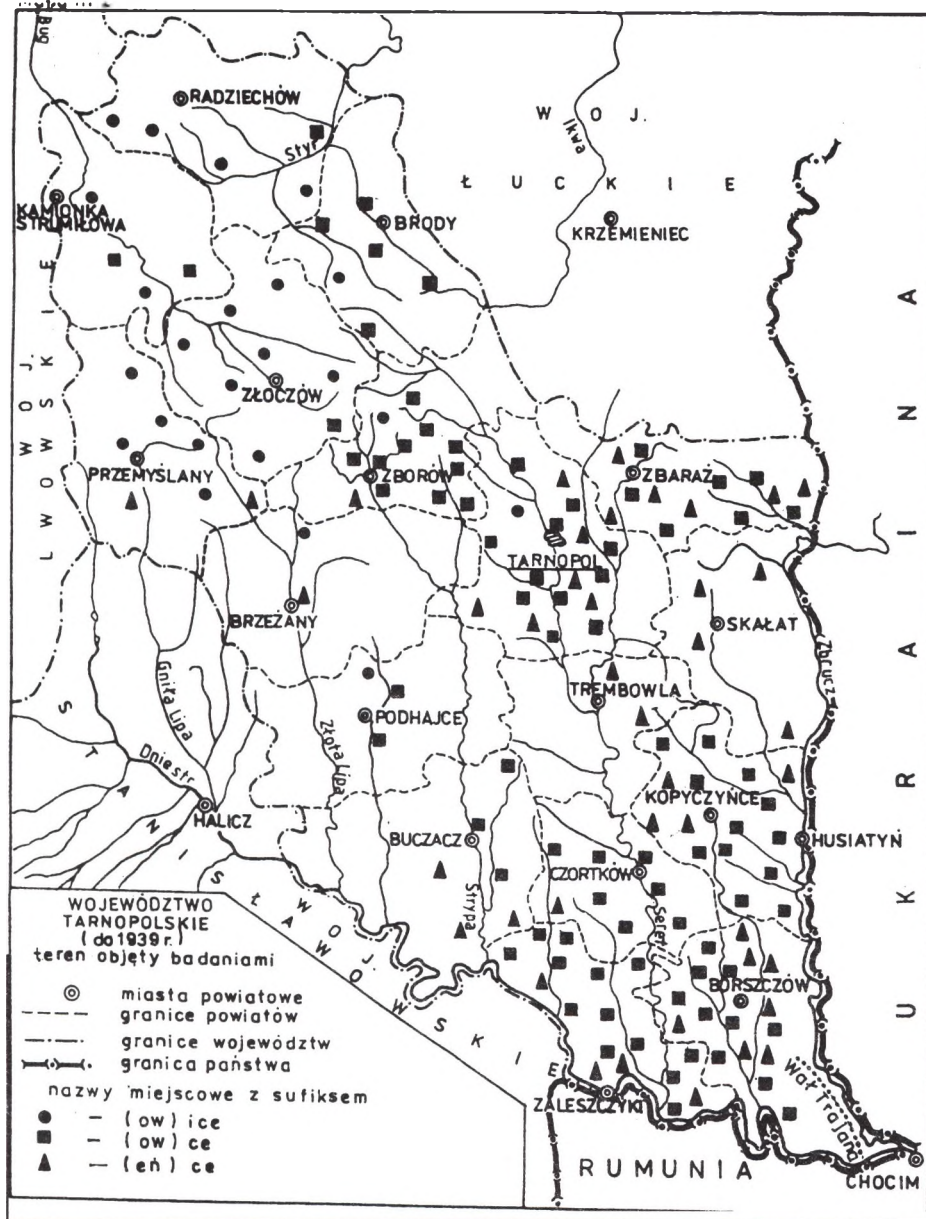
Porównajmy też częstotliwość i chronologię pierwszych zapisów nazw:

Częstotliwość przyrostków od XIV do XVIII wieku

sufiksy	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
-low/yczi	1	7	2	–	1
-low/ce	1	16	12	2	7
-/yń/ce	1	4	5	2	5

Jak wynika z zestawień, ojkonimy równe dawnym pluralnym nazwom patronimicznym są dość liczne na Tarnopolszczyźnie. Odnoszą się w zasadzie do osad samodzielnych, jak miasta (nieliczne) i wsie – razem 138 nazw. Przyrostek *-low/ice // -low/yczi* nie był tu zbyt popularny, ma go tylko 26 nazw w tym 20 wsi. Natomiast wschodniosłowiański *-low/ce* charakteryzuje się dość dużą frekwencją – 92 nazwy, w tym 81 miast i wsi. Natomiast przyrostek *-/yń/ce* tworzy 45 nazw, w tym 37 miast i wsi. W sumie grupa ta stanowi 34% nazw o strukturze prymarnej i około 12% mikroojkonimów i ojkonimów odantroponimicznych. Natomiast stosunek *-low/ice // -low/yczi* do *-low/ce // -/yń/ce* wynosi 1 : 5. Te dwa ostatnie wykazują największą żywotność w wieku XV i XVI. Również ich rozmieszczenie na terenie województwa było nierównomierne. Przyrostek *-low/ce // -/yń/ce* obejmuje południowowschodnią część Tarnopolszczyzny, *-low/ice // -low/yczi* natomiast północnozachodnią. Granica pomiędzy nimi przebiega wzdłuż rzeki Strypy, aż po Zborów (zob. mapa nr 2). Rozmieszczenie *-low/ice // -low/yczi* jest podobne, jak rozmieszczenie ojkonimów z podgrupy a) i b).

Mapa nr 2

Oto zbiorowe zestawienie mikroojkonimów grupy:

- A. (motywowanych przez związek znaczeniowy z nazwą osobową lub określeniem grupy ludzkiej)
- I. (o strukturze onomastycznie prymarnej)

1) W formie pluralnej

(Mikro)ojkonimy grupy

Nazwy	M. W. Przys.	Z.	F.	L.	K.	Razem
a) = im. nazw. i przezwiskom	97 (35)	41	1	–	1	140
b) = nazwom powinności, zawodu...	20 (8)	6	–	–	–	26
c) nazwom narodowości, plemion	17 (4)	6	1	–	–	24
d) = tzw. nazwom etnicznym	39 (33)	4	–	–	–	43
e) = patronimikom	23 (20)	3	–	–	–	26
-low/ice//low/yczi						
-low/ce	88 (81)	3	–	1	–	92
-/yi/ce	41 (37)	4	–	–	–	45
Razem	325 (240)	67	2	1	1	396

Jak wynika z zestawień ten sposób identyfikacji nazewniczej charakterystyczny jest przede wszystkim dla ojkonimii. Wśród mikroojkonimów mocniej zaznacza się jedynie w nazwach zabudowań, i to tylko w grupie nazw równych imionom, przezwiskom, nazwiskom, co się jasno tłumaczy, jako że najprościej identyfikowano zabudowanie posługując się pluralną formą nazwiska czy przezwiska jego mieszkańców.

W przypadku innych grup semantycznych nazwy tego typu są nieliczne (od 6 do 3), co świadczy o ich przypadkowym użyciu lub przeniesieniu z nazwy wsi lub przysiółka. Wśród nazw karczem, leśniczówek, folwarków znajdujemy jedynie 4 nazwy.

Możemy zatem stwierdzić, że grupa ta należy do starszej warstwy nazewnictwa miejscowego. Spotykamy tu również wiele podstaw ukraińskich np. *Zubiki, Woroniaki, Iwanki, Ditkowce, Zahajce*, które łatwo można było polonizować. Zachowały one jednak postać ruską również w dokumentach spisanych w języku polskim.

2. W formie singularnej

a) równe imionom

M. W. Przys.

Halina, Izabella, Jagonia, Konstancja – Konstancija, Maksym, Terezja.
W tym dwie nazwy wsi: *Jagonia* i *Konstancja*.

Z.:

Dymyd, Fedor, Feliksa, Helenka, Karolina, Sawaryn, Semen.

F.:

Bogusław, Bożydar³², Jadwiga, Kazimierz, Maruszka, Witosław, Zuzania.

L.:

Orszula.

K.:

Brygida, Maruszka.

b) równe nazwiskom lub przezwiskom

M. W. Przys.:

Brykoń – Brykun, Kizia – Kozja // Kyzja, Kobyła, Krogulec, Kulika, Monasterycha, Okoń, Pantalicha – Pantalycha, Petrycha, Soroka.

Z.:

Baniuka, Bobutycha, Brykoń, Chlepycha, Cymbala³³, Hanczarycha, Hanczyha, Horczyński, Iwaszycha, Kobyła, Kuryła, Magierycha, Makohon, Mądra, Nazar, Osowik, Ostrowski, Serwatka, Wrona, Zareba.

F.:

Chrycycha, Jacycha, Koralicha, Pantalicha, Steblich, Ulanicha, i o niej-snej lub dwuznacznej podstawie: Bobutycha, Derenicha.

K.:

Biłowus, Cyganka, Wydra.

c) dwuznaczne (równe nazwie osobowej lub apelatywowi)

Oddzielnie potraktowano nazwy, które mogły być pierwotnie nazwiskiem pochodzącym od zawodu, funkcji itp. lub nazwą pospolitą określającą zawód itd., czego nie da się jednoznacznie ustalić. Posiadają one jednak w obu przypadkach związek z nazywaniem ludzi. Statystycznie ujęto je z nazwami równymi nazwiskom lub przezwiskom.

M.W. Przys.:

Melnik, Mielnik, Zagrodnik.

Z.:

Rudnik, Kowal, Mielniczka, Mielnik, Pustelnik, Ślusarka.

³² Możliwe też compositum *-boży + dar* użyte jako metafora toponimiczna.

³³ Przy tego typu nazwach możliwy jest również G. l.p. według modelu: dom, chata *Cymbala* – ojkonom *Cymbala*.

F.:

Balwirka.

A. (mikroojkonimy i ojkonimy związane znaczeniowo z nazwą osobową)

I. (o strukturze onomastycznie prymarnej)

2) W formie singularnej

Frekwencja (mikro)ojkonimów związanych z nazwą osobową

Nazwy	M.W. Przys.	Z.	F.	L.	K.	Razem
a) = imionom	7	7	7	1	2	24
b) = nazwiskom lub przezwiskom	18	22	7	–	3	50
Razem	25 (6)	29	14	1	5	74

Jak wynika z tabeli, był to dość popularny na Tarnopolszczyźnie sposób wykorzystania singularnych określeń osób w toponimii, zwłaszcza w mikroojkonimii – 49 nazw. Najczęściej nazywano tak grupy domów, pojedyncze domy i folwarki – 45 nazw. 19 odnosi się do osad niesamodzielnych a 6 tworzy nazwy wsi³⁴. Stanowią one 15% podgrupy I i około 6% grupy A. Często (mikro)ojkonimiami stawały się imiona zarówno męskie, jak i żeńskie – 24 nazwy. Po części, zwłaszcza w przypadku wykorzystania imion żeńskich, są to nazwy typu pamiątkowego³⁵, nadawane dla upamiętnienia imienia żony lub córki właściciela majątku czy folwarku, o czym w kilku przypadkach świadczą dokumenty. Zabudowania czy pojedyncze domy brały zapewne nazwę od mieszkającego w nich właściciela.

II. Struktury afiksalne

Do tej grupy należą liczne mikroojkonimy, które zostały utworzone za pomocą przyrostków dzierżawczych: *-ow, -in, -jb, -ja, -je, -izna, -ówka, -ka*.

1. *-ów // -iw, -owa, -owo // -owe:*

M. W. Przys.:

Antonów – Antoniw, Baczów – Bacziw, Batków – Batkiw, Boków – Bokiw, Bolesławów, Bołożynów – Bołożyniw, Borszczów – Borszcziw, Bożyków – Boży-

³⁴ H. Borek, *Nazwy osobowe w funkcji nazw miejscowych na Śląsku (typ Jędrysek, Ozimek)*, Rozpr. Kom. Jęz. WTN, t. V 1965, s. 149–164 – uważa, że nazwy tego typu mogły powstać w drodze derywacji fleksyjnej z wyrażen syntaktycznych.

³⁵ Szerzej na temat nazw pamiątkowych: W. Taszycki, *Polskie pamiątkowe nazwy miejscowe*, I Międzynarodowa Słowistyczna Konferencja Onomastyczna. Księga referatów, Wrocław–Warszawa–Kraków 1961, s. 109–116.

kiw, *Budyłów – Budyliw, Burkanów – Burkaniw, Byszów – Bysziw, Cebrow – Cebriw, Ceniów – Ceniw*³⁶ *Chołojów – Chołojiw, Chwatów – Chwatiw, Cyków – Cykiw, Czerniechów – Czernychiw, Czortków – Czortkiw, Czupernosów – Czupernosiw, Dernów – Derniw, Didyłów – Dudyliw, Dmytrów – Dmytriw, Dunińów – Duniw, Dyczków – Dyczkiw, Dziedziłów – Didyliw, Grzymałów – Grymajliw, Hanaczów – Hanacziw, Horodyłów – Horodyliw, Hrehorów – Hryhoriw, Janów – Janiw, Józefów – Josyfiw, Klekotów – Klekotiw, Kottów – Koltiw, Kondratów – Kondratiw, Korsów – Korsiw, Korszyłów – Korszyliw, Kosteniów – Kosteniw, Kotiw – Kotów, Kręciłów – Krutyliw, Laszków, – Laszkiw, Leszniów – Łeszniw, Łahodów – Łahodiw, Małów – Maliw – Manajów – Manajiw, Mazów – Maziw, Michalków – Michalkiw, Mieczyszców – Meczyszcziw, Mierów, Mikołajów, Mużyłów – Mużyliw, Nastasów – Nastasiw, Niemilów – Nemyliw, Nieznanów – Neznaniw, Nosów – Nosiw, Nyrków – Nyrkiw, Obrotów – Oborotiw, Olejów – Olijiw, Pawłów – Pawliw, Petryków – Petrykiw, Radziechów – Radichiw, Rogów, Rozhadów – Rozhadiw, Rusiłów – Rusyliw, Ryków – Rykiw, Rzepniów – Rypniw, Sapohów – Sapohiw, Sidorów – Sidoriw, Skniłów – Sknyliw, Stojanów – Stojaniw, Streptów – Streptiw, Strusów – Strusiw, Sukmanów, Szczepanów – Szczepaniw, Szwejków – Szwejkiw, Tobołów – Toboliw, Torhów – Torhiw, Turczynów, Uciszków – Utiszkiw, Uhrynów – Uhryniw, Urlów – Wirliw // Urliw, Wasylków – Wasylkiw, Zadrów – Zadriw, Zborów³⁷ – Zboriw, Złoczów – Zołocziw, Zubów – Zubiw, Żarków – Żarkiw, Żeniów – Żeniw, Żuków – Żukiw.*

Z.:

Adamów, Babuchów, Bozków, Buszków, Danków, Dawidów, Demydów, Duniów, Hawryszów, Helenków, Holeszów, Hołowków, Kiejków, Kluków, Lewanów, Mazurów, Mołochów, Myszaków, Nawarów, Palijów, Pukaczów, Romanów, Smoków, Waców, Wawrynów, Żydków.

F.:

Borszczów, Duninów, Kurów, Marianów, Mazów, Obertasów, Raszków, Sapiechów, Seńków, Wybrańców.

K.:

Mazów.

³⁶ Też nazwa potoku nad którym leży, lecz nazwa potoku zapewne wtórna od nazwy wsi, Zob. uwagi A. Wilkonia, *Polskie nazwy miejscowe od nazw wodnych*, „Onomastica” VIII 1965, s. 87–125.

³⁷ Założyli go Zborowscy, którzy przybyli w te strony z Małopolski. Czyli byłaby to nazwa w rodzaju pamiątkowych, utworzona na zasadzie derywacji wstecznej.

L.:

Denysów, Grzymałów.

O niejasnej podstawie

M.W. Przys.:

Bezlów, Celejów – Celijów, Darachów – Darachiw, Jarchorów – Jarhoriw, Nadorożniów – Nadorożniw, Ożydów – Ożydiw, Sznyrów – Sznyriw, Tuchtów – Tuchtów, Weleśniów – Welesniw, Wyrów – Wyriw, Zderkow.

Z.:

Chrypelów, Dyrów, Kibanów, Wodajów.

Nazwy dwuznaczne (odantroponimiczne lub odapelatywne)

M.W. Przys.:

Baranów – Baraniw, Chreniów – Chreniw, Czyżów – Czyżiw, Dryszczów – Dryszcziw, Jabłonów – Jabłoniw // Jabłuniw, Jasionów – Jaseniw, Kotów – Kotiw, Leszczynów, Peremiłów – Peremyliw, Rogaczów, Sokołów – Sokoliw, Sosnow – Sosniw, Szczygłów, Wierzbów – Werbiw, Zawałów – Zawaliw.

F.:

Horodów, Malinów, Sokołów, Młynów.

Wymieniamy tu również dwie nazwy miejscowości określane mianem herbowych, nie wnikając w szczegóły³⁸. Genetycznie mają one związek z nazwami osobowymi, gdyż były to często zawołania, proklamy rycerskie itp., które później przejmował cały ród. Obrazują one również procesy kulturowo-społeczne towarzyszące rozwojowi warstwy szlacheckiej, stąd niektórzy zaliczają je do grupy tzw. „nazw kulturowych”.

Sasów – Sasiw, Toporów – Toporiw.

Również tu umieścimy nazwę pamiątkową *Marianów* (zob. przypis 35)

-owa.

³⁸ Por. artykuł A. Wolffa, *Nazwy miejscowe na Mazowszu*, „Onomastica” I 1955, s. 60–116 i II, 1956, s. 69–94, tu rozdział pt. „Nazwy miejscowe herbowe”, s. 69–83 oraz polemiczne uwagi W. Taszyckiego do propozycji A. Wolffa [w:] *Dwa studia z polskiej toponomastyki*, 2. *O tzw. herbowych nazwach miejscowych*. „Slavia Occidentalis” XX/1 1960, s. 175–176: przedruk, Tenże, „Rozprawy i studia polonistyczne” IV, op. cit. s. 173–175.

M.W. Przys.:

*Bieniawa*³⁹ – *Bieniewa, Cecowa, Gontowa – Hontowa. Hleszczawa, Hnidawa, Horoszowa. Markowa, Mysłowa, Proszowa, Sieniakowa, Ubiżowa, Żydowa.*

Z.:

Drabowa, Gluchowa, Iwachowa, Hlibowa, Kiskowa. Korostowa, Koryńcowa. Kurachowa, Mańkowa, Marańcowa, Poradowa, Prysakowa, Sieniakowa, Żukowa.

F.:

Dziadowa, Sanowa, Tryhubowa.

L.:

Pawłowa, Sałowa.

Nazwy dwuznaczne (odantroponimiczne lub odapelatywne)

M. W. Przys.:

Bakalowa, Chmielowa – Chmelewa, Grabowa – Hrabowa, Komarowa, Łozowa, Medowa, Sapowa, Szczurowa. Wierzbowa.

Z.:

Borsukowa, Czemerowa, Czernobilowa, Gawronowa, Grabowa, Lasowa, Osikowa. Wadowa, Pastowa.

F.:

Olchowa.

K.:

Osikowa.

L.:

Olchowa.

O niejasnej podstawie

M. W. Przys.:

Solowa.

³⁹ Przyrostek *-awa* zamiast *-owa* tłumaczyć można hiperstarannością. Mamy wcześniejsze zapisy z *-owa*, np. *Bieniowa* 1564, *Hnidowa* XV w, *Hleszczowa* 1564 i w tym samym roku w wersji ruskiej *Hleszczawa*.

Z.:

Chojzanowa, Rębowa.

-owo, -owe:

Przyrostek w tej postaci ogranicza się na terenie tarnopolszczyzny jedynie do utworzenia 4 nazw typu dzierżawczego. Są to: z odmianą przymiotnikową prostą – *Jastrzębowo* (W) i *Plutowo* (Z) i dwa z odmianą złożoną – *Francowe* (Przys.) i *Senyczowe* (Z.). Nie będziemy zatem szczegółowiej się nimi zajmować⁴⁰.

Ojkonimy i mikroojkonimy zbudowane za pomocą sufiksu *-ow-* obejmują dość liczną grupę nazw dawnego województwa tarnopolskiego. Tworzą one około 5% grupy A (odantroponimiczne) i około 31% podgrupy II (afiksalne). Najliczniej reprezentowany jest dzierżawczy przyrostek w rodzaju męskim z dawnego *-owъ*, ukr. *-iwъ* i w przeważającej większości tworzy on ojkonimy (163) a wśród nich nazwy osad samodzielnych – 138 nazw. Widoczny jest również wśród mikroojkonimów, zwłaszcza w nazwach zabudowań (29) i folwarków (11).

Natomiast za pomocą *-owa* utworzono jedynie 40 ojkonimów, co stanowi jedną piątą nazw miejscowości z suf. *-ow*. Spora żywotność wykazuje on w mikroojkonimii – 22 nazwy (17 zabudowań), natomiast tworzy tylko 18 ojkonimów, w tym 13 samodzielnych.

Można by pośrednio wysnuć wniosek, że z chwilą usamodzielnienia się osady, czy powstania większej jednostki osadniczej z dawnego zabudowania, nazwa mogła przyjmować przyrostek *-ów*, jako że odznaczał się on dużą frekwencją, w związku z czym był wyrazisty w toponimii.

Syntezerwał również elipsę w miejsce wyrażenia „wieś Dryszczowa” – *Dryszczów*. Świadczą o tym zmiany nazw spotykane w źródłach, np. *Bucniów* – *Buczyniowa* 1504 r., *Buczniowa* 1564 r.; *Byszów* – *Biszowa* 1592 r.: *Dryszczów* – *Driszczowa* 1592 r. Szczegółowe dane obrazuje tabela:

A. (odantroponimiczne)

II. (struktury afiksalne)

Frekwencja przyrostków

Sufiksy	M. W. Przys.	Z.	F.	K.	L.	Razem
<i>-ów//iw</i>	163 (138)	29	11	1	2	206
<i>-owa</i>	18 (13)	17	3	1	2	40

⁴⁰ Por. szerzej na ten temat w pracy W. Lubasia, *Nazwy miejscowe południowej części dawnego województwa krakowskiego*. Prace Onomastyczne PAN nr 9, Wrocław 1968, s. 234–235 i 241.

Przedstawiamy również częstotliwość występowania przyrostka *-ów//iw*, *-owa* w poszczególnych wiekach:

Częstotliwość przyrostków od XIV do XVIII wieku

Sufiksy	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
<i>-ów//iw</i>	7	64	32	2	3
<i>-owa</i>	1	3	2	2	1

Ich geografia na terenie województwa nie jest jednolita (por. mapa nr 3). Przeszło połowa nazw skupiona jest w północnozachodniej jego części, w powiatach Złoczów, Radziechów, Przemyślany, Brzeżany, Zborów, Brody. Mniej w części południowowschodniej. Prawie całkowicie brak ich w powiatach Zbaraż, Skalał.

2. *-in-* *-in*

M. W. Przys.:

Bałuczyn – Bahuczyn, Barczyn, Berlin – Berłyn, Bohutyn, Boratyn, Dymoszyn, Horpin – Horpyn, Korościatyn – Korostiatyn, Olesin – Olesin, Stolpin – Stowpyn // Stolpin, Turkocin – Turkotyn, Wierzbiatyn – Werbiatyn.

Z.:

Antonin, Babin, Barwiczyn, Gaszin, Klektyn, Klementyn, Marcelin, Rokoszyn, Tulin.

F.:

Antonin, Bronisin, Dorocin, Elżbietyn, Izin, Jadwiżyn, Karaczyn, Marusin, Radeczyn, Teresin, Żulin.

Dwuznaczne (odantroponimiczne lub odapelatywne)

M. W. Przys.:

Hłuszyn, Jażwin, Peratyn, Żabin.

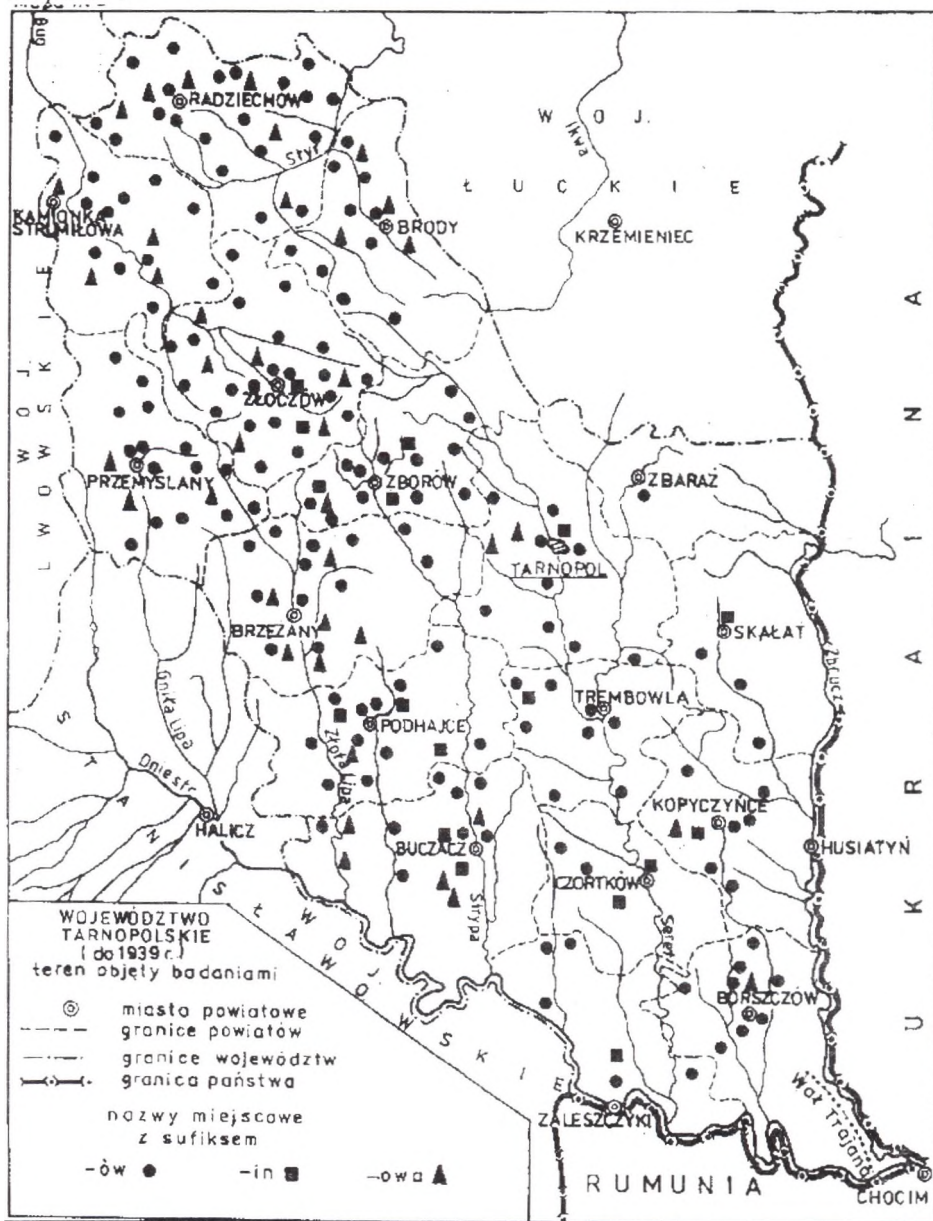
F.:

Czaplin, Rzepin.

Z.:

Prowałyn.

Mapa nr 3

O niejasnej podstawie

M. W. Przys.:

Banunin, Gusztyn, Kolpin, Miąkszyn, Skowiatyn, Uwiń, Welin.

*-ina*⁴¹

M.W. Przys.:

*Baczyna, Chudobyna*⁴², *Czulożyna, Zawadyna.*

Z.:

Charczyszyna, Czabaryna.

F.:

Halczyna.

Dwuznaczne (odantroponimiczne lub odapelatywne)

M. W. Przys.:

Kozina – Kozyna.

F.:

Kniażyna.

Z.:

Błocina, Iwina.

L.:

Pasieczyna.

Przewaga przyrostka *-in* nad *-ina* wynosi jak 1:8. Nie spotykamy ani jednej samodzielnej nazwy utworzonej za pomocą przyrostka *-ina*. Nie ma również zupełnie nazw z *-ino*, poza zapisami wariantywnymi, o czym niżej. Zapewne obserwujemy i w tym przypadku analogiczne zjawiska, jakie miały miejsce w odniesieniu do sufiksu *-ow-*, o czym była mowa wyżej (zob. tabela).

A. (odantroponimiczne)

II. (struktury afiksalne)

Frekwencja przyrostków

Sufiksy	M.W.Przys.	Z.	F.	Razem
-in	35 (33)	11	13	59
-ina	4	2	1	7
Razem				66

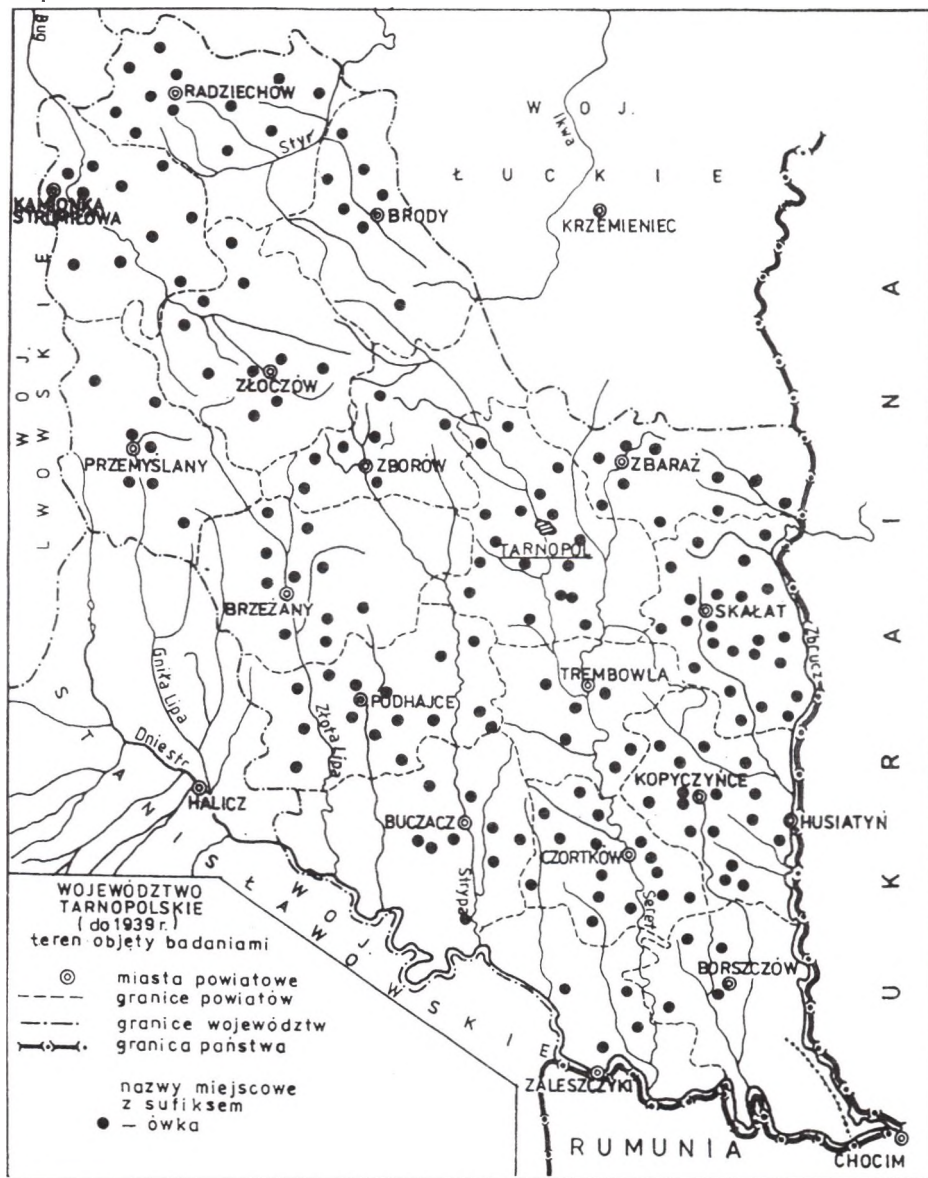
⁴¹ *-ina* jest sufiksem dwuznacznym, może tworzyć przymiotnik *-in-* lub rzeczownik *-ina*, w zależności od podstawy. Ponieważ w naszym przypadku jest to trudne do ustalenia, przyjęto *-ina* jako dzierżawczy.

⁴² Por. też ukr. *chudobyna* 'bydło, jedna sztuka bydła'.

Sufiks *-in* tworzy sporą ilość nazw folwarków i zabudowań, a więc nazw nowych. Urabiane są one głównie od imion żeńskich zakończonych na *-a*, również hipokorystycznych. Oddziaływał tu zapewne model dawnych nazw dzierżawczych z *-in*. Frekwencja w poszczególnych wiekach jest podobna jak w przypadku *-ów*, i tak w wieku: XIV – 2, XV – 15, XVI – 6, XVII – 1.

Sufiks *-ina* wystąpił tylko w 4 nazwach osad niesamodzielnych, nie notowanych w starszych dokumentach. Geografia *-in* jest równa *-ow* (por. mapa nr 3).

Mapa nr 4

W sumie tworzy on 61 ojkonimów i mikroojkonimów, co stanowi około 5% grupy A. (odantropomiczne) i około 19% podgrupy II. (struktury afiksalne). Widzimy zatem, że przyrostki *-ów*, *-in* wykazują wiele cech wspólnych, zwłaszcza, w zakresie geografii i chronologii⁴³. Natomiast różnią się znacznie frekwencją: *-ow-* tworzy 250 nazw *-in-* tylko 61. Tradycyjnie za typowe nazwy miejscowe z przyr. *-in* uznaje się nazwy dzierżawcze pochodzące od nazw osobowych zakończonych na *-a*⁴⁴. Na badanym terenie, ze względu na późne osadnictwo i jego niestabilność, nazwy zwłaszcza nowsze, tworzone mogły być według wcześniejszych wzorów utrwalonych w onomastyce. Stąd przyrostek *-ow*, jako bardziej „uniwersalny”, był częściej wykorzystywany do tworzenia ojkonimów, bez względu na rodzaj podstawy. Przeważa on niemal 4-krotnie nad *-in*.

3. *-ówka* // *-iwka*⁴⁵

M.W. Przys.:

Adamówka – Adamiwka, Aleksandrówka – Aleksandriwka, Anastazówka – Anastasiwka, Anielówka, Aronówka, Augustówka – Awgustiwka, Badeniówka, Basówka – Basiwka, Bohdanówka – Bohdaniwka, Czabarówka – Czabariwka, Dorofijówka – Dorofijiwka, Draganówka – Drahaniwka, Firlejówka – Firtejiwka, Grzymałówka – Grimaliwka, Hołodówka, Iwanówka – Iwaniwka, Janówka – Janiwka, Józefówka – Josypiwka, Kalasantówka – Kalasantiwka, Klebanówka – Klehaniwka, Konopkówka – Konopkiwka, Korolówka – Koroliwka, Kościuszkówka, Kotówka – Kotiwka, Krasówka – Krasiwka, Lanerówka – Laneriwka, Leonówka, Leopoldówka, Leżanówka – Leżaniwka, Łazarówka – Łazariwka, Magdalówka – Mahdaliwka, Maksymówka – Maksymiwka, Mateuszówka – Mateusziwka, Matwijówka, Mazurówka – Mazuriwka, Mikołajówka – Mikołajiwka, Molczanówka – Mowczaniwka, Narajówka, Netrebówka, Obodówka – Obodiwka, Pajówka – Pajiwka, Połupanówka – Połupaniwka, Romanówka – Romaniwka, Salówka – Saliwka, Sosolówka, Strosówka – Strusiwka, Tarasówka

⁴³ Por. T. Nieckuła, *Nazwy miejscowe z sufiksami -ov, -in- na obszarze Wielkopolski i Małopolski*, Prace Wrocł. Tow. Nauk. seria A, nr 144, Wrocław 1971.

⁴⁴ Zob. W. Lubaś, *Nazwy miejscowe...*, op. cit. na s. 254–235 omawia obszernie interesujące nas zagadnienia. Por. też szczegółowe uwagi na temat przyrostka *-in, -ina, -ino*; M. Kucala, *Słowotwórstwo nietypowych nazw miejscowych z przyrostkiem -in, -ina, -ino*. Symbolae philologicae in Honorem Vitoldi Taszycki, Wrocław-Warszawa-Kraków 1966, s. 166–175.

⁴⁵ Obszernie na temat przyrostka *-ówka* zob. F. Nieckuła, *Polskie nazwy miejscowe typu Bienkówka, Sarnówka. (Geneza i znaczenie przyrostka -ówka // -ewka)*. Rozprawy Kom. Jęz. Wrocł. Tow. Nauk. t. VII, s. 231–271. Por. też uwagi Z. Stiebera, *Toponomastyka...*, op. cit. cz. I, s. 72: „Przyrostek *-ówka* użyty zamiast *-owa* mówi nam nieraz po prostu, że mamy do czynienia z małą wioską: nazwa na *-ówka* nie musi zakładać istnienia analogicznej nazwy na *-owa*”, jak uważa W. Taszycki.

– *Tarasiwka, Teklówka – Tekliwka, Wałachówka – Wałachiwka, Wiktorówka – Wiktoriwka, Wybranówka – Wybraniwka, Złoczówka – Zolocziwka, Zofiówka – Zofjiwka, Żołnówka – Żowniwka.*

Z.:

Adamówka, Angielówka, Antonówka, Bałaszówka, Baronówka, Chajmówka, Chyrówka, Denekówka, Draganówka, Elżbietówka, Gabrielówka, Hermanówka, Horyczówka, Janerówka, Józefówka, Koczorówka, Kordówka, Leonówka, Mazurówka, Mendykówka, Narajówka, Niedbalówka, Pieniówka, Sabinówka, Szajbówka, Szuhajówka, Tichówka, Walentówka, Wojciechówka, Zofiówka.

F.:

Adamówka, Adolfówka, Albinówka, Anielówka, Baworówka, Bemówka, Borysówka, Celinówka, Cezarówka, Elżbietówka, Emiliówka, Ewiówka, Feliksówka, Hieronimówka, Ignacówka, Jacówka, Julianówka, Karolówka, Krystynówka, Leonówka, Ludwikówka, Luizówka, Maryłówka, Mikołajówka, Sewerynówka, Szczepanówka, Wiktorówka, Zofiówka, Zygmuntówka.

K.:

Augustówka, Labanówka, Mireszówka, Petłówka, Petraszówka.

L.:

Mateuszówka, Mikołajówka, Mireszówka, Wasylówka.

Dwuznaczne (odantroponimiczne lub odapelatywne – utworzone od apelatywów tworzących tzw. „nazwy topograficzne”):

M. W. Przys.:

Baranówka – Baraniwka, Dereniówka – Dereniwka, Dębówka – Dubiwka, Jabłonówka – Jabłoniwka // Jabłuniwka, Kozówka – Koziwka, Łozówka – Łoziwka, Sokółówka – Sokoliwka, Wierzbówka – Werbiwka, Worobijówka – Worobijiwka, również Podhorówka, Zabłotówka – Zabłotiwka, i Zawałówka

Przy czym, jeżeli trzy ostatnie tworzone były od apelatywów, należy zwrócić uwagę, że pochodzą one od wyrażen przyimkowych: *za błotem, za wałem, pod horą* i powstały w drodze sufiksacji i prefiksacji.

Z.:

Burakówka, Dereniówka, Kalinówka, Orłówka, Szczyglówka.

K.:

Szczyglówka.

F.:

Grzybówka, Szczygłówka, Ziębówka, Żmijówka.

Dwuznaczne (odantroponimiczne lub odapelatywne) – w przypadku apelatywu jest on podstawą tzw. „nazw kulturowych”

Zaliczamy do tej grupy ojkonimy i mikroojkonimy, które mogą pochodzić od nazw osobowych, zwłaszcza pochodnych od nazw zawodu czy zajęcia, mogły też brać swą nazwę od apelatywów określających rzemieślników lub ich wytwory, np. *Bednarówka, Kołodziejówka* – a więc w swej genezie podobne dawnym nazwom określanym jako „służebne” czy „zawodowe” (zob. wyżej). Również wchodzi tu nazwy, np. *Plebanówka, Pisarówka, Stryjówka*, które mogły powstać z istniejących wcześniej nazw terenowych – *pole, grunt* itp. należące do plebana (plebanii), pisarza, stryja.

M. W. Przys.:

Bednarówka – Bednariwka, Kołodziejówka – Kołodijiwka, Kowalówka – Kowaliwka, Mielnikówka, Pisarówka – Pysariwka, Stryjówka – Stryjiwka i Kalebówka (możliwe od *koleba* ‘szałas’).

Z.:

Kowalówka, Księżówka, Masztalerówka, Pałamarówka, Pisarówka.

F.:

Doktorówka, Kowalówka.

Niejasne

M. W. Przys.:

Bahrynówka, Batrynówka – Batryniwka, Bolbówka, Drohiczówka – Doro-hycziwka, Kalaharówka – Kalahariwka, Mądzelówka – Mozoliwka, Meryszówka, Szkindarówka – Szkindyriwka.

F.:

Swederówka.

K.:

Tułówka.

W sumie za pomocą przyrostka *-ówka* utworzono na obszarze Tarnopolszczyzny 338 ojkonimów i mikroojkonimów, nie licząc nazw o podwójnej motywacji i niejasnej podstawie. Jest on zatem zaskakująco produktywny, zarówno

w ojkonimii – 155 nazw⁴⁶, jak i w mikroojkonimii. W tych ostatnich największą frekwencję przejawia w nazwach folwarków – 96. Bazą pienną są przede wszystkim imiona, najczęściej polskie, rzadziej ukraińskie oraz nazwiska polskie i ukraińskie, sporadycznie niemieckie⁴⁷.

Nazwy folwarków są najczęściej tworzone od imion właścicieli lub imion ich żon czy córek, a rzadko od nazwisk. Zapewne w przypadku, kiedy właściciel posiadał więcej folwarków, wykorzystywał do ich nazwania imiona – swoje i rodziny. Dane uwidacznia tabela.

A. (odantroponimiczne)

II. (afiksalne)

3. *-ówka // -iwka*

Frekwencja przyrostka *-ówka // -iwka*

M.W.Przys.	Z.	F.	K.	L.	Razem
183 (96)	51	96	4	4	338

W toponimii pojawia się on dość późno. Wcześniejsze dokumenty z rzadka notują nazwy tego typu, w XV – 2, XVI – 1, XVII – 5 i XVIII – 11. Zastępuje on przyrostki omówione wcześniej, *-ow-* i *-in-*, które właśnie na przełomie XVI i XVII wieku tracą swą produktywność. Również geografia przyrostka *-ówka* nie jest równomierna w całym województwie. Większość nazw skupionych jest w południowoschodniej części Tarnopolszczyzny, w powiatach: Podhajce, Czortków, Kopyczyńce, Skalał. Taki stan jest zapewne wynikiem napływu ludności polskiej i kolonizowania przez nią tych ziem w czasach nowszych. Wcześniej dominowały tu nazwy z sufiksem *-owce // -yńce*. (por. mapy nr 2 i 3).

4. *-ka*.

Nazwy z sufiksem *-ka* nie są zbyt liczne w naszym materiale⁴⁸. Nie wszystkie poddają się jednoznacznej interpretacji zarówno ze względu na podstawę, jak i funkcję sufiksu. Przy niektórych nazwach folwarków, dla których dokumenty podają właścicieli, problem interpretacji staje się jednoznaczny, i tak np.

⁴⁶ Charakterystyczny jest działaj również dla Małopolski: Por. W. Mańczak, *O zasięgach typów polskich nazw miejscowych w XVI w. (prócz Śląska i Pomorza)*, J. Pol. XXXV 1955, s. 31–32.

⁴⁷ Trudno jednak na podstawie nazwiska ustalić jednoznacznie pochodzenie jego nosiciela i snuć wnioski co do polskiego lub obcego charakteru nazwy.

⁴⁸ Również rzadkie na Łemkowszczyźnie: Z. Stieber, *Toponomastyka...* op. cit. cz. II s. 105. Dość rzadkie są tu nazwy dzierzawcze na *-ka* (*Czekajka, Kłymanka, Kłypaczka*), tak częste w Gorcach.

Paulinka (właścicielką była Paulina Łoś), *Sewerynka* (Seweryn Rzewuski). Sygnalizując podane wyżej wątpliwości, zaliczamy nazwy z przyr. *-ka* do dzierżawczych⁴⁹, gdyż zapewne model taki funkcjonował na tym terenie, kiedy na jego wzór tworzono nowsze nazwy folwarków. Dlatego też wymieniamy je w jednej grupie, mimo że niektóre z nich mogą skłaniać ku innej interpretacji.

M. W. Przys.:

*Bandurka, Dobromirka, Dźwiniaczka – Dzwyniaczka, Hajworonka, Krowinka, Marianka – Marjaniwka, Pałamarka, Werbka – Wirbka, Wertelka, Wieniawka – Wyniawka*⁵⁰, *Wyganka, Żyrawka*.

Z.:

Koszczawka, Kudierka, Mazajka, Robaczka, Wyganka, Wystanka.

F.:

Hulka, Julianka, Pałamarka, Paulinka, Sewerynka, Tworymirka, i Gipsarka z motywacją nie całkiem przejrzystą oraz *Kalinka* – możliwe od *Kalina* czy *kalina* a nawet wprost od *kalinka*.

K.:

Darmograjka, Marianka, Sewerka, Zabawka, Zdybanka. (*Darmograjka* i *Zabawka* pochodzić mogą wprost od apelatywów).

L.:

Dziechciarka, Palijka.

Frekwencja przyrostka *-ka*

M.W.Przys.	Z.	F.	K.	L.	Razem
18 (11)	6	7	5	2	38

W zasadzie kategoria ta choć nieliczna (stanowi 5% podgrupy II. i około 3% grupy A.), obecna jest jednak zarówno w ojkonimii, jak i w mikroojkonimii wszystkich typów. Na jej nieznaczny udział w procesach onimizacji rzutuje zapewne mała wyrazistość onomastyczna przyr. *-ka*, w funkcji dzierżawczej. Dlatego też znacznie częściej stosowany był przyrostek *-ówka*, w którym *-ów* jednoznacznie podkreśla dzierżawczość nazwy.

⁴⁹ Uważa się, że formacja ta powstała od podstaw złożonych z przymiotnika dzierżawczego z rzeczownikiem w drodze strukturalizacji tegoż przymiotnika. Por. W. Doroszewski, *Monografie słowotwórcze. Formacje z podstawowym -k- w części sufiksalnej*, „Prace Filologiczne XIII” 1928, s. 60–62. Por. też uwagi Z. Stiebera, *Toponomastyka...*, op. cit. na s. 71, dotyczące sufiksu *-ka*.

⁵⁰ Nazwa sztuczna., utworzona na wzór nazw tego typu (zob. cz. I pracy).

5. -anka.

Pięć nazw miejscowości zostało utworzonych za pomocą dość nietypowego dla toponimii przyrostka *-anka*, występującego w funkcji dzierżawczej⁵¹. Są to trzy nazwy wsi: *Krzywulanka*, *Różanka* i *Sapieżanka*.

W przypadku, drugiej i trzeciej dokumenty wskazują niezbicie na dzierżawczość. Pierwsza pochodzi od nazwiska Sapieżyny, druga od nazwiska Rozalii Wierzbickiej. I dwie nazwy przysiółków – *Maraszczańka*, *Choptianka*.

6. -izna // -yna,

Na temat przyrostka *-izna* istnieje obszerna monografia⁵². Dowiadujemy się z niej, że pojawia się on w języku polskim od XVI wieku i w różnym natężeniu występuje na terenie całej Polski ale szczególną żywotność przejawia na pograniczu polsko-ruskim. W równoległych zapisach nazw w języku ukraińskim występuje w postaci *-yna*, np. *Gawareczyzna // Hawareczyzna. Nowiczyzna // Nowyczyzna*.

Nazwy utworzone interesującym nas sufiksem żywotne są również w nazewnictwie terenowym, gdzie – jak pisze P. Smoczyński: „Najczęstszą podstawą derywacji są nazwiska, potem imiona osobowe, dalej wyrazy określające właściwości terenowe, nazwy osób według ich urzędów czy godności i zawodów, w końcu nazwy miejscowe już istniejące i nazwy zbiorowisk ludzkich”⁵³. P. Smoczyński uznaje również za onomastyczny przyrostek *-izna* w nazwach, np. *Mokrzyzna. Nowizna*⁵⁴, choć istnieją apelatwy *mokrzyzna* i *nowizna*, prowadzi to do błędnych wniosków i uogólnień, ponieważ apelatw w takiej postaci mógł być przeniesiony do toponimii w drodze derywacji onomastycznej.

Wydaje się, co w części potwierdza materiał⁵⁵, że przyczyną sporej frekwencji nazw tego typu, a zarazem późnego pojawienia się przyr. *-izna* na ba-

⁵¹ Zwrócił również na ten fakt uwagę Z. Stieber, *Toponomastyka...*, op. cit. cz. I, s. 72: „Dzierżawcze a nie zdrobniałe mogą być też – jak się zdaje – nazwy na *-anka*. Na naszym terenie mamy *Bałuciankę*, która się dawniej nazywała *Balutowa*”. Zob. też W. Lubaś, *Nazwy miejscowe*, op. cit. s. 208 – uwagi co do przyrostka *-anka*.

⁵² Por. H. Safarewiczowa, *Nazwy miejscowe typu Mroczkowizna. Klimotowszczyzna*, „Prace Onomastyczne” nr 2, Wrocław 1956.

⁵³ P. Smoczyński, *Uzupełnienie do pracy H. Safarewiczowej „Nazwy miejscowe typu Mroczkowizna. Klimotowszczyzna”*, „Onomastica” IV/1, s. 41–55, tu s. 46.

⁵⁴ Op. cit. s. 53.

⁵⁵ Por. też, J. Zaleski, *Nazwy miejscowe z formantem -izna oraz -czyzna, -szczyzna, -owszczyzna w byłym województwie tarnopolskim*, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP, Prace Językoznawcze 4, Kraków 1983, s. 222–233.

danym przez nas terenie było osiedlanie się drobnej szlachty z obszarów rdzennej Polski, która w większości nosiła nazwiska na *-ski*⁵⁶. Stąd też tak późne pojawienie się owego sufiksu w tworzeniu ojkonimów. Równoległe powstawały nazwy z przyr. *-izna* na oznaczanie dzierżaw należących do zakonów, instytucji, np. *Pijarszczyzna, Plebańszczyzna* czy *Wójtowszczyzna* itd. lub oznaczających przynależność terenu do określonych zbiorowisk ludzkich, np. *Kozaczyzna*. Musimy zatem i tu wzorem innych grup ująć te ojkonimy w podgrupę nazw o podwójnej probabilistycznej motywacji.

M.W. Przys.:

*Baworowszczyzna, Czołhańszczyzna – Czołhanszczyzna, Gawareczyzna – Hawareczyzna, Kalinowszczyzna – Kałyniwszczyzna, Kotowszczyzna, Nahajowszczyzna, Ogińszczyzna, Oparszczyzna – Oparszczyzna, Staromiejszczyzna – Staromiszczyzna*⁵⁷.

Z:

Gwałtowszczyzna, Karczyszczyzna, Kobyłańszczyzna, Pawlikowszczyzna, Serbajszczyzna, Szwajczyzna.

F.:

Bojarszczyzna, Dobrowszczyzna, Hładyczyzna, Horodyszczyzna, Kowalszczyzna, Lipińszczyzna, Nowiczyzna, Szawłowszczyzna, Szymalowszczyzna, Taraszczyzna.

L.:

Chorobiwszczyzna.

Dwuznaczne (odantroponimiczne lub odapelatywne)

M.W. Przys.:

Cygańszczyzna, Kozaczyzna, Plebańszczyzna, Węgierszczyzna, Wołoszczyzna – Wołoszczyzna, Wójtowszczyzna.

⁵⁶ Zwracaliśmy już wcześniej uwagę na zagadnienie wzajemnych związków nazw osobowych z miejscowymi. W tym przypadku możemy wskazać na przypuszczalną genezę ojkonimów w obrębie naszej grupy A. Ojkonim *Baworów* od nazwiska *Bawor*, z kolei od ojkonimu *Baworów* utworzono nazwisko odmiejscowe *Baworowski*. Właściciel mógł fundować nową wioskę (co rzadsze) lub częściej posiadał kilka majątków w różnych miejscach, które mogły dać początek osadom. Często tworzone je właśnie od jego nazwiska – stąd nazwy/ folwarków *Baworówka* i *Baworowszczyzna*, w których przyrostki prócz funkcji dzierżawczej służą również dyferencjacji nazwy.

⁵⁷ Przyrostek ten może również występować w postaci *-czyzna, -szczyzna, -owszczyzna*, zob. J. Zaleski, op. cit. s. 219.

Z.:

Kozaczyzna, Pijarszczyzna, Wójtowszczyzna.

F.:

Wójtowszczyzna.

Obserwując regularność tworzenia nazw z suf. *-izna // -yna* w grupie dwuznacznych, możemy postawić hipotezę, że nie utworzono ich od *hetman, pijar* czy *wójt*, ale że sufiks *-izna* substancywizował przymiotnikowe nazwy dzierżawcze typu *hetmańskielel, pijarsikielel, wójtowskielel* (pole, dzierżawa, dwór, las itd.). Na potwierdzenie możemy przytoczyć z naszego materiału nazwy, np. *Gajowskie, Karwackie, Koszykowskie.*

Oto dane zbiorcze:

Frekwencja przyrostka *-izna // yna*

M.W.Przys.	Z.	F.	L.	Razem
15 (3)	8	15	1	39

Z tabeli wynika, że przyrostek *-izna* nie był popularny w tworzeniu nazw osad samodzielnych, zapewne ze względu na jego późne pojawienie się w toponimii. Tworzył natomiast sporo nazw folwarków⁵⁸.

7. *-j-*

*-*jb*

Nazwy utworzone za pomocą tego przyrostka często są starymi nazwami dzierżawczymi⁵⁹. W naszym materiale spotykamy kilka młodszych formacji tego typu, być może, reprezentują starszy stan, nie poświadczony jednak wcześniej lub utworzone zostały na wzór nazw dawnych.

M. W. Przys.:

Dobromyśl, Dudyń, Łabacz, Niemiacz, Rozważ, Stanimirz, Tołmacz, Uhryń, Wicyń.

F.:

Ocząć // Oczacz (zapewne przeniesione z dawnej nazwy).

*-*ja*

⁵⁸ Szczegóły zob. w artykule J. Zaleskiego, op. cit. Tam też mapa pokazująca geografie tego sufiksu na terenie Tarnopolszczyzny.

⁵⁹ Por. np. F. Nieckula, *Polskie nazwy miejscowe z sufiksem -jb*, Rocznik Kom. Jęz. Wrocław. Tow. Nauk. V, Wrocław 1965, s. 65–140.

M. W. Przys.:

Nakwasza, Olesza – Olesza, Płotycza.

**-je*

M.W. Przys.:

Dubszcze – Dybszcze // Dubszcze, Ostapie, Pastusze – Na Pastuszi // Pastusze, Skomorosze, Telacze, Dubie, Turze – Turja // Turje, Sokole (trzy ostatnie mogą być nazwami o podwójnej motywacji) oraz *Kniaże* dawniej *Książ*.

Z.:

Iwanie, Liwcze, Sokole.

F.:

Chorwacze.

Frekwencja przyrostka z -j-

Sufiksy	M.W.P rzs.	Z.	F.	Razem
-j	17 (15)	–	1	18
-ja	3 (3)	–	–	3
-je	9 (9)	3	2	14
Razem				35

W zasadzie ten typ nominacji odnosi się do osad samodzielnych (27 nazw). Trzy nazwy zabudowań i trzy folwarków to pewno nazwy przeniesione ze starszych nazw wsi. Ich frekwencja w poszczególnych wiekach przedstawia się następująco wiek XV, *-jb 6, *-ja 2, *-je 4 i odpowiednio XVI 1, 1, 2, XVII brak i w XVIII 2 z *-jb*-je.

-lowl + lskil + e; -liń + lskil + e⁶⁰.

Spotykamy też nieliczne nazwy utworzone zapewne od nazwisk na *-ski*, które są urzeczownikownikowymi przymiotnikami po elipsie członu określonego w zestawieniu *Gajowski (pole)*.

M.W. Przys.:

Gajowskie, Lińskie, Mikulińskie i jedna forma pierwotna – *Wisłockiego*. Tu też zaliczamy nazwy: *Ladzkie, Wołoskie*, które mogły pochodzić od nazwisk lub nazw etnicznych.

⁶⁰ Zob. też S. Sochacka, *Śląskie nazwy miejscowe typu Klonowskie, Zawadzkie*, Rozprawy Kom. Jęz. Wrocław. Tow. Nauk. t. V s. 165–179.

Z.:

Dorożyńskie, Karwackie, Koszykowskie, Strykowskie, i z końcówką żeńską -a: Bobowska, Cyganowska.

F.:

Bazylińskie, Wołoskie.

Obraz mikroojkonimów z grupy A. (odantroponimiczne)

II. (struktury afiksalne) przedstawia się następująco:

Statystyka przyrostków

	M.W.Przys.	Z.	F.	K.	L.	Razem
-ów	163 (138)	29	11	1	2	206
-owa	18 (13)	17	3	–	2	40
-in	35 (33)	11	13	–	–	59
-ina	4	2	1	–	–	7
-ówka	183 (96)	51	96	4	4	338
-ka	18 (11)	6	7	2	2	38
-izna	15 (3)	8	15	1	1	39
*-jź	17 (15)	–	1	–	–	18
*-ja	3 (3)	–	–	–	–	3
*-je	9 (9)	3	2	–	–	14
Razem	465 (308)	127	149	11	11	766

Jak wynika z tabeli, największą frekwencję w toponimii na terenie Tarnopolszczyzny wśród grupy nazw afiksalnych, motywowanych przez nazwy osobowe, wykazuje przyrostek *-ówka // -iwka*, tworzy on niemal połowę nazw (338). Drugim, w kolejności jest sufix *-ow// -iw* (250 nazw), potem *-in* – reszta sufixów wykazuje niewielką żywotność.

Trzeba jednak zaznaczyć, że proporcje te mogą odbiegać nieco od stanu faktycznego, ponieważ nazwy na *-ówka* mogły powstać poprzez dodanie *-ka* do podstawy na *-ów* i tworzyły nazwę deminutywną, czego jednak jednoznacznie rozstrzygnąć się nie da. Dokumenty wskazują na pewne tendencje zastępowania dawnych nazw nowszymi z *-ówka* w odniesieniu do tych samych miejscowości, np. *Bednarówka – Bednarow* 1661, *Zadniszówka – Zatnyschow* 1553, *Zawadówka – Zawadowa* 1649.

Wyżej wspomniano, że nazwy z *-ówka* występują też w znacznej ilości wśród mikroojkonimów, zwłaszcza nazw folwarków. Wynika z tego, że sufix ten oprócz funkcji dzierżawczej informował też, że mamy do czynienia z obiektem małym. W odniesieniu do czasów historycznych transformacje te mają uzasadnienie w faktach ciągłych najazdów i wojen, które miały miejsce na

tych terenach, Niszczyły one i pustoszyły osady, a ocalała ludność zasiedlała je od nowa, często tylko w kilka rodzin.

A. (odantroponimiczne)

III. *Struktury komponowane*

Podgrupę tę tworzą mikroojkonimy złożone, w których człon podstawowy motywowany jest przez nazwę osobową, zaś człon dodatkowy dyferencjuje nazwę i stawia ją w opozycji do nazwy jednoczłonowej. Człony podstawowe, o czym już wspomiano, stanowi wiele wariantów strukturalnych i motywacyjnych. Z tego względu proponujemy omówić nazwy komponowane w poszczególnych grupach motywacyjnych (odantroponimiczne, odapelatywne i odtoponimiczne), biorąc pod uwagę charakter członu podstawowego, gdyż w obrębie poszczególnych grup występują w komponowaniu nazw złożonych pewne różnice, o czym niżej. W większości dotychczasowych prac onomastycznych przy omawianiu nazw złożonych „rozrywa się” nazwę na poszczególne człony i omawia każdy z nich oddzielnie w określonych grupach semantycznych bądź strukturalnych lub tworzy się gromady nazw dzierżawczo-kulturowych, patronimiczno-topograficznych itd.⁶¹ Uwzględniając ten stan rzeczy zaznaczono w poszczególnych podgrupach, w obrębie grup motywacyjnych, zawierających nazwy jednoczłonowe, odpowiednie człony nazw komponowanych jedynie liczbowo, np. *Howilów Mały* i *Howilów Wielki*, jako nazwa afiksalna z przyr. *-ów*; czy *Raków Kąt* raz przy nazwach z *-ów*, drugi raz przy odapelatywnych topograficznych. Nie jest to propozycja doskonała. Pozwala jedynie zdekodować poszczególne człony nazwy od strony semantycznej czy strukturalnej, natomiast niewiele możemy powiedzieć na temat samych procesów toponomastycznych, dlatego też omawiane są one dokładnie jako struktury komponowane, w obrębie poszczególnych grup motywacyjnych. Najczęściej u źródeł genezy tych nazw odnajdujemy różne uwarunkowania pozajęzykowe. Związane są one jednak z istniejącym na danym terenie systemem toponimicznym. Odczytać możemy w nich znaczenie konotacyjne, a więc dodatkowy zbiór cech związanych z konkretnym denotatem⁶².

⁶¹ Zob. obszerniej: W. Taszycki, *Złożone nazwy miejscowe w języku polskim*, „Slavia” XIX 1960, s. 59–64; przedruk, Tenże, „Rozprawy i studia...”, op. cit. s. 70–86. Tu też propozycje podziałów nazw złożonych i uwagi polemiczne przede wszystkim do propozycji S. Rosponda, A. Wolffa, P. Zwolińskiego.

⁶² Por. uwagi i sugestie w tym zakresie: C. Kosyl, *Forma i funkcja nazw własnych*, Lublin 1983, s. 36. Zob. też szczegółowe propozycje podziału: H. Borek, *Nazwy relacyjne w toponimii*, op. cit. s. 51.

Przy członach dyferencyjnych *mały, wielki, stary, nowy* itp. spotykamy w nazwach relacje, typu: *Petlikowce Stare* i *Nowe* – kiedyś jako *Petlikowce* 1578 r., czy *Howiłów Wielki* i *Mały* – dawniej *Howiłów* 1364. Powstały owe nazwy w wyniku rozrostu i rozprzestrzenienia się istniejącej wcześniej osady, co doprowadziło w sposób naturalny do powstania nazw dwuczłonowych, z istniejącej kiedyś jednoczłonowej.

Nie zawsze jednak procesy te przebiegały identycznie, np. obok nazwy *Kudynowce* istnieją nazwy *Kudynowce Dolne* i *Górne*, czy *Kudryńce* i *Kudryńce Dolne* i *Górne*. Dotyczy to w szczególności mikroojkonimii, kiedy w obrębie wsi czy miasta powstawały samodzielne dzielnice, zabudowania, folwarki itd., dla których trzeba było stworzyć nazwę, często w oparciu o już istniejącą i znaną w ojkonimii danego terenu. Są to więc nowe mechanizmy kreujące w toponimii nazwy komponowane, a ich genezę tłumaczą często zjawiska pozajęzykowe, których wyjaśnienie odnaleźć można niekiedy w dokumentach. Podobnie powstały nazwy *Raków Kąt* czy *Babiczowa Kopań*, w których oba człony pełnią wspólnie funkcję identyfikacyjną i tworzą nowy toponim. *Kąt* czy *Kopań* to zapewne istniejące nazwy terenowe i dopiero w zestawieniu z drugim członem powstaje nazwa komponowana, dająca dokładną orientację w mikro- i makroskali. Oba człony nazwy dla tej orientacji są konieczne, odwrotnie niż np. przy nazwach jednoczłonowych, takich jak *Muszkarów* czy *Markowa*, gdzie pierwotne człony wieś, gród itp. jako nieistotne dla funkcjonowania nazwy opuszczono. W nazwach komponowanych oba człony sygnalizują również różne cechy relacyjne pomiędzy nimi i nazwanymi w ten sposób obiektami. Przynależą więc do nowej warstwy znaczenia toponimicznego, ukształtowanego przez związek denotacyjny nazwy z danym obiektem. Dlatego, o czym już wspomniano, omawianie oddzielnie poszczególnych członów nazw komponowanych celem określenia ich zróżnicowanych funkcji semantycznych nie zawsze w pełni oddaje rzeczywisty mechanizm ich powstania, i nie dość wyraźnie z punktu widzenia onomastyki przeciwstawia je nazwom jednoczłonowym.

1. Nazwy z członami dyferencyjnymi

a) *mały, wielki*

M. W. Przys.:

Chodaczków Mały : *Chodaczków Wielki* – *Małyj Chodaczkiw* : *Wełykyj Chodaczkiw*, *Howiłów Mały* : *Howiłów Wielki* – *Howyliw Małyj* : *Howyliw Wełykyj*, *Poluchów Mały* : *Poluchów Wielki* – *Poluhiw Małyj* : *Wełykyj Poluchiw*, *Żelechów Mały* : *Żelechów Wielki* – *Żelechiw Małyj* : *Żelechiw Wełykyj*.

b) stary, nowy

M.W. Przys.:

Czortków Stary – Czortkiw Staryj, Uniów Stary, Witków Nowy – Nowyj Wytkiw, Nowy Tyczyn – Nowyj Tyczyn, Milatyn Nowy : Milatyn Stary – Nowyj Mylatyn : Staryj Mylatyn, Petlikowce Nowe : Petlikowce Stare – Nowi Petykiwci : Stary Petykiwci, Założce Stare.

Z.:

Założce Nowe.

Dyferencyjność członów *nowe : stare* w obrębie tej samej nazwy widzimy na przykładzie ojkonomu *Założce* – w postaci prostej występuje jako nazwa miasteczka, natomiast *Założce Stare* – w postaci złożonej, jako nazwa części tego miasteczka i *Założce Nowe* – jako nazwa części obszaru dworskiego miasteczka *Założce*.

c) dolny, górny

M. W. Przys.:

Iwaczów Dolny : Iwaczów Górny – Iwacziw Dolisznyj : Iwacziw Horisznyj, Wygnanka Dolna : Wygnanka Górna – Horiszna Wygnanka, Babińce Dolne : Babince Górne, Kudryńce Dolne : Kudryńce Górne.

Z.:

Kudynowce Dolne : Kudynowce Górne (Zapewne dawniej były nazwami większych osad).

d) inne

M.W. Przys.:

Narajów Miasto : Narajów Wieś – Narajiw : Narajiw Selo, Czernielów Mazowiecki : Czernielów Ruski – Czernyliw Mazowećkyj : Czernyliw Ruśkyj, Rohaczyn Miasto : Rohaczyn Wieś – Rohaczyn II Rohaczyn Mistoczko, Połowce Kolonia, Iwanie Puste, Iwanie Złote – Iwanie Zołote.

F.:

Pohorylce Miasteczko : Pohorylce Wieś. (Pewnie dawniej istniały tu osady o tych nazwach).

2. Grupa oikonimów, w których jeden z członów motywowany jest przez nazwę osobową, a drugi przez apelatywy, które tworzą tzw. nazwy topograficzne lub kulturowe

M. W. Przys.:

Kamionka Strumitowa – Kamianka Strumylowa (drugi człon nazwy dodany był później jako pamiątkowy), *Palkowa Góra, Babiczowa Kopań, Raków Kąt – Rakiwkut, Rewegów Gaj, Romanowe Siolo – Romanowe Selo, Wegerów Okop – Weheriw Okip.*

Z.:

Aleksandrów Gaj, Grzymalów Las, Haców Gaj, Hawryszów Gaj, Hlibów Browar, Horbaliw Sad, Zazulów Kąt, Bochenkowa Góra, Markowa Grobla, Ropowa Dolina, Krukowa Góra.

F.:

Krutków Gaj, Opryszkowa Dolina, Popowa Pasieka, Wola Adamowa, Halczyna Dolina, Henryka Góra.

K.:

Szabasowa Dolina.

W trzech nazwach człon odróżniający występuje w formie odmiany złożonej. Są to dwie nazwy zabudowań – *Maćkowy Gaj, Palijowy Las* i jedna nazwa folwarku – *Felenowy Staw.*

Można zauważyć, że rodzaj dzierzawczego przyrostka *-ow-* zależał od rodzaju członu utożsamiającego. Zapewne tak tworzono kiedyś większość nazw dzierzawczych z dawnych, złożonych nazw, kiedy opuszczony został człon utożsamiający, zwłaszcza gdy był apelatywem często nazwą tworzącym, typu – wieś, wola, gród itp.

W tej grupie motywacyjnej pomieszczono też kilka nazw zbudowanych na zasadzie złożenia. Ta struktura nie jest jednak typowa dla tej gromady toponimów (por. niżej nazwy odapelatywne). Są to nazwy wsi: *Hrycowola, Kobyłwłoki, Teofipólka // Krasnopólka* – jedna nazwa osady *Różowola* oraz dwie nazwy folwarków *Ludwipole, Michalpole* (być może, że nazwy *Teofipólka // Krasnopólka* to deminutywa od ‘*Teofipol*’ z greckim *polis*). Dwie nazwy wsi zbudowane są na zasadzie zrostu – *Gajszelestów* oraz *Zubowmosty – Zubiw Mist.*

Generalnie możemy stwierdzić, że niemal we wszystkich złożonych mikrooikonimach tej nadrzędnej grupy człon związany z nazwą osobową jest bardzo istotny z punktu widzenia toponimii. I tak w podgrupie, która obejmuje nazwy z członami dyferencyjnymi, najczęściej występował on pierwotnie

w formie jednoczłonowej, o czym w większości świadczą dokumenty. Natomiast struktury komponowane to nazwy młodsze, w których człony dyferencyjne wskazują na relacje historyczne, np. *stary* : *nowy* – przestrzenne, *górnny* : *dolny*, *mały* : *wielki* – kulturowo-osadnicze, *miasto* : *wieś* itp. Zatem oba człony wspólnie tworzą nową jakość informacji toponimicznej, której „jądro” związane jest z członem motywowanym przez nazwę osobową. Ten typ nazw charakterystyczny jest dla ojkonimii. Natomiast w mikroojkonimii nazwy te często występują równolegle z nazwami jednoczłonowymi np. (*Kudryńce* – *Kudryńce Dolne* i *Górne*), jako nazwy części wsi czy zabudowań.

B. (mikro)ojkonimy motywowane przez związek znaczeniowy z apelatywami (odapelatywne)

Grupa ta obejmuje mikroojkonimy, które motywowane są przez słownictwo apelatywne, związane najczęściej z nazywaniem i określaniem charakterystycznych i stałych w danym terenie obiektów naturalnych i sztucznych.

Tradycyjnie wyróżnia się w tej płaszczyźnie nazw cały szereg podgrup semantycznych (W. Taszycki) czy formalnych (S. Rospond), choć w większości objaśnienie znaczenia nazwy czy tzw. etymologia pokrywa się ze znaczeniem apelatywu. Zapewne też większość procesów słowotwórczych odbyć się mogło w złożu apelatywnym, a do nazewnictwa weszły drogą tzw. derywacji toponimicznej⁶³.

Uwzględniając z kolei nowsze propozycje i stanowisko badaczy w sprawie podziału toponimów odapelatywnych na grupy nazw prymarnych i sekundarnych, bardzo trudno jest przeprowadzić jednoznaczną i ostrą granicę pomiędzy tymi grupami z punktu widzenia procesów toponimizacji⁶⁴. Trzymając się ściśle kryterium strukturalnego, możemy wejść na teren słowotwórstwa apelatywnego, co z kolei kształtuje fałszywy obraz w zakresie procesów nazwotwórczych. Dlatego też dokonany w pracy podział na struktury toponomastycznie prymarne i sekundarne w obrębie nazw odapelatywnych może budzić niekiedy wątpliwości, ponieważ w niektórych sytuacjach został przeprowadzony w sposób arbi-

⁶³ Por. H. Borek, *Potrzeby i zadania nazwotwórstwa...*, op. cit.

⁶⁴ Por. P. Smoczyński, *Nomina appellativa i propria we wzajemnym oddziaływaniu...*, op. cit. s. 61–82. S. Rospond, *Słowotwórstwo onomastyczne a apelatywne*, op. cit. na s. 118–119 szczegółowa literatura.

tralny⁶⁵. Natomiast grupa ta dostarcza informacji na temat topografii badanego terenu, kultury materialnej i duchowej jego mieszkańców itd., która zakodowana jest w bazach semantycznych nazw. Zdekodowane w nazwie znaczenie apelatywne zapewne w wielu nazwach zgodne było z istniejącą rzeczywistością w chwili jej tworzenia. Mikroojkonimy i ojkonimy na terenie Tarnopolszczyzny wyrażane są rzeczownikami w l. poj. i mn. oraz przymiotnikami.

I. Struktury toponimicznie prymarne

I. Wyrażone rzeczownikiem w formie pluralnej

a) od apelatywów będących podstawą tzw. nazw topograficznych

— związane z florą i fauną

M. W. Przys.:

Berestki, Birki, Czahary – Czahari, Lipniki – Łypnyky, Olchy, Pereliski, Ternynki.

Z.:

Bereźniki, Burzany, Chrusty, Czahary, Gaje, Lipniki, Olchy, Pereliski, Ścianki.

F.:

Bereźniki, Berestki, Czahary, Kropiwki.

K.:

Pereliski.

L.:

Krzaki.

— związane z ukształtowaniem i charakterystyką terenu oraz gleby, położeniem itp.

M.W. Przys.:

Burty, Jary, Kąty, Konty – Kuty, Ługi, Mogiłki. Obolonie, Perekalki, Piaski – Pisky, Popławy, Przechody – Perechody, Stoki.

Z.:

Garby, Glinki, Kąty, Łęgi, Niwy, Perekalki, Piaski, Popławy, Pryski, Rosochy, Rozdoły, Rudki, Wertepy.

⁶⁵ Zob. H. Borek, *Zachodniosłowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -n-*, Wrocław 1968.

F.:
Brzegi, Doliny, Garby, Mogilki, Moklaki, Niwy, Nowiny, Popławy, Przechody, Rudki, Toltry.

K.:
Piaski, Popławy, Zady.

L.:
Łęgi, Polanki, Zady.
— związane z wodą

M.W. Przys.:
Brody, Moczuty, Perejmy, Stawki.

Z.:
Bajura, Bąłki, Brodki, Kierniczki, Moczary, Stawiska, Stawki.

F.:
Bąłki, Kierniczki, Potoki, Stawiska, Sławki.

b) od apelatywów będących podstawą tzw. nazw kulturowych

M. W. Przys.:
Browary – Browari, Budy, Chatki, Ćwierci, Dworce – Dwirci, Folwarki – Filwarki, Futory, Kapustniki, Kopanie – Kopani, Koszarki, Łanki, Łany, Młynki, Okopy, Pletenice – Pletenyczi, Pohrebce, Przystawki – Perestawki., Przyłogi, Rybniki, Sadki, Sady, Szopki, Toki, Zagrody.

Z.:
Chatki, Chaty, Folwarki, Grobelki, Kadłuby, Kopanie, Młynki, Mosteczki, Okopy, Oplety, Pasieki, Szalasze, Stosy, Terebize.

F.:
Łanki, Mostki, Okopy, Przejazdy, Szopki, Węglarki, Zastawy, Zręby, Żłoby.

K.:
Kopanie, Okopy.

L.:
Budki.

Ogólna liczba mikroojkonimów występujących w pluralis wynosi 228. Użycie liczby mnogiej najpierw w apelatywie, przeniesione później na nazwę miejscowości, wydaje się procesem naturalnym. L. mn. apelatywów, np. – *piaski, doli-*

ny, *polanki* itp. – zgodna była z istniejącym stanem rzeczy w terenie. Świadczy to również o tym, że apelatyw po przejściu do kategorii nazw własnych nie ulegał zmianom formalnym⁶⁶. Pluralis występuje zarówno w ojkonimii – choć rzadziej – jak i mikroojkonimii, znacznie częściej.

2. Wyrażone rzeczownikiem w formie singularnej

a) od apelatywów tworzących tzw. nazwy topograficzne

— związane z florą i fauną

M. W. Przys.:

Berestek – Berestok, Borek, Bór, Brzezina – Berezyna, Buczyna, Bukowina – Bukowyna, Czeremcha, Dąbrowa – Dibrowa/Dubrowa, Dębina – Dubyna, Dmuchawiec⁶⁷, Gaik – Gajok, Gaj, Grabek – Hrabok, Grabina – Hrabyna, Hruszka, Kamionka, Kamianki, Kempa, Konopie, Kruszyna, Lasek – Lisok, Ścianka – Stinka, Wydra, Zwiąhel.

Z.:

Bereźniak, Borek, Bór, Brzezina, Buczyna, Czahor, Dąbrowa, Dębina, Gaj, Gajek, Grabek, Las, Lasek, Leszczyna, Lipina, Olszynka, Sośnina, Sośninka, Ścianka, Wydra.

F.:

Bazyma, Borek, Brzezina, Czahor, Dąbrowa, Dębina, Grusza, Hruszka, Kempa, Lipnik, Wydra.

K.:

Dąbrowa, Wydra.

L.:

Dąbrowa, Lasek, Ścianka.

Uderza tu prawie zupełny brak nazw związanych z fauną, poza nazwą *Wydra*, która powtarza się 8 razy. Natomiast sporo jest nazw odnoszących się do wszelkiego rodzaju lasów i lasków, zagajników – zwłaszcza – dębowych, brzo-zowych, bukowych.

⁶⁶ Por. uwagi J. Bala na temat niektórych pluralnych nazw miejscowości w artykule, *Niemotywowane pluralis niektórych nazw terenowych*, „Onomastica” VIII 1963, s. 171–194.

⁶⁷ Nazwa dość odosobniona, może też pochodzić od nazwy osobowej typu przezwiskowego z formantem *-ec*.

— związane z ukształtowaniem i charakterystyką terenu oraz gleby, położeniem itp.

M. W. Przys.:

Bardo, Dolina – Dołyńa, Góra – Hora, Kąt, Kątek, Kut, Łęg, Łuka, Mogiła, Mohyla, Mogilka, Ostrów, Polanka, Przewał, Rudka, Skala, Suchota, Zbrzyż.

Z.:

Bezodnia, Cypel, Dolina, Glinka, Granica, Holica, Horb, Jamka, Kąt, Klin, Kut, Kutoczek. Łuka, Ostrów, Ostrówek, Piasek, Płoszcza, Pobereże, Pobocz, Rosocha, Rożek, Rudka, Skala, Ubocz, Wylom, Zady.

F.:

Bezodnia, Glinka, Halawa, Holica, Kut, Klin, Krywula, Łęg, Mogiła, Mogilka, Rosocha, Seredyna.

K.:

Dolina, Step, Zapadnia⁶⁸.

L.:

Ług, Mogilka, Sianożęć, Zapadnia, Zapust.

Należy odnotować, że w tej grupie semantycznej 3 nazwy dotyczą samodzielnych osad, zanotowanych w dokumentach już w wieku XV. Są to – *Dolina, Ostrów* i *Skala*.

— związane z wodą

Należą tu mikroojkonimy, których nazwa bierze się od ich położenia osady przy danym obiekcie wodnym lub charakterystycznych cech terenu związanych z wodą.

M. W. Przys.:

Bródek, Hurkało, Jezioro, Kobló, Okno – Wikno, Perejma, Ponikwa, Potok – Potik, Stawek.

Z.:

Stawek, Prystup, Stawisko.

L.:

Stawisko.

⁶⁸ W ukraińskim też 'pułapka' – co w przypadku nazwy karczmy nie wyklucza jakiejś metafory onomastycznej.

Odnajdujemy w tej podgrupie dwie stare nazwy, poświadczone w dokumentach – *Okno* 1471 i *Ponikwa* 1490.

Grupa nazw motywowanych przez apelatywy, które odnoszą się do tzw. nazw topograficznych, obejmująca rzeczowniki w formie singularnej, najliczniej objawia się w mikroojkonimii – około 160 nazw zabudowań, folwarków itd., a wśród 70 ojkonimów tylko 18 nazw samodzielnych – wieś, miasto.

b) apelatywy stanowiące tzw. nazwy kulturowe

Baza semantyczna jest tu dość urozmaicona i przypadkowa. Nie wydzielono zatem specjalnych grup semantycznych.

M.W.Przys.:

Bazar, Blich, Cegielnia, Grobla – Hrebla, Gorzelnia, Gródek – Horodok, Huta, Jurydyka, Kolonia, Kopań, Kuźnia, Majdan, Monaster, Miasteczko, Miasto, Mielnica, Monasterek, Mytnica, Papiernia – Papiernia, Pasięka, Pastownik, Przedmieście – Peredmistja, Przewłoka – Perewłoka, Rubań, Rudnia, Siolo, Siółko, Słoboda, Słobódka, Stadnia, Stadnica – Stadnycja⁶⁹, Stojła, Stubnik, Szubienica, Tartak, Willa⁷⁰, Wola, Wolica, Zagroda, Zahatka, Zahorodka, Zrąb, Zwierzyniec.

Spas, Trójca (zapewne od nazwy cerkwi)⁷¹ i związane z metaforycznym użyciem rzeczownika w toponimii – *Karanie, Raj, Wygoda, Zazdrość, Zabawa* (ostatnia z pewnością przeniesiona z dawnej nazwy karczmy).

Z.:

Austeria, Ruda, Cegielnia, Czerteż, Futor, Gajówka, Grobelka, Grzęda, Hrebelka, Huta, Kadłub, Koleba, Kopań, Korczunek, Kraglak, Kruglak, Leśniczówka, Lewada, Majdan, Monasterek, Maziarnia, Miasteczko, Młynówka, Monaster, Mytnica, Myto, Oberża, Papiernia, Pasięka, Terebiż, Wapniarka, Warenicza, Zagroda, Zamek, Zapust, także – Obedra. Pohulanka, Rozrywka, Zabawa (zapewne wcześniej w tych domach miesiły się karczmy). *Dyczyna, Przeszkoda, Zgoda, Wygoda* (użyte na zasadzie metafory toponimicznej). Dwie nazwy związane z życiem religijnym – *Bohorodycia* i *Pokrowa*.

⁶⁹ Ukraińskie *stadnycja* = *stadnia* 'stajnia'.

⁷⁰ Dziwna nazwa dla wólki może od nazwy pojedynczego domu albo chodziło o zapis łaciński *villa* 'wieś'.

⁷¹ Por. na ten temat artykuł W. Taszyckiego, *Pierwiastek chrześcijański w polskich nazwach miejscowych*. „Collectanea Theologica” XVIII 1934, s. 452–476.

F.:

Brama, Buda, Cegielnia, Gorzelnia, Huta, Kopań, Korczunek, Kraglak, Lewada, Mytnica, Okop, Owczarnia, Przedmieście, Sianożęć, Słoboda, Stadnia, Stadnica, Terebiż, Zamek, Zapust i Wygoda, Zacisze (odnoszące się pośrednio na zasadzie przenośni do nazwy miejsca).

K.:

Czartak, Karczma, Kraglak, Maziarnia, Ruda, Stadnica.

Specjalną grupę stanowią nazwy, które są charakterystyczne dla karczem i obrazują procesy nazwotwórcze oparte o metaforę toponimiczną⁷² – *Obedra, Parada, Poprawa, Potrzeba, Przygoda, Wygoda, Zabawa, Zazdrość i Szarga*⁷³.

L.:

Buda, Gajówka, Korczunek, Kraglak, Leśniczówka, Majdan, Maziarnia, Pasieka, Pastownik, Popielnia, Sadzawka, Terebiż.

Nazwy kulturowe, podobnie jak to było w grupie nazw odtoponimicznych, wykazują największą popularność w mikroojkonimii – 192 nazwy zabudowań, folwarków itd. Wśród ojkonimów – 102 dotyczy osad niesamodzielnych, natomiast tylko 35 nazw odnosi się do osad samodzielnych, poświadczonych dość późno w dokumentach. Niemal wszystkie są rzeczownikami. Ich znaczenie najczęściej wskazuje na charakter zabudowy, kulturę rolną, zmiany w terenie dokonane w wyniku osadniczej działalności człowieka. Z dziedziny kultury duchowej jedynie kilka nazw związanych jest z życiem religijnym. Przy nazwach karczem sięgano niekiedy po metaforę nazewniczą, która obrazuje nieraz ironicznie życie i działalność karczmy, jako wyróżniającego się kiedyś ośrodka życia społecznego wsi. Także sfera życia duchowego związana z Kościołem, zarówno obrządku greckiego jak i łacińskiego, ujawnia się w toponimii w postaci nazw pochodzących od wezwań cerkwi, patronów parafii czy określeń przydrożnych figur i kapliczek. Czasami karczma stawała się początkiem osady, przenosiła więc swą nazwę na całą wieś. Stąd wśród ojkonimów odnoszących się do osad samodzielnych spotykamy nazwy charakterystyczne dla karczem⁷⁴.

⁷² Zob. szerzej E. Klisiewicz, *Nazwy karczem na Tarnopolszczyźnie*, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP. Prace Językoznawcze V, Kraków 1986, s. 177–187.

⁷³ Co do innych możliwości interpretacyjnych zob. cz. I.

⁷⁴ Zob. I. Vávra, *Imena starých hospod...*, op. cit. s. 231–236.

3. Wyrażone przymiotnikiem

Należą tu nieliczne ojkonimy pochodne od apelatywów przymiotnikowych. Powstały one zapewne z dawnych wyrażen złożonych typu: *zielona łąka, głęboka dolina* lub *woda, ostra góra, tłuste pole* itp. Przechodząc do kategorii *nomina propria*, jako nazwa pozostawał człon określający w postaci substantywizowanego przymiotnika, natomiast człon będący rzeczownikiem pospolitym zanikał.

Nie dzielimy ich już na mniejsze grupy semantyczne. Określenia w nich zawarte mogą odnosić się do terenu, gruntu itd., np. *Mokre, Ostra, Płaska* – mogą być związane z wodą, np. *Słone* czy z terenem lub wodą, np. *Biała, Głęboka*.

M.W. Przys.:

Biała – Biła, Głęboka, Jasna, Krasna, Kragła, Ostra – Wistra, Płaska, Zielona – Zelena, w neutrum *Krasne, Krzywe – Krywe, Mokre, Słone – Solone, Touste – Towste, Orzechowe i Lasowe – Lisowe*⁷⁵.

I jedna w masculinum – *Hładki – Hładky*.

Z.:

Biała, Dobra, Głęboka, Gniła, Zielona, i w neutrum *Ciemne* oraz *Lasowe, Lisowe*.

F.:

Głęboka, w neutrum – *Krasne, Kragłe, Mokre* i masculinum – *Błotni*.

K.:

*Biała, Krasna, Wesola*⁷⁶.

L.:

Kalne, Równe.

Znajdujemy w tej podgrupie sporą ilość ojkonimów samodzielnych – 15. W XIV wieku – *Zielona*, XV – *Biała, Krasne, Krzywe, Touste* i w XVI – *Krasne*.

Dość pokaźną grupę stanowią przymiotniki w nazwach złożonych, występując w nich jako człony określające. W nazwach tych nie nastąpił proces przejścia w nazwę jednoczłonową. Oba człony pełnią więc istotną funkcję, ze względu na zawartą w nich informację. (Omawiamy je dokładnie niżej przy compositach odapelatywnych). W sumie jednoczłonowe nazwy wyrażone

⁷⁵ Możliwe też od nazwy osobowej co jednak jest mniej prawdopodobne, por. dużą ilość nazw typu *Lasowe*.

⁷⁶ *Wesola*, w przypadku karczmy zapewne przenośne użycie apelatywu *wesola*.

przymiotnikami tworzą 38 ojkonimów, w tym 15 samodzielnych i 23 mikroojkonimy.

Natomiast jako człon przymiotnikowy w nazwach złożonych występują one w 69 mikroojkonimach: M. W. Przys. – 28, Z. – 25, F. – 10, K. – 4, L. – 2.

W tworzeniu ojkonimów i mikroojkonimów na Tarnopolszczyźnie wykorzystano w zasadzie tylko dwa określenia kolorów – zielony 14 razy i biały – 9.

Całość nazw odaplatywnych (grupa B) o strukturach toponimicznie prymarnych (podgrupa I) przedstawia tabela.

B.

I.

Statystyka nazw toponimicznych prymarnych

Wyszczególnienie		M.W.Przys.	Z.	F.	K.	L.	Razem
1. Wyr. rzecz. w l. mn.	a) topogr.	35 (5)	40	23	4	4	106
	b) kult.	56 (7)	23	10	2	1	92
2. Wyr. rzecz. w l. poj.	a) topogr.	64 (15)	100	32	6	13	215
	b) kult.	71 (13)	68	25	26	14	204
3. Wyr. przym.		34 (15)	13	5	3	2	57
Razem			244	95	41	34	674

Z danych liczbowych wynika, że ta grupa nazw charakterystyczna jest dla mikroojkonimii – 414 nazw na łączną sumę 674. Natomiast w obrębie ojkonimów tylko 55 nazw odnosi się do osad samodzielnych, typu – miasto, wieś.

Apelatywy będące bazą tzw. nazw topograficznych tworzą 321 mikroojkonimów, a tzw. kulturowych – 296. Przeważają formy rzeczownika w l. poj. – 419. 198 nazw ma postać rzeczownika w l. mn. Tylko 57 wyrażonych jest przymiotnikiem.

II. Struktury afiksalne

1. Utworzone za pomocą sufiksów

Wspomnieliśmy wyżej o trudnościach przeprowadzenia ostrej granicy oddzielającej w toponimii nazwy prymarne od sekundarnych. Mając świadomość arbitralności niektórych rozstrzygnięć, zwłaszcza w przypadku sufiksów wielofunkcyjnych, próbuje się ograniczyć struktury afiksalne do przyrostków o „wyspecjalizowanej” funkcji toponimicznej lub uznanych tradycyjnie za sufiksy tworzące toponimy⁷⁷. Tak zostaną omówione wspólnie nazwy pochodne

⁷⁷ Por. M. Kucala, *Odbicie słownictwa pospolitego w staropolskich nazwach osobowych* Na podstawie tomu I *Słownika staropolskich nazw osobowych* i *Słownika staropolskiego*, „Język Polski” XLVIII 1968, s. 168–186; też H. Borek, *Założenia słownika...*, op. cit.

od apelatywów topograficznych i apelatywów odnoszących się do działalności człowieka, ze względu na podobieństwo procesów nazwotwórczych w obu grupach.

n (→* -bn-)

W procesach onimizacji przeprowadzonych za pomocą formantu *-n-* dostrzegamy dwie tendencje: leksykalizację przymiotników i wtórnie – derywację w przypadku, kiedy łączył się on samodzielnie z określonymi podstawami⁷⁸.

Przyrostek powyższy występuje w trzech odmianach rodzajowych.

-na:

M. W. Przys.:

Chrabużna, Glinna – Hłynna, Jamna, Jeziorna – Ozjerna // Ozirna, Kro-piwna, Malinna, Pieczarna – Peczerza // Peczorna, Połoniczna, Przewłoczna – Perewołoczna, Tuczna, Worotna.

Z.:

Łużna, Piaseczna, Pisoczna.

F.:

Glinna, Trawna, Winna, Kamienna.

-no, -ne:

M. W. Przys.:

Chmielno, Milno, Smólno, Suszno; Jamne, Kalne⁷⁹, Pasieczne, Seredne.

Z.:

Pisoczne.

F.:

Rohizno.

⁷⁸ H. Borek, *Zachodniosłowiańskie nazwy toponimiczne...*, op. cit., uważa, że nazwy z formantem *-bn-* genetycznie wyłoniły się z zestawień, w których przymiotnik pełnił funkcję członu odróżniającego. Człon utożsamiający, rzeczownikowy był z reguły domyślny, a od niego uzależniony był przymiotnik, nazwy te uległy leksykalizacji, w związku z czym przestawały istnieć zależności składniowe i w rezultacie wytworzył się samodzielny sufiks toponimiczny *-bn-*.

⁷⁹ Możliwe wprost od *kalny* w ukraińskim ‘mętny potok’.

Frekwencja przyrostka z *-n-*

Sufiksy	M.W.Przys.	Z.	F.	Razem
-na	12 (7)	3	4	19
-no, -ne	9 (8)	1	1	11

Dwie nazwy z przyr. *-na* poświadczone są w wieku XV, a trzy w XVI, z *-no*, *-ne* jedna w XV i cztery w wieku XVI. Wszystkie oparte są na rzeczownikach oznaczających najczęściej rodzaj gleby, roślinność, czy charakterystykę terenu. Największą frekwencję wykazują w ojkonimii – 21, zwłaszcza w nazwach osad samodzielnych – 15.

***-anka*⁸⁰:**

M. W. Przys.:

*Bereżanka, Horożanka, Jezierzanka – Ozirjanka, Nagórzanka – Nahirjan-ka*⁸¹, *Smolanka*⁸², *Stryhanka* i w 1. mn. *Huszczanki*.

Z.:

Brzeżanka, Buchtanka, Łysanka.

F.:

Łopuszanka, Olszanka.

K.:

Murowanka, Pohulanka.

Za pomocą sufiksu *-anka* utworzono 7 ojkonimów samodzielnych. Jeden poświadczony w XV wieku – *Horożanka* i 7 mikroojkonimów – 3 zabudowania, 2 folwarki i 2 karczmy.

-sk/o/* → **-bšk-

M. W. Przys.:

Niedźwiecko, Piesko, Oplucko, Sorocko, Wysocko i może *Lisko* – por. ukr. *lis* ‘las’.

W sumie jest to 6 nazw, w tym 5 odnosi się do osad samodzielnych. Jedną zanotowano już w XIV wieku – *Olesko*, a w XV – *Sorocko*.

⁸⁰ Zob. też na temat sufiksu *-anka* uwagi w grupie A. II. 5.

⁸¹ Oparta zapewne na wyrażeniu przyimkowym *na górze*.

⁸² Też apelatyw *smolanka* ‘gatunek ziela’.

Przyrostek *-sko* nie był notowany w ogóle wśród mikroojkonimów. Pełni on funkcję strukturalną, tworząc nazwy miejscowości od apelatywów związanych znaczeniowo z florą i fauną oraz charakterystyką terenu. S. Rospond określa funkcję sufiksu *-sko* jako „ogólnoprzymiotnikową”⁸³.

-ka

Pełni on w apelatywach głównie funkcję strukturalną, substantywizując przymiotniki. Może pełnić też funkcję deminutywną. Natomiast w toponimii tworzy nazwy dzierżawcze lub relacyjne w zależności od bazy motywacyjnej, co zaznaczono w poszczególnych grupach motywacyjnych.

M. W. Przys.:

Biłka, Dębinka, Kipiaczka – Kypjaczka, Prypinka, Szalaszka; jedna nazwa oparta o wyrażenie przyimkowe – *Nagórka*. 3 nazwy występują w l. mn. – *Krzywki – Krywki, Łózki, Seredyńki* i jedna z przyr. złożonym *-ów/ka* – *Zrębówka*, obocznie do *Zrąb*.

Z.:

Dąbrówka – Dobriwka; i w l. mn. – *Dąbrówki*.

Odnajdujemy w tej grupie 5 nazw wsi i 5 nazw osad niesamodzielnych oraz 4 nazwy zabudowań. W większości pnie są rzeczownikowe, sufixs *-ka* tworzy w oparciu o nie nazwy miejsc. W dwu przypadkach pnie są przymiotnikami, przyrostek *-ka* substantywizuje je.

-lowlec

M. W. Przys.:

*Chorościec – Chorostjec, Czeremchowiec, Grabowiec – Hrabowieć, Kutec, Młyniec*⁸⁴, *Mszaniec, Olchowiec – Wilchowieć // Olchowieć, Osowiec, Przekalec – Perekaleć. Przewoziec, Rakowiec, Romaniec*⁸⁵, *Rosochowaciec – Rosochowatjeć, Sokulec, Trościaniec – Trostjaneć, Wierzbowiec – Werboweć*.

⁸³ S. Rospond, *Słowiańskie nazwy...*, op. cit. s. 20.

⁸⁴ Jest w ukraińskim apelatyw *mlyneć* ‘blin, też rodzaj wiatraka’ lecz forma oboczna *Na Młynkach* wskazuje na sufixs *-ec*.

⁸⁵ W ukraińskim też apelatyw *romanec* od *roman* ‘rodzaj chryzantemy’.

Z.:

Grabowiec, Jasienowiec, Jaworzec, Morawiniec, Olchowiec, Ostrowiec, Rakowiec, Romaniec, i Stryhaniec oraz *Kruhulec*, w których *-ec* mógł dochodzić do podstaw zakończonych na *-an, -ul*.

F.:

Bukowiec, Kadłubiec, Dziadowiec.

Frekwencja przyrostka *-ka*

M.W. Przys.	Z.	F.	Razem
22 (16)	11	3	36

Wśród 16 ojkonimów samodzielnych 4 poświadczone są w XV wieku, 2 w XVI i 3 w XVII. Przyrostek *-ec* żywotny jest również w mikroojkonimii, tworzy 14 nazw. W apelatywach wykazuje również sporą produktywność, zapewne ze względu na swą wielofunkcyjność⁸⁶. J. Rudnicki⁸⁷ wskazuje na dość liczne na Bojkowszczyźnie nazwy miejscowości urobione za pomocą *-owec* od nazw osobowych. W naszym materiale w zasadzie tworzy się przy pomocy *-lowlec* ojkonimy, które zawierają w podstawie informacje o charakterze i wyglądzie danego miejsca, np. jego szaty roślinnej – *Chorościec, Grabowiec, Olchowiec*, czy o faunie, np. – *Sokulec, Osowiec* lub rzadziej, o położeniu – *Kutec*.

-lowl ica

M. W. Przys.:

*Bzowica – Bzowycja. Czernica*⁸⁸, *Hołubica. Horodnica. Jagielnica – Jahilnycja, Konopnica, Mogielnica – Mohylnycja. Ponikowica*⁸⁹, *Rakowica, Szczurawica, Zarwanica*. Trzy nazwy posiadają zapisy oboczne, które wskazywałyby, że mogły to być dawne nazwy patronimiczne – *Dębowica // Dubowice – Dubowycja, Ihrowica // Ihrowice, Dobrzanica // Dobrzanice – Dobranyczi* czyli z motywacją z grupy A. (odantroponimiczne).

Z.:

Dębowica, Moszczenica, Pożarnica, Zarwanica i w l. mn. *Pożyrnice*.

⁸⁶ Por. np. W. Zołotowa, *Rzeczowniki osobowe z sufiksem -ec, /-owiec we współczesnym języku polskim*, „Poradnik Językowy” 1957, s. 359–367 i 397–410; też P. Grzegorzczkova, *Zarys słowotwórstwa polskiego. Słowotwórstwo opisowe*, wyd. VI, Warszawa 1984, s. 44–45.

⁸⁷ *Nazwy geograficzne Bojkowszczyzny*, Lwów 1939, s. 37–38.

⁸⁸ Może pochodzić od nazwy potoku – *Czarny*.

⁸⁹ Od terminu hydrograficznego *ponikwa*, możliwe też od nazwy rzeki *Ponikwa*.

F.:

Požarnica.

L.:

Hudryca (niejasna podstawa), *Požarnica.*

Frekwencja przyrostka *-(ow)ica*

M.W.Przys.	Z.	F.	L.	Razem
17 (15)	6	1	2	26

Spośród 15 okonimów samodzielnych, 6 poświadczonych jest w XV wieku i 2 w XVI. Tworzy on nomina loci wprost od pni rzeczownikowych, jak również substancywizuje przymiotniki z sufiksem *-ow-*, *-n-*.

-isko // -iszcze

Geneza sufiksów *-isko*, *-iszcze* nie jest całkiem pewna⁹⁰. Sufiks *-isko* uważany jest⁹¹ za polski nowotwór powstały w wyniku kontaminacji przyrostków *-iszcze* /** -isk-jo* lub *-ist + jo/* i *-sko* /*←* -bško/* lub z prsł. **-isk-o*, zaś strp. *-iszcze* z prsł. **-isk-jo*⁹². Przyrostek *-iszcze* typowy jest dla terenów wschodniego pogranicza Polski⁹³, natomiast *-isko* – dla obszaru zachodniej i centralnej Polski. Na badanym terenie jest zapewne wynikiem szerzącego się od zachodu osadnictwa polskiego. Za pomocą obu tych przyrostków tworzone są nazwy miejsc oznaczające, że coś w tym miejscu się znajdowało lub znajduje. Funkcjonują one także w słownictwie apelatywnym, stąd przeprowadzenie granicy między ich pierwotną funkcją apelatywną a onomastyczną wydaje się niemożliwe.

M.W. Przys.:

Chmieliska – Chmelyńska, Dupliska – Dupłyńska, Dworzyska, Humniska – Humnyńska, Jezierzyska, Kadłubiska. Maleniska – Małynyszcze, Młyniska – Młyńska, Monasterzyska – Monastyryńska, Niedzieliska – Nediłyńska, Rakowiska – Rakowyszcze, Glinisko. Hucisko – Hutyško, Litowisko – Litowyszcze, Obozowi-

⁹⁰ Zob. W. Taszycki, *Przyrostek -isko, -iszcze w językach zachodniosłowiańskich*, „Slavia” IV, 1925, s. 213–227; też W. Doroszewski, *Monografie...*, op. cit. s. 62 i J. Safarewicz, *Pochodzenie słowiańskiego przyrostka -isko, -iszcze*, Sprawozdania AU XIV, 1939/1944, s. 23–26. Por. też *Słownik prasłowiański*, t. I, Wrocław–Warszawa 1974, s. 96–97.

⁹¹ S. Rospond, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa 1971, s. 200–201.

⁹² T. Lehr-Splawiński, C. Bartuła, *Zarys gramatyki języka staro-cerkiewno-słowiańskiego*, Wrocław–Warszawa 1975, s. 107–108.

⁹³ Por. H. Ułaszyn, *Sufiks -iszcze w języku, polskim*, „Slavia” VII, 1929, s. 796–804; J. Rudnyckij, *Narostki -yče -yško -ško w ukraińskiej mowi*, Warszawa 1935.

sko, Owsisko, Horodyszcze, Jaśniszcze, Kutyszcze, Ratyszcze, (od rata – na Podolu ‘splata od dzierżawy’).

Z.:

Buczeniska, Horodyska, Konopliska, Ruryśka⁹⁴, Wypaleniska. Horodysko, Okopisko, Owsisko, Zamczysko, Horodyszcze, Maliniszcze, Juryszcze (zapewne jakiś teren pozostający w związku z sądem).

F.:

Kadlubiska, Boryńska⁹⁵.

Frekwencja przyrostka -isko // -iszcze

M.W.Przys.	Z.	F.	Razem
26 (15)	14	2	42

Jak wynika z zestawienia ten sposób tworzenia mikrojonimów był dość popularny na Tarnopolszczyźnie. Żywotny był w tworzeniu nazw osad samodzielnych – 15, przysiółków – 11 i zabudowań – 14. Wynika to zapewne z jego wyrazistości funkcjonalnej. Poświadczony jest w wieku XV 4 razy i raz w wieku XVI i XVII. Należy nadmienić, że sufiks ten uważany jest przez niektórych za dzierżawczy⁹⁶.

-e /← -ije oraz -yjel/

M. W. Przys.:

Czernecze, Krywcze, Perelizanie, Terebinie, Zalewie i niezbyt jasne – *Torskie* z dawnego *Torczkije* 1440.

F.:

Bryszcze.

Utworzył on zaledwie 6 oikonimów i jeden mikrooikonim. Podstawy wskazują na specyfikę terenu lub jego przynależność (por. też niżej nazwy utworzone od wyrażań przymikowych).

-lowczyk /← -owiec + -ik/

⁹⁴ Być może od n. os. *Ruro* lub pień przekreślony, bo trudno utożsamić z rurami (?)

⁹⁵ Może od n. os., ale ukraińskie *borona* ‘brona’ i ‘borynnik’ (pracujący przy bronach) – może więc pole zabronowane.

⁹⁶ Por. W. Lubaś, *Nazwy miejscowe...*, op. cit. s. 243.

Sufiks ten może również tworzyć tzw. nazwy deminutywne lub relacyjne w oparciu o istniejącą w pobliżu nazwę (zob. niżej grupa nazw odtoponimicznych), w tym jednak przypadku jednoznacznie nie możemy stwierdzić tego typu związków historyczno-osadniczych. W tym miejscu należy zauważyć ogólną tendencję w toponimii tego terenu do tworzenia mikroojkonimów w formie deminutywnej, co jest zresztą charakterystyczne dla polszczyzny kresowej⁹⁷.

M. W. Przys.:

Olchowczyk – Wilchiwczik, Orzechowczyk – Orichiwczik, Wierzbowczyk – Werbiwczik, Wiśniowczyk. Jest to 5 nazw wsi i jedna nazwa części miasteczka.

— inne

Należą tu nieliczne nazwy miejscowości utworzone za pomocą przyrostków rzadkich w toponimii omawianego terenu.

-ana: *Mazana, Kahlana.*

-eńk-: *Tłuścieńkie – Towścieńke, Doużeńka, Rupuńka*⁹⁸.

-ek, -ik/l-yk, -Inlik: *Dołżek, Dołżyk, Kraśnik, Pasiecznik.*

-ak: *Huszczak.*

-acz l → -at + -jbl: *Rosochacz.*

-awa, -awka; *Skwarzawa, Tarnawka.*

-owl l / ja?: *Trembowla*⁹⁹.

-eczko: *Uściczko.*

Frekwencja formantów w grupie nazw motywowanych przez apelatywy

Sufiksy	M.W.Przys.	Z.	F.	K.	L.	Razem
-n-	21 (15)	4	5	–	–	30
-anka	7	3	2	2	–	14
-ko	6 (5)	–	–	–	–	6
-ka	10 (5)	4	–	–	–	14
-ow/ec	22 (16)	11	3	–	–	36
-ow/ica	17(15)	6	1	–	2	26
-iska// -iszcze	26 (15)	14	2	–	–	42
-'e	5	–	1	–	–	6
-ow/czyk	5 (4)	–	–	–	–	5
Razem	119 (75)	42	14	2	2	179

⁹⁷ Por. Z. Kurzowa, *Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1959 r.*, wyd. II PWN, Warszawa–Kraków, 1985, s. 567 i n.

⁹⁸ Zob. S.E. Otin, *Sufiks -eńk- w toponimii Ukrainy*, „Onomastica” XXIII 1978, s. 121–133.

⁹⁹ Por. J. Rudnicki, *O nazwie miejscowej Trembowla*, JP XXII, 1937 s. 154 wyjaśnia pochodzenie od n. os. *Tereb + -ov-*, rozszerzone neutralno-strukturalnym formantem *-l, /a/*.

Ten sposób onimizacji toponimicznej nie był zbyt popularny na Tarnopolszczyźnie, zwłaszcza w mikrooikonimii, tylko 60 nazw, w tym 42 nazwy zabudowań. 119 nazw odnosi się do ojkonimów, z tego 75 do samodzielnych.

2. Utworzone od wyrażen przyimkowych

Kwalifikacja nazw odapelatywnych utworzonych w oparciu o wyrażenia przyimkowe, z punktu widzenia słowotwórstwa może nasuwać pewne wątpliwości. Słowniki notują wiele apelatywów typu: *zarzecze, zamurze* itd., które formalnie identyczne są z nazwami miejscowymi tego typu. Moglibyśmy więc potraktować je jako niederywowane, umieszczając w grupie nazw toponimicznie prymarnych¹⁰⁰. Większość tak zbudowanych mikrooikonimów nie występuje jednak w słownictwie apelatywnym. Poza tym, w naszym materiale znajdujemy pokaźną ilość, zwłaszcza mikrooikonimów, które równe są wyrażeniom przyimkowym, co może sugerować, że w przypadkach, kiedy mikrooikonim przechodził w ojkonim, ulegał formalnej zmianie z postaci równej wyrażeniu przyimkowemu w postać jednoczłonową opartą o to wyrażenie. Świadczą o tym również zapisy oboczne w dokumentach, np.: *Za Brodem // Zabrid, Za Dębiną // Zadubyna, Zapotok* al. *Za Potokiem*. Procesy te mogły zachodzić równolegle w toponimii i słowotwórstwie apelatywnym, z tym że w tworzeniu nazw miejscowych występują z o wiele większym nasileniem i mają charakter jednostkowy.

Mając na uwadze powyższe zastrzeżenia, traktujemy interesujące nas nazwy jako sekundarne, motywowane najczęściej przez apelatyw topograficzny, rzadziej przez apelatyw dotyczący tematycznie działalności człowieka.

Przyjmując sekundarność toponimów utworzonych w oparciu o wyrażenia przyimkowe, traktujemy je jako formacje prefiksально-sufiksalne, utworzone za pomocą przedrostków i przyrostka *-e / → -ije, -**ьjel** lub mianownikowej postaci członu zasadniczego (w l. poj. lub mn.) substancywizującego całe wyrażenie¹⁰¹. Pokazujemy w ten sposób rolę odpowiednich prefiksów w procesach toponimizacji, jako wykładników stosunków przestrzennych¹⁰². Za takim ujęciem

¹⁰⁰ Na podobne trudności zwraca uwagę H. Górniewicz, *Nazwy geograficzne Pomorza Gdańskiego typu Międzyłęże, Zajezerze*, „Onomastica” XXXI, s. 23–41.

¹⁰¹ Por. ujęcie słowotwórcze tego typu formacji apelatywnych. Uważa się, że zarówno przedrostek, jak i rzeczownik tkwiący w nazwie wchodzi w skład parafrazy, wyróżnia się więc tylko przyrostek *-e* (zob. *Gramatyka współczesna języka polskiego. Morfologia*, Warszawa 1984, s. 392–396). W przypadku drugim formantem jest zero morfologiczne i włączenie do odpowiedniego paradygmatu fleksyjnego. (Zob. R. Grzegorzczkowska, *Zarys słowotwórstwa polskiego*, cz. I. *Słowotwórstwo opisowe*, Warszawa 1972, s. 120).

¹⁰² M. Karaś, *Nazwy miejscowe typu Podgóra, Zalas w języku polskim i innych językach słowiańskich*. Prace Onomastyczne I, Wrocław 1955. Uważa nazwy tego typu za odrębny typ prefiksalny, w którym wyłącznym wykładnikiem słowotwórczym jest przedrostek (zob. s. 8 i 67).

przemawia duża produktywność tego typu nazw, zwłaszcza w mikroojkonimii. Tworzone są one również w oparciu o istniejące już nazwy własne (hydronimy, oronimy, ojkonimy) i z punktu widzenia mechanizmów nazwotwórczych i słowotwórczych są to takie same formacje, jak formacje te, które oparte są na apelatywach¹⁰³. Wymieniamy je jednak w grupie nazw odtoponimicznych, o czym niżej.

Należy wziąć także pod uwagę fakt, że omawiamy nazwy dotyczące terenów zamieszkałych (od pojedynczych domów, leśniczówek, grup domów itd.) i w takich przypadkach utworzona nazwa odnosi się do wspomnianych obiektów usytuowanych na terenie, którego określenie tkwi w apelatywie, zaś przyimek lokalizuje dany obiekt, informując o jego położeniu, co jest istotne dla pełnionej przez nazwę własną funkcji. W materiale znajdujemy oboczne zapisy nazw pojedynczych domów, np. *Zagóra // Za górą, Za Rzeką // Chaty za rzeką*.

— przedrostek + mianownikowa postać członu zasadniczego (w l. poj. lub l. mn.) substancywizująca całe wyrażenie.

W tej grupie należy wspomnieć o tzw. nazwach „kierunkowych”, które są charakterystyczne raczej dla nazewnictwa terenowego i mogłyby być zbudowane w oparciu o przedrostek + człon zasadniczy w Acc. np. *Podgaj, Podgaje, Podwysokie* itd. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że mamy do czynienia z nazwami miejsc zamieszkałych (por. uwagi wyżej) przyjęto możliwość powstania nazwy: ‘dom pod gajem’ – *Podgaj*, ‘chaty pod wysokim terenem’ – *Podwysokie* itp.¹⁰⁴

M.W. Przys.:

Mięzgygóry – Meżyhory, Podgaje, Podgrzęda, Podkamień – Pidkamiń, Podliski, Podstawki – Pidstawki, Podwołoczyska – Pidwołoczyska, Podwysokie, Podzameczek – Pidzamoczok, Prychata, Zagóra – Zahora, Zagrobela – Zahrobela, Zagumienki, Zamost, Zapotok, Zaścianka – Zastinka.

Na s. 112 stwierdza, że „W takich wypadkach mamy do czynienia ze zmianą funkcji wyrażenia przyimkowego oraz z zatarciem się stosunku przyimka do odpowiedniej formy przypadkowej. Zamiast bowiem funkcji składniowej (zwykle okolicznik miejsca) otrzymuje ono funkcję leksykalną w zakresie nazw miejscowych onomastyczną”.

¹⁰³ Por. uwagi J. Chłodzińskiej, *O formacjach typu podpunkt, zapazucha*. Na marginesie książki M. Karasia, *Nazwy miejscowe typu Podgóra, Zalas*. „Poradnik Językowy” 1956, s. 90–101.

¹⁰⁴ Potencjalnie mogła też zaistnieć możliwość przeniesienia gotowej nazwy terenowej w obręb nazw miejscowych, czego jednak nie da się ustalić.

Z.:

Przegródek, Zagóra, Zagrobela, Zagumienki, Załuka, jak również Podliska, Zabłotne, Zalesna, Zapotoczne – utworzone zapewne od wyrażenia *chata pod lasem*, czy (dom, miejsce) za 'błotnym', 'za potocznym' (terenem). Czyli człon zasadniczy jest przymiotnikiem utworzonym formantem *-n*¹⁰⁵.

F.:

Podgaj, Zaberești, Zagumienki, Zaharby, Zaliști.

K.:

Podliska, Zahajka. W przypadku nazw karczem obserwujemy dodatkowo przyrostek *-ka*, który zapewne dodany był do nazw *Podlis-* i *Zahaj-*, a informuje nas dodatkowo, że nazwa została utworzona od wyrażenia: 'karczma położona za lisom' (*lasem*) i 'za hajom' (*gajem*).

L.:

Podgaj, Podleśna. (por. wyżej Z.)

— przedrostek + *-e / < -*ije, -*bje*).

M.W. Przys.:

Międzygórze – Meżyhirja. Nałuże – Kałużcja, Podgórze, Podlesie – Pidlisje, Podgrodzie, Podlipie – Pidłytyje, Podmurze – Pidmurje, Podwale, Podzamcze – Pidzamczie, Przegrodzkie, Zabłocie, Zabrodzie, Zadworze – Zadwirja // Zadwirje. Zagórze – Zahirja // Zahirje, Zalesie – Zalișșja // Zalișșje, Załuże – Załużja // Załużje, Załawie, Zamoście – Zamistja // Zamistje, Zamurze, Zarowie, Zarzeczce, Zastawie, Zawale oraz Zastawczyk – gdzie dodatkowo sufiks *-ik* i cała formacja zastępuje wyrażenie: 'przysiółek położony za Stawkim', informuje nas zresztą o tym zapis oboczny – *Zastawcze* ale *Zastawczyk*. Proces ten może być wynikiem deminutywizacji nazwy, co jest charakterystyczne dla tego terenu.

Z.:

Podlesie, Podlipie, Podłanie, Podzamcze, Zalesie i Zagóra, Załóz (zapewne z pierwotnego *Załuże, Zagórze*)¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Na temat nazw, *Podleśna* zob. szerzej H. Borek, *Nazwy miejscowe z formantem -bn- od wyrażenia przyimkowych (typ Podleśno, Zadroźna)*, Sprawozdania Opol. Tow. Przyjaciół Nauk za 1964 r., s. 21–43.

¹⁰⁶ Jest to zapewne rezultat tendencji do skracania nazw, zob. J. Rieger, *Z toponomastyki bojkowskiej i lemkońskiej*, „Slavia Orientalis” XV, 1966, s. 95, 233–243, 299–305; też A. Bańkowski, *Zmiany morfemowe w toponimii polskiej*, Wrocław 1982, s. 62–65.

F.:

Zabłocie, Podzamcze.

Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Nazwy utworzone od wyrażen przyimkowych

Sposób tworzenia	M.W.Przys.	Z.	F.	K.	L.	Razem
prefiks + M.	24 (4)	8	5	2	2	41
prefiks + -'e	41 (13)	9	2	–	–	52
Razem						93

Jak wynika z tabeli, typ nazw utworzonych od wyrażen przyimkowych za pomocą równoczesnej prefiksacji i sufiksacji był dość popularny na omawianym terenie. Znajdujemy tu dość dużą ilość ojkonimów – 42, w tym 14 samodzielnych, poświadczonych w 6 przypadkach w XV i XVI wieku. Mniej żywotny jest w mikroojkonimii. Tworzy 9 nazw zabudowań, tylko 1 nazwę folwarku.

Mniej popularny natomiast był typ prefiksacji z mianownikową postacią członu po przyimku, chociaż występuje we wszystkich rodzajach ojkonimów i mikroojkonimów. Do tworzenia tego typu nazw wykorzystano przyimki *pod* i *za*, a tylko raz *na* i *przy* 'przy'.

3. Równe wyrażeniom przyimkowym

Jest to dość pokaźna grupa nazw, w których przyimek wskazuje na położenie nazywanego obiektu w terenie. Natomiast po przyimku występuje apelatyw dotyczący najczęściej słownictwa topograficznego lub nazywającego sferę działalności człowieka. Należy również zwrócić uwagę na zróżnicowaną funkcję przyimków tworzących tego rodzaju nazwy.

Przyimek *na* i rzadziej *w* + apelatyw informuje, że dany obiekt leży na takim właśnie terenie czy miejscu, np. *Na Błocie*, *Na Dole*, *Na Piasku* itp. Wówczas rzadko tworzy nazwy syntetyczne w miejsce wyrażen przyimkowych, jakies – **Nabłocie*, **Napiasek* czy **Nadole*, w naszym materiale znaleziono tylko jedną niepewną nazwę – *Natuże*.

Wydaje się, że w takich sytuacjach onimicznych motywacja nazewnicza wiązała się wprost z apelatywem, i nazwany w ten sposób obiekt leżał na takim właśnie terenie czy miejscu. Przedrostek *na* czy *w* jako nieistotny mógł być pominięty w procesach onimizacji i powstawał wtedy toponim równy apelatywowi.

Natomiast przyimki *pod*, *za* i rzadziej *nad* oraz *przy* są: istotne dla funkcjonowania całej nazwy, wskazują na położenie osady, zabudowania itp. względem obiektów przywołanych w nazwie. Mają charakter jak gdyby „adresów

topograficznych” i odsyłają nas do wyróżniających się w terenie obiektów, informując zarazem za pomocą owych przyimków, czy tak nazwana miejscowość leży – *za, pod czy nad* nazywanym obiektem. Jeżeli przysiółek czy zabudowanie leży: *pod dębina, pod gajem, pod lasem, za błotem czy za groblą* i bierze od tych wyrażen nazwę, to konotowane w tych nazwach obiekty orientacyjne pełnią funkcję sytuacyjną, wyznaczają miejsce w terenie¹⁰⁷. W ten sposób tworzyły one nowe określenia topograficzne – ‘miejsce za błotem’ *zabłocie*, ‘za górą’, *zagórze* itd. Stąd też częste ojkonimy od tego typu wyrażen przyimkowych.

a) drugi człon wyrażenia odnosi się do naturalnych obiektów terenowych

M.W. Przys.:

Na Błocie, Na Dębinie, Na Dole, Na Okopie, Na Piasku, Na Zastawiu, Nad Dębiną, Pod Dębiną, Pod Gajem, Pod Lasem, Za Błotem, Za Brodem – Zabrid, Za Dębiną – Zadubyna, Za Góra, Za Groblą, Za Łanem, Za Łęgiem, Za Rzeką, Za Stawem, Za Stawkiem – z drugim członem przymiotnikowym – Na Białej, Na Czystem oraz w l. mn. – Na Dołach, Na Ługach, Na Mogiłkach, Na Pryskach, Na Zabrydkach, Pod Lipami, W Wierzbach, Za Łozami.

Z.:

Na Dębinie, Na Dole, Na Grabinie, Na Grobli, Na Łuzi, Na Piasku, Na Polanie, Na Potoku, Na Stawisku, Na Załużu, Nad Stawem, Pod Liskom, Pod Gajem, Pod Górą, Pod Grabem, Pod Groblą, Pod Jaworem, Pod Lasem, Pod Laskiem, U Boru, W Dębinie, W Gaju, W Łasku, W Polu, W Rożku, W Sosnach, Za Błotem, Za Buczyną, Za Garbem, Za Górą, Za Groblą, Za Gruszką, Za Kamieniem, i w l. mn. Na Krzakach, Na Lipkach, Na Łęgach, Na Łozach, Na Ługach, Na Mogiłkach, Na Mogiłach, Na Stepach i z członem przymiotnikowym Na Długhych.

F.:

Pod Brzezina, Pod Dębiną, Pod Lasem, Za Olszyną.

K.:

Pod Górą, Pod Skalą.

L.:

Za Lasem.

¹⁰⁷ Por. uwagi w artykule S. Jodłowskiego, *W sprawie nazw terenów nadrzecznych, Symbole...*, Taszycki, op. cit. s. 120–133, zwłaszcza s. 131.

b) drugi człon wyrażenia odnosi się do obiektów powstałych w wyniku działalności człowieka

M. W. Przys.:

Na Rogatce, Pod Hutą, Pod Monastylem, Za Bramą, Za Browarem, Za Cmentarzem, Za Kordonem, Za Młynem, Za Mostem, Za Zapustem.

Z.:

Na Kotelni, Na Potaszni, Na Zamczysku, Obok Młyna, Pod Klasztorem, Przy Gościńcu, Przy Murowance, Za Cegielnią, Za Karczmą, Za Klasztorem, Za Potaszną, Za Wapniarką, Za Zamkiem, w l. mn. Na Kopcach, Na Kopaniach, Na Młynkach, Na Pomiarkach, Na Przychodach.

F.:

Na Korczunku, Za Dworem, Za Mostem.

K.:

Na Gościńcu, Na Hucisku, Na Rozdrożu, Pod Huzarem.

L.:

Na Linii, Za Łanem.

c) inne oraz zawierające niejasny człon zasadniczy

Są to najczęściej, jak się wydaje, nazwy terenowe, w których tkwią określenia osób, zamieszkujących na tym terenie (lub teren ten do nich należał). Ponieważ szczegóły te nie są możliwe do ustalenia, zamieszczono nazwy w tej grupie, traktując człon po przyimku, jako określenie miejsca, zbliżone w swej genezie do określeń apelatywnych.

M. W. Przys.:

Na Komarach, Na Mielniczkach, Na Młotkach, Za Jurem, Na Ferytowie, Na Kiju, Na Łukiance, Na Nieczławie.

Z.:

Na Biedzie, Na Borynach, Na Diduwcze, Na Mięsnem, Na Rzeźnikach, Za Dziadem, Na Rublinie, Za Hlemą.

K.:

Na Maniukach.

L.:

Na Sowińskim.

Ojkonimy i mikroojkonimy o budowie równej wyrażeniom przyimkowym najczęściej są motywowane przez apelatywy topograficzne – 101 nazw, rzadziej przez apelatywy odnoszące się do obiektów powstałych w wyniku działalności człowieka – 40, i inne 13 nazw. Wśród ojkonimów nie spotykamy ani jednej nazwy odnoszącej się do osady samodzielnej. Najczęściej w ten sposób nazywa się przysiółki, wólki, kolonie, części wsi i miast. Wśród mikroojkonimów nazwy tego typu odnoszą się przeważnie do zabudowań, genetycznie zbliżają się do nazw terenowych (por. tabela).

Zestawienie nazw odapelatywnych B. sekundarnych
II. równych wyrażeniom przyimkowym

Nazwy z:	M.W. Przys.	Z.	F.	K.	L.	Razem
— członem topogr.	41*	50	7	2	1	101
— z członem kult.	10	21	3	4	2	40
— innym	4	7	–	1	1	13
Razem	55	78	10	7	4	154

*Brak nazw osad samodzielnych

B. (odapelatywne)

III. Struktury komponowane

Należą do tej grupy nazwy komponowane, w których oba człony motywowane są przez apelatywy związane z topografią terenu i obiektami powstałymi w wyniku działalności człowieka lub motywowany jest w ten sposób tylko człon podstawowy (por. wyżej uwagi w grupie A. III. (mikro)ojkonimów odantronimicznych o strukturach komponowanych).

1. Złożenia

W zasadzie pierwszym członem złożenia jest tu przymiotnik, rzadziej rzeczownik.

a) określające właściwości topograficzne

M. W. Przys.:

Białokiernica – Biłokernycja // Biłokrynycja, Czystopady – Czystopady, Dobrokut – Dobrokut, Dobropole, Dóbrotwór – Dobrotwir, Dobrowody¹⁰⁸, Gniłowody – Hnyłowody, Krasnopuszcza – Krasnopuszcza, Krzywołuka – Krywołuka, Małowody, Niskołyzy – Nyskołyzy, Suchodoły, Suchodół, Suchostaw,

¹⁰⁸ Jedna z nich leży nad potokiem *Dobrowódka*, możliwa więc nazwa od potoku.

Tarnoruda, Toustoług, Trawotłoki – Trawotłoky, Siworogi – Syworohy, i Hulajpole (zapewne jako nazwa metaforyczna).

Z.:

Hulajpole, Czartołomy, Suchodół.

F.:

Dobropole, Krasnolesie i wyjątkowo jeden zrost – *Dobrawoda*.

b) określające obiekty związane z działalnością człowieka

M. W. Przys.:

Białobożnica – Biłobożnycja, Czerwonogród – Czerwonohorod, Holihłady – Holihłady, Krasnosielce – Krasnosilci, Nowostawce – Nowostawci, Nowosiółka – Nowosilka, Nowosiółki – Nowosilki, Białoskórka – Biłoskirka, Budyhołosz – Budyhołosz, Dźwinogród¹⁰⁹, (przy jednej zapis oboczny Swinihorod?) i Rajgród z możliwą motywacją z grupy A. lub B.

Z.:

Nowosiółka.

F.:

Nowosiółka.

Nazwy zabudowania i folwarku utworzono zapewne z dawnej nazwy wsi lub przysiółka. Wśród nazw motywowanych przez apelatywy topograficzne kilka związanych jest z wodą. Mogły to być wcześniejsze nazwy zbiorników wodnych czy potoków przeniesione na nazwy miejscowości, co jest jednak trudne do jednoznacznego ustalenia. Nazwy omówione wyżej w zdecydowanej większości dotyczą ojkonimów samodzielnych – 16 w grupie a) i 11 w grupie b). Spora ich liczba znalazła potwierdzenie w dokumentach – 8 w wieku XV, po 1 w XVI i XVII oraz 2 w XVIII (łącznie dla a) i b)). Należy odnotować również fakt, że nazwy o takiej strukturze występują sporadycznie wśród grup motywacyjnych – odantroponicznej i odtoponimicznej, przez co formalnie zbliżają się one do struktur apelatywnych typu złożenia i powstały zapewne w wyniku słowotwórczych przekształceń zestawień w złożenia, o czym świadczą zapisy, np. *Dobrowody – Dobrawoda* 1448, *Toustoług – Tlusthylug* 1482, *Dobropole* oboczne do *Dobre Pole*.

¹⁰⁹ Możliwe w związku z ukraińskim *zwin* = *dzwin* 'dzwon'.

2. Zestawienia

a) z członem przymiotnikowym i rzeczownikowym, które łącznie wskazują na właściwości topograficzne

M. W. Przys.:

Biały Kamień – Biłyj Kamiń, Czarny Las – Czarnyj Lis, Długa Strona – Dowha Strona, Głęboka Dolina, Goły Koniec, Kamienna Góra – Kaminna Hora, Krótka Strona, Lipie Boki – Łypoboky, Średnia Góra, Uście Zielone – Ustje Zełene, Zielony Kąt, i Ostrowczyk Polny – Ostriwczyk Polnyj obocznie do *Ostrowiec Polny*.

Z.:

*Czarny Las, Debra Szeroka, Długa Strona, Głęboka Dolina, Letka Woda, Sine DUBY, Średni Las, Wielka Dębina*¹¹⁰. *Wielki Las* i *Biały Ozór*, w którym człon drugi użyty został w znaczeniu przenośnym – ‘cypel’.

F.:

Biały Kamień, Czarny Las, Kąt, Dolny, Kozia Góra, Łysy Okop, Ptasia Góra, Wesoły Garb, Zimna Woda.

L.:

Lepka Woda.

Za pomocą tego typu compositów utworzono łącznie 30 ojkonimów i mikroojkonimów. Na 12 ojkonimów tylko 4 odnoszą się do osad samodzielnych. W dokumentach zanotowano po jednej nazwie w XV i XVI wieku. Przymiotnik występuje z reguły na pierwszym miejscu, z wyjątkiem *Uście Zielone*, zanotowane w 1542 r. jako *Uście*, czyli drugi człon nazwy pojawił się później (por. niżej nazwy z przymiotnikiem – *wielki, stary* itp.).

b) z członem rzeczownikowym i przymiotnikowym, w których jeden wskazuje na ceche obiektu powstałego w wyniku działalności człowieka

M. W. Przys.:

Słoboda Złota – Zołota Słoboda, Huta Szklanna, Połowa Grobla.

¹¹⁰ Wprawdzie wstępuje tu przymiotnik *wielka*, a nazwy z tymi i podobnymi im członami wyłączyliśmy z tej grupy – lecz w tym wypadku zdecydowanie oba człony łącznie określają cechę topograficzną, czyli przymiotnik nie służy dyferencjacji nazwy.

Z.:

Berezowy Porub, Huta Szklanna, Jasna Karczma, Koszary Drogowe, Krótka Lenia, Łysa Wieś, Ostatni Młyn, Polowa Grobla, Sad Średni, Sad Zadni, Stare Zręby, Średni Młyn, Zielona Karczma.

F.:

Niwy Białe, Niwy Czarne.

K.:

Biała Karczma, Czarna Karczma, Zielona Karczma.

L.:

Dzika Buda.

Ten sposób onimizacji nie był zbyt popularny. Bardziej zaznacza się jedynie w mikroojkonimii – 20 nazw na łączną ilość 23. Przymiotnik występuje częściej na pierwszym miejscu, choć nie tak powszechnie jak w grupie a).

c) z członem rzeczownikowym i przymiotnikowym, w których człon określający informuje o przynależności osady do osoby czy instytucji lub o jej mieszkańcach, a człon podstawowy motywowany jest przez apelatyw

M.W. Przys.:

Góra Cygańska, Księży Gaj, Łany Niemieckie – Łany Nimećky, Łany Polskie, Maziarnia Berbekowa, Maziarnia Wawrzkowa – Mazarnja Wawrykowa, Niemiecki Bok – Nimećkyj Bik, Pasieka Klasztorna, Pasieka Bracka, Polska Wola, Sielec Bienków – Siteć, Beńkiw, Uście Biskupie – Ustja // Ustje Epyśkip-ske, Wolica Baryłowa – Wołycja Baryłowa, Rudenko Lackie – Rudenko Ljacke, Rudenko Ruskie – Rudenko Ruske, Żerebki Królewskie – Żerebky Koroliwsky, Żerebki Szlacheckie – Żerebki Szljachotsky, Jazienica Polska – Jazenycja Polska, Jazienica Ruska – Jazenycja Ruska, Nowosiółka Kostiukowa – Nowositka Kostjukowa, Nowosiółki Zahalczyne – Nowosilky Zahalczyni.

Z.:

Bracka Góra, Czahary Bazylikańskie, Księża Pasieka, Niwy Janowskie i Arcybiskupstwo Łacińskie oraz Fundacja Gosiewskiego.

Jest to niezbyt liczna grupa nazw. Zaznacza się mocniej w ojkonimii – 21 nazw, w tym 11 miejscowości samodzielnych. Człon przymiotnikowy w zdecydowanej większości tej grupy compositów przechodzi na drugie miejsce (por. wyżej grupa a) i b)). Pełni więc zarazem funkcję dyferencyjną o czym świadczą zapisy – *Żerebki Królewskie* al. *Wielkie* i *Żerebki Szlacheckie* al. *Małe*.

d) człon podstawowy motywowany przez apelatyw + człon dyferencyjny –
mały : wielki, stary : nowy itd.¹¹¹

M. W. Przys.:

Z członem podstawowym tworzącym tzw. nazwy topograficzne – *Borki Małe – Mały Birky, Borki Wielkie – Węłyky Birky // Borky Węłyky, Gaje Małe, Gaje Wielkie – Węłyky Haji, Gruszka Mała – Mała Hruszka, Gruszka Wielka – Węłyka Hruszka, Łubianki Niższe – Łubjanky Nyżni, Łubianki Wyższe – Wy-szczji Łubjanky, Łuka Mała – Mała Łuka, Łuka Wielka – Węłyka Łuka, Nowy Gaj, Skala Stara, Stare Brody – Stari Brody, Stary Kąt – Staryj Kut*, z członem podstawowym tworzącym tzw. nazwy kulturalne: – *Folwarki Małe – Filwarki Mali, Folwarki Wielkie – Filwarki Węłyky, Huta Nowa, Huta Stara, Majdan Nowy, Majdan Stary, Maziarnia Stara, Nowa Grobla – Nowa Hreblja // Nowohreblja, Nowa Wieś, Nowe Miasto, Nowe Siolo – Nowe Seło, Słobódka Dolna – Słobidka Dolisznja, Słobódka Górna – Słobidka Horisznja, Stare Miasto*.

Z.:

Lipniki Małe, Lipniki Wielkie, Lana Wielka.

F.:

Folwark Stary, Górny Folwark, Majdan Stary, Nowy Dwór, Sianożęć Wielka.

L.:

Sianożęć Wielka.

Spotykamy też dwie nazwy, w których członem dyferencyjnym jest rzeczownik – *miasto : wieś* – *Thuste Miasto – Towste // Thuste i Thuste Wieś – Thuste Seło*.

W kilku ojkonimach tego typu człon podstawowy jest trudny do jednoznacznego objaśnienia – *Niżborg Nowy – Nowyj Nyżbirok, Niżborg Stary, Nyżbirok Staryj, Brykula Nowa – Nowa Brykulja, Pławcza Mała, Pławcza Wielka – Pławcza Węłyka*.

W trzech ojkonimach do nazwy złożonej dodano jeszcze dodatkowy człon dyferencyjny lub wyróżniający – *Czarnokońce Małe – Czarnokinci Mali, Czarnokońce Wielkie – Czarnokinci Węłyky, Niżborg Nowy Rustykalny*.

Ta grupa nazw jest dość popularna zwłaszcza w ojkonimii – 43 nazwy, w tym 30 odnoszących się do nazw osad samodzielnych. Jedna zanotowana w dokumentach w wieku XIV, 2 – w XV, 3 – w XVI i 2 – w XVIII – z tym, że nazwy z członem podstawowym motywowanym przez apelatyw topograficzny

¹¹¹ Nie rozbijamy już na mniejsze grupy (w zależności od członu dyferencyjnego) ze względu na ich niewielkie zróżnicowanie, jak i małą ilość samych nazw tego typu.

są częściej notowane w dokumentach, niż z członem odnoszącym się do tzw., nazw kulturowych, co świadczyłoby o starszym pochodzeniu tych pierwszych. Szczegółowe dane w poszczególnych podgrupach grupy B. III. obrazuje tabela.

Statystyka nazw złożonych

Rodzaje	M.W. Przys.	Z.	F.	K.	L.	Razem
1. (złożenia)	36 (29)	2	4	–	–	42
2.(zestawienia)	12 (4)	9	8	–	1	30
a) z czł. topogr.						
b) z czł. kult.	3 (1)	13	2	4	1	23
c) z czł. inf. o przynależności osady	21 (11)	5	–	–	–	26
d) czł. mały, wielki etc.	43 (30)	3	5	–	–	51
Razem	115 (759)	32	19	4	2	172

W odniesieniu do nazw złożonych odantroponimicznych i odapelatywnych dostrzec możemy pewną generalną zasadę dotyczącą ich powstania. Związana jest ona z kolejnością członów wchodzących w skład nazwy. Jeśli nazwa istniała wcześniej w formie prostej to człon określający występuje na drugim miejscu i pełni funkcję dyferencyjną, np.: *Howitów Mały – Wielki*, *Witków Nowy – Stary*, *Iwaczów Polny – Górny*, *Rohaczyn Miasto – Wieś* czy *Gaje Małe – Wielkie*, *Folwarki Małe – Wielkie*. Prócz funkcji dyferencyjnej dodatkowo informuje (określa), że dana osada jest większa lub mniejsza (*wielka – mała*), powstała wcześniej lub później (*stara – nowa*), położona niżej lub wyżej (*dolna – górna*, *wyższa – niższa*), była lub jest miastem czy wsią (*wieś – miasto*) itp. Tego typu nazwy niemal zawsze posiadają swoje „pary” i występują zdecydowanie wśród ojkonimów.

Natomiast człon określający występuje zdecydowanie na pierwszym miejscu wtedy, gdy nazwa komponowana była od razu jako złożona, a nie od istniejących już nazw prostych. Nie pełni więc on zasadniczo funkcji dyferencyjnej, lecz oba człony wspólnie składają się na znaczenie nazwy w chwili jej powstania.

W grupie nazw odantroponimicznych człon określający informuje o przynależności, np. *Romanowe Sioło*, *Grzymałów Las*, *Markowa Grobla* itd. – a w grupie odapelatywnej określa najczęściej cechę członu utożsamiającego, który jest motywowany przez apelatyw topograficzny czy apelatyw związany znaczeniowo z działalnością człowieka, np. *Biały Kamień*, *Zielony Kąt*, *Sine Duby*, *Jasna Karczma*, *Stare Zręby* itd. Oczywiście zasada ta nie jest regułą, bo zdarzają się nazwy z członem określającym na miejscu drugim, ale i tu może zaistnieć sytuacja (co w kilku przypadkach potwierdza materiał), że człon utoż-

samiający nazwy istniał kiedyś samodzielnie, np. *Uście Zielona – Uszcze* 1542. Z braku znajomości realiów wpływających na procesy toponimizacyjne, nie jesteśmy w stanie uzyskać wystarczających informacji, a źródła z rzadka tylko nam ich dostarczają.

Dość pokaźna grupa nazw komponowanych odznacza się na tle innych nazw złożonych jednolitą i regularną budową – mianowicie człon utożsamiający stoi niemal wyłącznie na pierwszym miejscu i jest równy apelatywowi topograficznemu lub apelatywowi odnoszącemu się do obiektów, które powstały w wyniku działalności człowieka, czyli motywacja onomastyczna jest taka sama jak w grupie nazw odapelatywnych. Natomiast człon odróżniający – to przymiotnik utworzony od istniejącej już nazwy miejscowości, a więc z motywacją odtoponimiczną. Procesy toponimizacyjne wymuszone mogły być w tym przypadku podstawową funkcją ojkonimu, jaką jest orientacja przestrzenna (dokładna lokalizacja – adres), wówczas gdy z zasięgu lokalnego toponim zyskiwał zasięg szerszy i przy powtarzających się często nazwach odapelatywnych, typu: *Bór, Gaje, Ruda* itd., wykorzystano istniejącą już nazwę, tworząc w oparciu o nią przymiotnik, który dokładnie orientował w skali makro. Po części nazwy tego typu mogły być tworzone administracyjnie. Umieszczamy je w grupie nazw odapelatywnych komponowanych, ze względu na przypuszczalną pierwotność członu odapelatywnego, choć z punktu widzenia specyfiki nazwy miejscowej niemniej ważny jest człon drugi z motywacją odtoponimiczną.

e) człon podstawowy odapelatywny + przymiotnik utworzony od toponimu

— człon podstawowy od apelatywu tworzącego tzw. nazwy topograficzne

M. W. Przys.:

Bór Chojowski, Czahary Hrycowieckie, (Cz.) Kretowieckie, (Cz.) Starozbarskie, (Cz.) Załuskie, Dąbrowa Sieńkowska – Dubrowa, Gaje Czystopadzkie, (G.) Dubieckie, (G.) Dytkowieckie – Haji D itkowećky, (H.) Ponikowieckie, (H.) Rostockie – Haji Rostocky, Smoleńskie – Haji Smoleńsky, Starobrodzkie – Haji Starodrodiwsky // Starobridsky – Suchodolskie – Haji Suchodolśky, Góry Stryjowieckie – Hory Stryjowećky, Las Kapuścinniecki – Kapuścynskij Lis, Oleandry Strusowakie, Popławy Skalaćkie, Ruda Brodzka – Ruda Bridśka – Kołtowska – Kołtiwśka – Sielecka, Stawki Kraśnieńskie – Uhryńkowieckie i Podlesie Grzymałowskie oraz Podrudne Sielećkie.

Z.:

Czahary Stryjowieckie, Gaje Baryskie, (G.) Buczackie, (G.) Konteckie, Las Wierzbowiecki, Łęgi Zubrzyćkie oraz Horodyłowski Las i z członem odróżniającym, utworzonym od nazw nie potwierdzonych w materiale. W odniesieniu do

zabudowań mogły to być lokalne nazwy terenowe – *Gaj Pobereżnicki, Góra Spaliska, Las Mrozowski, Jaskułowski Gaj.*

F.:

Rudki Niestanieckie, Stawki Chartanowieckie, Ścianka Rasztowiecka.

L.:

Ścianka Rasztowiecka.

— człon podstawowy od apelatywu tworzącego tzw. nazwy kulturowe

M.W. Przys.:

Budki Nieznanowskie – Budky Nieznaniwsky, Chatki Medyńskie, Hucisko Brodzkie – Hutyśko Bridśke, (H.) Litowiskie, (H.) Oleskie, (H.) Pieniackie, (H.) Turzańskie – Hutyśko Turjańskie, (H.) Kraśnieńska, (H.) Pieniacka, (H.) Połoniecka, (H.) Werhobuska, Huta Werhobużska, (H.) Zaturzańska, (H.) Skalačka, Nowosiółki Liskie – Nowosiłky Liski, Słobódka Dżuryńska – Słobidka Dżuryńska, (S.) Janowska, (S.) Koszyłowiecka, (S.) Muszkatowiecka, (S.) Strusowska – Słobidka Strusiwska, (S.) Turylecka, Wola Chołojowska, Wolica Derewlańska – Wołyca Derewljańska, (W.) Ładyczyńska, (W.) Trembowelska, Wygoda Boryszkowiecka, (W.) Winiatyniecka i Zagrobelki Zarwanickie, Zabuże Sieleckie, Zalesie Koropieckie. Z członem odróżniającym na pierwszym miejscu – Chłopowiecka Kolonia, Czarnokoniecka Wola – Czarnokonecka Wola i Bełzkie Przedmieście – Bełzke Preredmistja, Lwowskie Przedmieście – Lwiwśke Peredmistja. Również Wola Gołuchowska i Wulka Suszczańska, w których nazwy, będące podstawą utworzonych przymiotników, nie są potwierdzone w materiale.

Z.:

Buda Chilecka, (B.) Zbaraska, Karczma Uwiślańska, Kopań Rudnicka, Stadnia Skańłowska, Stadnica Medwedowiecka. Pasieki Niemiłowskie.

F.:

Huta Kimirska, Stadnica Romaszowiecka i Bełzkie z elipsą członu utożsamiającego.

K.:

Magdalowiecka Mytnica, Namety Niestuchowskie.

L.:

Maziarnia Berbecka.

W sumie 102 nazwy – ojkonimów 74, w tym 43 samodzielne i 28 mikroojkonimów. Są to nazwy młodsze, rzadko potwierdzone w dokumentach. W 1362 – *Manastyrek Ohladowski*, potwierdzony jako *Manaster* i *Ruda Sielecka* po-

twierdzona w 1473 jako *Ruda* (por. uwagi wyżej), natomiast w formie złożonej tylko 1 nazwa w XV i 2 w XVIII wieku.

Nazwy z grupy B. – motywowane przez apelatywy – informują nas o topografii terenu i znajdujących się na nim obiektach związanych z działalnością człowieka.

Procesy toponimizacji polegają tu często na przeniesieniu gotowego apelatywu w obręb nazw własnych drogą tzw. derywacji onomastycznej. Na terenie dwujęzycznym, jakim była Tarnopolszczyzna (z językiem polskim i ukraińskim), procesy przechodzenia z jednego języka na drugi w przypadku ogólnie znanych leksemów, przeniesionych do nazewnictwa, były zapewne automatyczne, zwłaszcza w kontaktach bezpośrednich.

Zapisy nazw tego typu zależne więc będą od dokumentu – polski czy ukraiński. W dokumentach polskich spotykamy sporą grupę toponimów odapelatywnych w postaci ukraińskiej, co świadczyłoby o wyłącznym użyciu tylko nazwy ukraińskiej, jak również o tym, że nie we wszystkich przypadkach nazwa była przekładana z postaci ukraińskiej na polską.

Apelatywy tkwiące w mikroojkonimach tej grupy nie są zbyt różnicowane. Wydzielić możemy kilka grup tematycznych:

a) charakteryzujące florę i faunę

Najczęstsze są tu apelatywy związane z określaniem drzewostanu tamtejszych lasów, lasków i zagajników, np. – *brzezina // berezyna, buczyna, bukowina // bukowyna, dąbrowa // dubrowa, dębina // dubyna, grabek // hrabok, grabina // hrabyzna, leszczyna, lipina, sośnina, olchy, krzaki, berestki, czahary, terynki, jalina*.

Z fauną związana jest w zasadzie tylko jedna nazwa – *wydra*, występująca aż 8 razy. Zaznaczyć jednak należy, że występują mikroojkonimy, np. – *Kruki, Niedźwiedzie, Soroki, Szpaki, Wilki, Zazule, Żubry* (wszystkie w l.mn.), które jednak kwalifikowaliśmy jako dwuznaczne, motywowane przez n. os. lub apelatyw (por. wyżej).

b) związane z wodą

Np. – *bródek, brody, jezioro, okno // wikno, ponikwa, potok // potik, moczary, stawiska, stawki* i częste w postaci ukraińskiej *bałki, hurkało, perejma, prystup, kierniczki*.

c) charakteryzujące teren, jego ukształtowanie, charakter gleby, położenie obiektu

— ukształtowanie terenu, np. – *dolina // dołyna, góra // hora, jary, ostrów // ostriw, skała, stoki, berdo, bezodnia, horb*.

- położenie obiektu, np. *kąt // kut, kątek // kutok, pobocz, rożek, seredyňa*.
- wygląd terenu, rodzaj gleby itp., np. *cypel, łęg // luh, polanka, klin. glinka // hłynka, piasek // pisok, rudka, burty, obolonie, perekałki, popławy*.

d) przymiotnikowe określające wygląd lub cechy obiektu

W zasadzie dominują tu dwa przymiotniki – *zielona // zelena*, użyty 11 razy i *biała // bila* – 5 razy. Reszta występuje znacznie rzadziej, np. *głęboka // hluboka, jasna, krasna, mokra, ostra // wistra, touste* – określają cechy obiektów zarówno naturalnych, jak i powstałych w wyniku działalności człowieka.

e) dotyczące obiektów związanych z działalnością człowieka

- nazywające obiekty „produkcyjne”, np. *browary, cegielnia, gorzelnia // huralnja, huta, kuźnia, maziarnia, melnycja, stubnik, tartak, warenycja*.
- związane z formą i charakterem osady, osiedla, zabudowań, np. *gródek // gorodok, kolonia, majdan, miasteczko, siolo // seło, zagroda, sloboda, slobódka, wola, wolica*. Nazwy typu *Wola, Wolica* związane są z polskim osadnictwem i występują głównie w zachodniej części Tarnopolszczyzny. Natomiast *Sloboda* charakteryzująca nazewnictwo ruskie występuje w części wschodniej, po linię Brzeżany – Trembowla (por. mapa nr 5).
- związane z charakterem czy przeznaczeniem budynku, zabudowań, budowli, np. *austeria, manaster, zagroda, budy, gajówka, chatki, dworce // dwirci, folwarki, futory, karczma, stadnia, stadnycja, stojła, oplety, pletenice*.
- z uprawą roli, gospodarowaniem na roli itp., np. *blich, grobla, kapustniki, kopanie, kopań, lanki, lany, niwy, przewłoka // perewołoka, rubań, rybniki, sady*.
- z handlem, np. *bazar, mytnica, myto*.
- stosunkami prawno-administracyjnymi, np. *jurydyka, ćwierci*.
- z religią, np. *Trójca, Spas*.
- z metaforycznym użyciem rzeczownika w toponimii, np. *karanie, raj, wygoda*.

Osobną grupę stanowią leksemy wykorzystane w tworzeniu nazw karczem, np. *obedra, parada, poprawa, potrzeba, przygoda, wygoda, zabawa, zazdrość, szarga*. Obrazują one w większości wykorzystanie znaczenia metaforycznego apelatywu w procesach nazewniczych.

C. (Mikro)ojkonimy motywowane przez inne toponimy (odtoponimiczne)

Grupę tę tworzą (mikro)ojkonimy, które motywowane są przez inny toponim. W naszym przypadku są to najczęściej nazwy innych miejscowości lub nazwy rzek i wzgórz. Mogą być one wykorzystane w nowej funkcji onimicznej bez zmian formalnych, można więc je traktować jako onomastycznie prymarne. Wykorzystuje się wtedy gotową nazwę, przenosząc ją z jednego obiektu na drugi¹¹² – grupa I (onomastycznie prymarne) lub tworzy się przy pomocy zabiegów formalnych nową nazwę, której bazą jest nazwa istniejąca – grupa II (sekundarne), czy komponuje się nazwę złożoną z istniejących już nazw – grupa III (komponowane).

Nazwy tego typu informują nas, że dany obiekt znajduje się nad rzeką o tej nazwie lub na wzgórzu, obok wzgórza, czy w pobliżu większej i znanej miejscowości, od której wziętą swą nazwę, że jest obiektem mniejszym w stosunku do istniejącej osady itp. Procesy i mechanizmy onimizacyjne są w tej grupie nieco odmienne w porównaniu z grupą A. (odantroponimiczne) i B. (odapelatywne). Nie są w pewnym sensie kreatywne, nie szuka się nazwy wśród określeń ludzi czy pośród określeń cech terenu – naturalnych i sztucznych, lecz wykorzystuje się istniejący toponim, jako swoistego rodzaju „adres” czy punkt odniesienia w terenie dla powstającej osady.

I. Struktury prymarne

a) od nazw rzek¹¹³

M. W. Przys.:

Baczka, Barysz, Bełzec, Biały Potok – Biłyj Potik, Błotnia – Bołotnja, Dżuryn, Głębocek – Hłybocek // Hłybiczk, Jazłowiec, Koropiec, Połtew – Połtwa. W sumie 11 nazw, w tym 10 odnosi się do osad samodzielnych. 5 z nich dokumenty notują w XV wieku, 2 w XVIII.

¹¹² Zob. na temat interesujących nas nazw uwagi J. Bubaka w artykule – *Nazwy przeniesione w polskiej toponomastyce* cz. I i II, „Onomastica” X 1965, s. 50–73 i XI 1966, s. 43–61. Również J. Treder, *Nazwy ponowione wśród nazw przeniesionych*, „Onomastica” XXIV 1980, s. 19–43. Według H. Borka są to nazwy o funkcji metonimicznej, powstałe w wyniku rozszerzenia lub zmiany zakresu tej samej nazwy na sąsiednie obiekty. Zob. H. Borek, *Nazwy relacyjne*, op. cit. s. 49.

¹¹³ Nie rozstrzygamy w tym miejscu problemu, w którym przypadku nazwa miejscowości pochodzi od nazwy rzeki lub na odwrót. Por. A. Wilkoń, op. cit. s. 82; J. Rieger, *Nazwy wodne dorzecza Sanu*, Wrocław 1969, również K. Rymut, *Nazwy miejscowe dawnego powiatu bieckiego*, Wrocław 1975, s. 66.

b) od nazw wzgórz

M. W. Przys.:

Balahura, Chomic, Jazłowczyk, Łysa, Ostra, Mogiła.

Z.:

Bakaicha, Bzowa, Czerwień, Sabaszcha.

K.:

Klin.

Podgrupę tę tworzy 6 ojkonimów, w tym 2 samodzielne i 5 mikroojkonimów. Są to nazwy nowsze nie notowane w starszych dokumentach.

c) od nazw osad

Z.:

Gątowa.

Jeden mikroojkonim, przeniesiony z nazwy wsi. W sytuacji przenoszenia tych samych nazw w obrębie ojkonimii zatracą się ich podstawowa funkcja – identyfikacji (por. niżej C. II.).

Do grupy C. I. zaliczamy też nazwy zabudowań – *Halileja*, folwarków – *Szwajcaria* i *Turyń* i karczmy *Paryż*. Określa się je mianem tzw. nazw importowanych. Ich motywacja nazewnicza może być różna, czasem trudna do jednoznacznego ustalenia (pamiątkowe, czy też utworzone na zasadzie metafory toponimicznej)¹¹⁴.

II. *Struktury afiksalne*

Należą tu formacje utworzone najczęściej od nazw większych miejscowości dla osad założonych, w ich bliskim sąsiedztwie. Dyferencjacja nazwy nastąpiła w tym przypadku przy pomocy różnego rodzaju derywacji.

1. Utworzone za pomocą sufiksacji

a) od nazw miejscowości

— z sufiksem *-k-*

¹¹⁴ Por. J. Treder, *Nazwy importowane w toponimii Kaszub*, „Onomastica” XXVI, 1981, s. 61–81; też J. Bubak, *Nazwy przeniesione...*, op. cit. cz. II, s. 60. Według H. Borka są to nazwy o funkcji metaforycznej. Por. H. Borek, *Nazwy relacyjne*, op. cit. s. 49.

M. W. Przys.:

Białozórka – Bilozirka, Budyłówka – Budyliwka, Gologórki – Hołohirky, Gusztynek, Hanaczówka – Hanacziwka, Kociubińczyki, Koropczyk, Mierówka, Płuchowczyk, Stanisławczyk, Świrzyk.

Z.:

Gacówka, Dżuryńka, Klekotówka.

F.:

Grabowczyk, Lipowczyk, Stanisławczyk, Śniatynka.

We wszystkich przypadkach sufiks *-k-* tworzy nazwy deminutywne w stosunku do nazw podstawowych, którymi są nazwy pobliskich miejscowości. Często następuje zmiana rodzaju nazwy macierzystej, np. *Budyłów – Budyłówka, Hanaczów – Hanaczówka, Mierów – Mierówka*. Liczba natomiast jest zachowana: *Gologóry – Gologórki, Szańkowce – Szańkowczyki*.

— **inne**

-ec

Z.:

Dudyniec.

F.:

Brykoniec, Koltowiec.

Sufiks *-ec* podobnie jak *-k-* tworzy nazwy deminutywne.

-ówka

M. W. Przys.:

Łoniówka – Łoniwka.

-szczyzna

M. W. Przys.:

Białogłowszczyzna – od nazwy sąsiedniej wsi *Białogłowy*, w tym przypadku funkcję sufiksu możemy określić jako relacyjną.

b) od nazw rzek

M. W. Przys.:

-ek: Bużek – Bużok.

-'e: Krzyweńkie – Kryweńke.

-izna; Czerkawszczyzna – Czerkawszczyzna // Czerkaszczyzna (leży nad potokiem Czerkaska).

-ec: Seretec.

Największą ilość oikonimów tego typu utworzono za pomocą sufiksu z elementem *-k-*. Na 12 nazw 6 dotyczy osad samodzielnych – jedna, zanotowana w XVI, i jedna w XVIII wieku.

Ogólnie możemy stwierdzić, że z punktu widzenia onomastyki sufiksy w mikrooikonimach sekundarnych, odtoponimicznych pełnią funkcję dyferencyjną. Różnicują formalnie nazwy nowo powstających osad względem obiektów położonych w ich pobliżu¹¹⁵. W przypadku sufiksów, które w apelatywach tworzą formacje deminutywne (np. *-k-*, *-ec*) w nazwach z motywacją odtoponimiczną często informują one dodatkowo o tym, że w chwili powstania osady była ona mniejsza w stosunku do obiektu istniejącego. Pełnią więc podwójną funkcję: przeniesioną z apelatywów – deminutywizację i wtórnie w onomastyce służą dyferencjacji nazwy określanej jako relacyjna.

2. Utworzone od wyrażen przyimkowych

W zasadzie istnieje tu jeden sposób tworzenia tego typu nazw – za pomocą przedrostka + mianownikowa postać toponimu, od którego pochodzi nazwa (zob. wyżej tę samą podgrupę w grupie nazw odapelatywnych).

a) od innych oikonimów

(w większości potwierdzonych w bezpośrednim sąsiedztwie)

M. W. Przys.:

Podbohorodyczyn, Podbrykula – Pidbrykula, Podfilipie – Pidpiłypja // Pidpyłypje, Podsarańczukowa, Podsmyskowce, Podsokół, Zabojski, Zakomarze – Zakomarja // Zakomarje.

Z.:

Poddębniaki, Podkaniucze, Podkaranie, Podlasowe, Podmorawiniec, Podwyczółki.

F.:

Podbatyjów, Podbrykula.

b) od innych toponimów (hydronimów, oronimów)

M. W. Przys.:

Podłysa, Podwysoka, Zaciemne – Zatiemne. Również nazwa *Werchobuż*, w której *werch* uważany jest za przedrostek¹¹⁶, chociaż mamy tu interfiks *-o-*, co nie wyklucza interpretacji nazwy jako złożonej.

¹¹⁵ Por. u H. Borka, op. cit. s. 49 grupę nazw o funkcji dyferencyjnej.

¹¹⁶ Zob. A. Bańkowski, *Poludniowosłowiańskie nazwy o pierwszym członie werch*, „Onomastica” XVIII 1973, s. 89–97.

F.:

Podkamienna, Podlisica.

Wśród ojkonimów nazwy utworzone od wyrażen przyimkowych to przeważnie nazwy osiedli niesamodzielnych i nazwy kilku wsi. Nie są one notowane w starszych dokumentach.

3. Równe wyrażeniom przyimkowym

M.W. Przys.:

Na Bohocie (od oronimu), *Na Strypie, Za Rudą* (od hydronimów), *Pod Na-górką* (od ojkonimu) i *Za Kamienną* obocznie do *Zakamień* (?). Wszystkie 5 dotyczą ojkonimów niesamodzielnych.

Z.:

Na Czeremchowie, Na Kamiennej, Na Kamieńcu, Na Klińczyku, Na Kro-gulcu, Na Kruhle, Na Łopuszance, Na Nametach, Na Pantaliszce, Na Płoskim, Na Senkowej, Na Torskiem, Na Tysowem, Nad Kątem, nad Rajem, Pod Budyło-wem, Pod Hleszczawą, Pod Hromeszem, Pod Hryńkowcami, Pod Jabłonówką, Pod Jeziorem, Pod Kluwińcami, Pod Kołodnem, Pod Krasną, Pod Lipowem, Pod Łozówką, Pod Mostyczkami, Pod Soroką, Pod Zabawą, Pod Zagórzem, Pod Zamczyskiem, W Gnildcu, W Książynie. Nie dla wszystkich ojkonimów tego typu materiał potwierdza odpowiednie nazwy miejscowości, lecz w przypadku pojedynczych zabudowań wykorzystana mogła być istniejąca nawa terenowa. Od hydronimów – *Na Koropcu, Nad Dniestrem, Za Maruszką* i od oronimów – *Pod Łysą, Za Mogilą.*

F.:

Na Rudzie, Na Wołujkach, Na Zachatnim, Pod Chmielówką, Pod Iwaczowem, Pod Michałówką, W Jeziorach, Za Rudą.

K.:

Pod Mogilą, Pod Rudą.

L.:

Pod Stojłem, Pod Zawidczem.

Również mikroojkonimy, w których człon drugi występuje w postaci nazwy złożonej, najczęściej terenowej.

Z.:

Na Przykładowej Rudce, Na Liczkowieckim Gruncie, Pod Czarnym Lasem, Pod Łysą Górą, W Lasku Wołoszczanskim, W Szynderowej Dolinie, Za Tadańską Bramą i Pod Lasem Czernicze Niwy.

F.:

Na Średnim Garbie.

Także do tej grupy zaliczymy 3 nazwy zabudowań, w których nazwy pobliskich miejscowości służą orientacji w terenie – *Od Bieniowa, Od Chmielisk, Od Krowinki*. Była to zapewne jakaś doraźna forma identyfikacji toponimicznej.

Nazwy odtoponimiczne zbudowane w oparciu o wyrażenia przyimkowe lub równe wyrażeniom przyimkowym nie różnią się w zasadzie od podobnych struktur odapelatywnych (zob. wyżej). W obu przypadkach toponim sytuuje nowo nazwany obiekt względem innego obiektu¹¹⁷. Z tym, że w pierwszym przypadku nazwę tworzy się w oparciu o istniejący już toponim, nieraz bardzo stary, który służy jedynie orientacji przestrzennej i jest wtórnie wykorzystany w mikroojkonimii. Z tego punktu widzenia można uznać je za asemantyczne. Natomiast w przypadku drugim, apelatyw tkwiący w nazwie jest punktem odniesienia dla nowej nazwy i zarazem dostarcza informacji o terenie, jego obiektach naturalnych i sztucznych¹¹⁸. Na jedno jeszcze musimy zwrócić uwagę, że podstawą nazw odapelatywnych mogą być istniejące w tradycji lokalnej nazwy terenowe, zaliczane do nazw własnych. Ustalenie jednak jakiejś granicy jest jednak niemożliwe.

III. *Struktury komponowane*

Grupa nazw komponowanych motywowanych przez inne ojkonimy obejmuje nazwy, których oba człony zestawione są nazwami istniejących kiedyś oddzielnie osad, ewentualnie jeden z nich mógł być dawniejszą nazwą terenową. Ich sposób kreacji onomastycznej jest podobny jak w nazwach komponowanych, omawianych wyżej grup. Różnią się one jednak budową – oba człony są rzeczownikowe – i trudno orzec, który z nich jest utożsamiający, a który odróżniający¹¹⁹. Zapisywane też często są z łącznikiem, np. *Gologóry – Wola* czy *Nowosiółka – Kąt*. Zapewne nazwy te powstały w wyniku rozprzestrzeniania się osady większej i wchłaniania osad mniejszych, niesamodzielnych, które posia-

¹¹⁷ Zob. uwagi H. Borka, *Nazwy relacyjne*, op. cit. s. 49–50.

¹¹⁸ H. Borek określa tę podgrupę jako nazwy o funkcji lokalizującej. W odniesieniu do nazw odtoponimicznych proponuje określenie „nazwy relacyjne lokalizujące”, a do odapelatywnych „nazwy topograficzne lokalizujące”. Zob. szerzej op. cit. s. 50.

¹¹⁹ W. Taszycki, *Złożone nazwy miejscowe...*, op. cit. cz. III, Złożone nazwy miejscowe typu *Bronaki – Piotrasze* itd. – na s. 83 pisze o nich, że „Cześć pierwsza nazwy spełnia funkcję członu utożsamiającego, zaś druga członu odróżniającego. Stosunek ich do siebie jest w zasadzie taki sam, jak nazw złożonych bodących zestawieniami przymiotnika i rzeczownika”. Wydaje się jednak, że zarówno geneza tych nazw, jak i ich budowa, nie dają podstaw do utożsamiania ich z nazwami złożonymi, które są zestawieniami przymiotnika i rzeczownika.

dały jednak utrwalone nazwy, przynajmniej w tradycji lokalnej. Ewentualnie mogły one powstać w wyniku zabiegów administracyjnych, wówczas gdy wspólnie stworzyły jednostkę administracyjno-komunalną czy komunikacyjną, obejmującą dwie równorzędne miejscowości¹²⁰.

M. W. Przys.:

Antonów Chatki, Bilcze Dobrokut, Czumak Gaj, Gołogóry – Wola, Koniu-chy Kąt, Nowosiółka – Kąt.

Z.:

Dąbrowa Las, Kamionki Las, Kokoszyńce Las, Touste Las, Sosnówka Pantalicha.

F.:

Stepy Pastwiska.

W mikroojkonimach jako człony nazw komponowanych wystąpić mogły również nazwy terenowe.

Widzimy, że jest to nieliczna grupa nazw – 3 nazwy wsi i 4 przysiółków oraz 5 nazw zabudowań i 1 folwarku. Ani jedna nazwa wsi czy przysiółka nie posiada starszej dokumentacji. Częściej nazwy istniejących miejscowości wykorzystane były w tworzeniu form komponowanych grup A i B.

Ten sposób onimizacji zbliżony jest w swej genezie do nazw komponowanych grupy B, w których człon zasadniczy jest motywowany przez apelatyw, natomiast człon odróżniający (dyferencyjny) w formie przymiotnika jest pochodny od nazwy pobliskiej miejscowości. W niektórych przypadkach świadczą o tym wahania w sposobie wyboru jednej z metod komponowania nazwy, np. *Gołogóry – Wola // Wola Gołogórska*, z tym, że częstsze są nazwy z członem przymiotnikowym (por. uwagi wyżej w grupie B. III. -2. e).

— Nazwy w postaci omówień

Również istniejące już toponimy zostały wykorzystane w grupie nazw, które mają charakter omówień z elipsą członu czasownikowego¹²¹.

¹²⁰ Znamy i współcześnie tego rodzaju nazwy, utworzone w podobny sposób, np. *Brzesko – Okocim, Jaworzno – Szczakowa*.

¹²¹ E. Jakus-Borkowa, *Nazewnictwo polskie*, Wydawn. skryptowe WSP, Opole 1987. Na str. 12 proponuje dla podobnego typu nazw termin „deskrypcje jednostkowe” i wyjaśnia, że jest to „grupa przejściowa – wielowyrazowe zazwyczaj struktury, które – wprawdzie podobnie jak nazwa własna – oznaczają pojedynczy obiekt, ale – w przeciwieństwie do nazw/ własnych – czynią to przez opisanie go, przez dodanie różnych jego cech, czyli przez znaczenie apelatywne. Tak sformułowane określenia konkretnych obiektów nie są, oczywiście, czystymi nazwaniami, gdyż w skład ich wchodzi opisujące swe denotaty wyrazy pospolite, ale pełnią funkcje (np. podmiotu w zdaniu) identycznie jak klasyczne nazwy własne, którymi mogą się stać, gdy zachowując brzmienie i pierwotny denotat, przestaną być jego opisem”.

M. W. Przys.:

Chatki pod Mysławą, Chatki za Dębem, Chaty na Cegielni, Chmielnik koło Chomy, Gaje za Rudą, Ruda za Bugiem, Sławna za Seretem i Za Rzeką od Łopuszan.

Z.:

Gorzelnia na Potokach, Hołoty na Ławrykowcach, Las za Rzeką, Łanek pod Kretowiskami, Rakowiec w Lesie Mużyłowskim, Sadki za Seretem, Wygon od Borszczowa, Wygon od Cerkwi.

W grupie oikonimów są to nazwy osad niesamodzielnych, położonych najczęściej obok większych miejscowości czy rzek. Człon pierwszy jest samodzielną nazwą często się powtarzającą, zapewne terenową, znaną niewielkiej społeczności, celem dokładniejszej identyfikacji wymaga nazwa dodatkowych uściśleń. Tworzy je człon drugi w postaci wyrażenia przyimkowego, w którym przyimek informuje o położeniu obiektu określonego w członie pierwszym, względem znanego szerszej toponimu.

Podobna motywacja dotyczy nazw:

M. W. Przys.:

Dąbrowa ad Biała, Dąbrowa ad Borszczów, Wołkowce ad Borszczów, Wołkowce ad Dźwinogród, Zastawce ad Hołhocze, Zastawce ad Zawalów. W tej grupie nazwa była zapewne wynikiem zabiegu administracyjnego, celem różnienia dwu identycznych nazw. Dyferencjacja następowała przez wymienienie sąsiedniej znanej miejscowości. Np. *Wołkowce*, jako nazwa prosta, bez dodatkowych wyróżnień wymieniona jest w 1442 roku. Natomiast, kiedy w tym samym powiecie pojawiała się druga miejscowość o tej samej nazwie, wyróżniona zostaje dodatkowo przez dodanie – ad Dźwinogród. Zapewne nazwy tego rodzaju powstały w wyniku zabiegów administracyjno-kancelaryjnych, celem dokładnej identyfikacji i nie funkcjonowały w użyciu potocznym.

— Nazwy wątpliwe i niejasne

Do grupy tej zaliczamy nazwy, których motywacja onomastyczna trudna jest do objaśnienia, nawet poprzez wskazanie podwójnej motywacji, np. poprzez nazwę osobową lub apelatyw topograficzny (por. wyżej). niektóre z nich próbujemy objaśnić w słowniku – zob. I cz. pracy – ale tylko z większym lub mniejszym prawdopodobieństwem. Na jednoznaczne objaśnienie nie pozwala nieraz ich semantyczna wieloznaczność lub ich nietypowa struktura. Tu też znajdują się nazwy dla nas „ciemne”. Kilka nazw tej grupy pochodzić może z innych języków nieraz znacznie oddalonych od badanego terenu. Znaleźć możemy jednak dla nich objaśnienie w oparciu o język ukraiński czy polski, np. –

Urman, notowane też jako *Horman*: w ukr. *urma* ‘droga wydeptana przez bydło’, ale tatarskie *urman* ‘las’, szczególnie sosnowy, na Powołżu „*urmannyje lesa*” ‘gęste sosnowe lasy’. *Ubinie* w baszkirskim *uba* ‘kurhan’, w turkmeńskim *oba* ‘koczowisko ze stałymi pastwiskami i wodopojem a w tjurskim ‘wieś, chutor, jurta’. *Szachy* – może od ułożenia pól (?), w tadżyckim *szach* ‘skała = perskiemu *szech* ‘twarda ziemia’ itp. Wydaje się, że te nazwy wymagają oddzielnych studiów i indywidualnego potraktowania, pod kątem ich zapożyczeń od ukraińskiego słownictwa apelatywnego.

M. W. Przys.:

Boldury – *Bowdury*, *Cierpień*, *Czanyż*, *Demnia*, *Somamorycz*, *Habliniec*, *Illuszka*, *Holhocze*, *Ilawcze*, *Kimirz* – *Kymyr*, *Kukorz* – *Kutkir*, *Latacz* – *Litaczi*, *Łopak*, *Łozowy*, *Netreba*, *Niwra*. *Potutory*, *Probużna* – *Probiżna*, *Prosiaczka*, *Rukomysz*, *Rydoduby*, *Sadyki*, *Skażenica*, *Szachy*, *Tadanie* – *Tadani*, *Trędowacz* – *Trudowacz*, *Ubinie* – *Ubyni*, *Urman*, *Uwin*, *Wyrki* – *Wyrky*, *Zawidcze*, *Zubryk*, *Zwyzyn*, *Żezawa*.

Z.:

Bahrana, *Benkase*, *Brażka*, *Bruch*, *Chennica*, *Chomysz*, *Choroszniawka*, *Chwost*, *Czykaty*. *Demnia*, *Grzesi*, *Gutiszena*, *Hewki*, *Hołowny*, *Hrdy*, *Hrycunek*, *Krzyz*, *Hupała*, *Leszczychy*, *Kizie*, *Kuczkadyna*, *Kułby*, *Lana*, *Mycie*, *Nerest*, *Przewalicha*, *Symlin*, *Tudynka*, *Welin*.

F.:

Chruzel, *Golda*, *Jarowy*, *Lisytynka*, *Niepoczęcie*, *Opal*, *Oplakana*, *Orszowiec*, *Perskrzyn*, *Poprec*, *Tura*, *Urytwa*, *Zatrudy*.

L.:

Bisurmańca, *Dzula* al. *Żula*, *Ponory* al. *Pawora*, *Rozwał*.

Niektóre z tych nazw, jak zaznaczono wyżej można objaśnić pod kątem etymologii, czy wskazać, np. sufiks, ale motywacja onomastyczna powstania nazwy jest utrudniona lub wieloznaczna. Mogły tu działać różne uwarunkowania pozajęzykowe, co do których nie mamy informacji w dokumentach. Nie mieszczą się też jednoznacznie w systemie toponimicznym polskim lub ukraińskim, które funkcjonowały na Tamopolszczyźnie.

— Nazwy niemieckie oraz hybrydalne

Należą tu tylko dwie nazwy niemieckie – *Unterwalden* i *Beckersdorf* oboczna do *Bekerów* i nazwa hybrydalna *Grünfeldówka*, Trudno dociec, czy funkcjonowały one w praktyce, czy też używane były tylko przez niemieckich

osadników lub były tworamii „papierowymi”. Tu też zamieszczamy nazwy złożone hybrydalne, z drugim członem pochodzenia grecko-bizantyjskiego *polis* ‘miasto’¹²².

Markopol – Markopil, Tarnopol – Ternopil, Jurjampol – Jurjampil.

Mają one charakter pamiątkowy. Z punktu widzenia formalnego, można by *-pol* potraktować jako sufiks.

¹²² Zob. szerzej o tego typu nazwach – M. Karaś, *Nazwy miejscowe typu Annopol, Białogard w języku polskim i innych językach słowiańskich*, „*Onomastica Slavogermanica*” V 1970 – uwagi na s. 79.

ich kierunku. Pokazujemy zatem oboczności w zapisach polskich i ukraińskich makro- i mikroojkonimów z dokumentów z końca XIX oraz XX wieku do wybuchu II wojny światowej, i historyczne zapisy, które udało się zgromadzić na podstawie wcześniejszych dokumentów (por. wyżej). Takie opracowanie materiału pozwala śledzić procesy polonizacji nazw ukraińskich oraz wyłowić, zwłaszcza mikroojkonimy, które były wynikiem polskiego osadnictwa na terenach Tarnopolszczyzny.

— e // i, y

Biletówka : *Bilitówka* : *Bilinowka* 1650, *Cecory* : *Cycory*, *Cześciłow* 1650, *Czystylów*, *Hleszczawa* : *Hliszczawa* 1650, *Hliebow* 1549 : *Hlibów*, *Hrehorów* : *Hryhorów* : *Hryhorowka* 1661, *Maleniska* : *Maliniska* : *Meryszczow* ; *Mirziszczow* 1564, *Mierów* : *Mirów*, *Mogielnica* : *Mogylnica* 1544, *Pieńków* : *Pińków*, *Przestawalki* : *Przystawalki*, *Sieniakowa* : *Syniakowa*, *Sieńków* : *Zynkow* 1661, *Weleśniów* : *Wielśniów*, *Werbka* : *Wirbka* 1661, *Wierzbowiec* : *Wyerbowyec* 1444 : *Wyrzbowecz* 1516, *Wierzbów* : *Wirzbow* 1578.

— o // u

Białobożnica : *Białobuznica* 1747, *Dobrowlany* : *Dubrowlany*, *Kordolówka* : *Kordulówka*, *Strosówka* : *Strusówka*³, *Kopcowa* : *Kupcowa*, *Poczapińce* : *Puczapińce* 1650.

— i, y // e

Czernichowce : *Czerniechowce*, *Czystylów* : *Cześciłow* 1650, *Ćwirki* : *Ćwierki*, *Duliby* : *Duleby*, *Hlibów* : *Hlebowo*, *Kopyczyńce* : *Kopeczyńce*, *Meryszówka* : *Mereszówka*, *Niżborg* : *Nyeczbork* 1564, *Niżkowce* : *Nyeschkowcze* 1469, *Obydry* : *Obedra*, *Ożydów* : *Ozędów*, *Pilawa* : *Pielawa*, *Plichów* : *Plechów*, *Polisiuki* : *Polesiuki*, *Trybuchowce* : *Trebuchowce* 1560, : (z) *Trzebuchowiec* 1702, *Uciszków* : *Vczieschkow* 1476, 1541, *Zadniszówka* : *Zadnieszówka*.

— u // o

³ S. Hrabec zwraca uwagę, że procesy te bywają często wzmocnione przez tzw. harmonię wokalną, np. *kućuba* < *koćuba*, zob. *O polskiej gwarze wsi Duliby w byłym powiecie buczackim*. Rozprawy Kom. Jęz. ŁTN III 1955, s. 31–76, tu s. 58.

Bajura : Bajora, Bubszczany : Bobszczany 1649, Burakówka : Borakówka. Chudykowce : Chodikowce 1661, Kamionka Strumiłowa : Stromiłłowa Kamionka 1784, Kuczaków : Koczaków, Kujdanów : Kojdanów, : Coidanow 1399, Kujdańce : Koydancze 1464, Kuropatniki : Koropatniki 1649, Nuszcze : Noscze 1532, Oplucko : Oploczsko 1524 : Opłocko 1646, Ruzdwiany : Rostwyany 1533, Rozdwiany 1649, Supranówka : Sopranówka, Szulhanówka : Szolhanówka, Turówka : Torówka, Wybudów : Wybodów, Wysuczka : Wysoczka 1661, Żuratin : Zoratyn 1545, Żurawińce : Żorawyncze 1371 ; Żurawlińce 1661.

— *i // a*

Czernichówka : Czernachówka, Białokiernica : Biłokrynica 1649.

W gwarach naddniestrzańskich w miejsce nieakcentowanego *a* po spółgłosce miękkiej pojawia się *i*⁴. Jak zauważa Z. Kurzowa, właściwości związane z podwyższeniem samogłosek nieakcentowanych, a obniżeniem akcentowanych były również cechą polszczyzny południowokresowej, które to cechy łączyły ową polszczyznę z językiem ukraińskim⁵.

— Inne wahania spowodowane zróżnicowaniem dialektalnym⁶.

— *e // a* oraz *a // e*

Baryłów : Beryłowo, Chodaczków : Chodeczków 1504, Darachów : Derachow 1548, Jasionowce : Jesionowce 1649, Mszaniec : Mszeniec 1649, Niemiacz : Niemiecz 1516, Rekszyn : Raxyn 1450, Szwenków : Szejkwów : Szwajków.

— *o // a*

Batiatycze : Botiatycze 1649, Bortniki : Bartniki 1469, Czortków : Czartków 1650, Kaczanówka : Koczanowka 1650, Moczyły : Maczuły, Zazulińce : Zozulińce 1661.

— *u // y*

Kociubińce : Koczybynce 1564, Mikulińce : Muculincze 1444, Tudorów : Tydorów.

⁴ Zob. szerzej J. Ziłyński, op. cit. s. 13.

⁵ Por. *Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku* wyd. II rozszerzone. Warszawa–Kraków 1985, s. 74.

⁶ Zob. w szczegółach, J. Ziłyński, op. cit. s. 52–54 i 56.

— 'e // 'a

*Biały Potok : Byelipotok 1564, Bielawińce : Bialowincze 1469 : Białowyn-
cze 1578, Ścianka : Sczenka 1423.*

— 'e // 'o

*Jezierna : Jeziornam 1650, Meteniów : Myotenyow 1532, Nowosiółka :
Nowoselka 1661.*

— e // o

*Beremowce : Borymowce, Meteniów : Myotenyow 1532, Reniów : Roniew
1578, Siekierzynce : Sokirynce 1661, Sorocko : Serocko 1549.*

Wahania w zakresie nosówek spowodowane asynchroniczną wymową lub hi-
perpoprawnością.

*Konty : Kąty, : Kuthi wiesz 1570, Kolędziany : Kolendziany 1661, Kędzie-
rzawce : Cądzierzawce 1531, Kamionka : Kamiąka 1795, Czystopady : Często-
pady 1649.*

b) konsonantyzm

— g // h

*Gródek : Horodok 1433, Gliniany : Hliniany : Hlinani 1397, Hruszka :
Gruszka, Międzygórze : Medzyhorze 1445, Tustogłowy : Tolstoholowy 1532,
Siworogi : Seworohy 1661, Szajnogi : Szajnohy.*

W języku ukraińskim istnieje spirant krtaniowy *h* w miejscu prasł. *g*, a tak-
że w miejsce obcego *g* w wyrazach zapożyczonych⁷. Polacy kresowi – jak pisze
Z. Kurzowa⁸ – odróżniali dźwięczny fonem γ w opozycji do bezdźwięcznego *h*.
Fonem dźwięczny wykazuje jednak w języku ukraińskim tendencje do bardzo
różnorodnych realizacji, co w końcu prowadzi do zaniku dźwięczności i identyfi-
kacji γ z *h*⁹. Zjawisko to – mieszanie w piśmie *ch* i *h* – dostrzegł w rękopisach

⁷ Op. cit. s. 101.

⁸ Z. Kurzowa, op. cit. s. 92.

⁹ J. Ziłyński, op. cit. s. 105–106.

A. Fredry J. Zaleski¹⁰, sugerując, że zaczął się ten proces w wymowie kresowców już w początkach XIX wieku. W nazwach spotykamy tego typu wahania, być może spowodowane były innymi względami, np. *Zahajce* : *Zachajce* 1490 czy *Orzechowczyk* : *Ozehowczyka* 1648.

— ł // l¹¹

Bakalowa : *Bakalowa*, *Laskowce* : *Łaskowce* 1650, *Łazarówka* : *Lazarówka*, *Mądzelówka* : *Mądzelówka*, *Oplucko* : *Oploczsko* 1524 : *Oploko*, 1646, *Urlów* : *Urlów*, *Walki* : *Walki*.

Oboczności te spowodowane są nieznacznymi różnicami w artykulacji obydwu głosek w dialektach języka ukraińskiego, o czym pisze J. Ziłyński – (...) należy podkreślić, że (...) ł i l w poszczególnych gwarach zależnie: od jakości sąsiednich dźwięków, od pozycji w wyrazie, od panującej w danej gwarze względnie grupie gwarowej tendencji, nierzadko nawet od indywidualnej wymowy (...) – posiadają cały szereg bardzo subtelnych odcieni (...)¹².

— ř ṛ̌ // ž /rz/

Dryszczów : *Drzyszczow* 1549 : *Drziszczow* 1420, *Jezieryany* : *Ozeriany* 1396 : *Ozierany* 1661, *Korżowa* : *Korzowa*, *Korszyłów* : *Korzyłów*, *Obarzańce* : *Obarincy* 1438 : *Obarzincze* 1518, *Oryszkowce* : *Orziskowcze* 1564, *Remizowce* : *Rzemizowce* 1469, *Siekierzyńce* : *Sekiryńce* 1661, *Trembowla* : *Trzebovliies* 1502, *Trościaniec* : *Trzcieniec* 1649, *Werchobuż* : *Wierzchobuże* 1649, *Wierzblany* : *Wierblany* 1578, *Wierzbowa* : *w Werbowej* 1748.

Zapisy świadczą o archaicznej wymowie frykatywnego ř, które w pewnych pozycjach realizowane było w postaci grupy rż lub rš¹³. Najczęściej wymowa taka realizowana była przed spółgłoską.

J. Zaleski analizując rękopisy utworów A. Fredry, zauważył wymowę typu rż również przed samogłoską¹⁴.

¹⁰ J. Zaleski, *Język Aleksandra Fredry, cz. I. Fonetyka*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969, s. 162.

¹¹ Opis fonetyczny i różnice w artykulacji Ł : L zob. J. Ziłyński, op. cit. s. 71–72: różnice dialektalne, K. Dejna, *Gwary...* op. cit. s. 74–78.

¹² J. Ziłyński, op. cit. s. 72.

¹³ Inaczej K. Dejna, *Gwara Milna*, *Rozprawy Kom. Jęz. ŁTK IV*, 1956, i za nim M. Łesiów, *System fonetyczny gwary hutniańskiej*, *Rozprawy Kom. Jęz. ŁTN V*, 1957, s. 150. Obaj uczeni uważają, że rż jest dwudźwiękiem powstałym z kontaminacji polskiego ż i ukraińskiego r pochodzących z ř.

¹⁴ J. Zaleski, op. cit. s. 159.

— s // š

Hleszczawa : Hlischzawa 1650, : Hlischzawa 1466, Nuszcze : Noscze 1532, Oryszkowce : Orziskowce 1564, Pleskowce : Pleszkowce, Raszkowce : Rostowce 1650, Skomorosze : Skomros 1549, Sanowa : Szanowa.

— š // ś

Leszniów : Leśniów, Szlązaki : Ślązaki.

— č // c

Babicze : Babice, Oplucko : Oploczsko 1524 : Opłocko 1646, Sorocko : Seroczko 1549.

Oboczności tego typu mogły być spowodowane mazurzeniem przyniesionym przez Polaków lub nieznacznymi różnicami artykulacyjnymi pomiędzy wymową *š*, *ž* i *s*, *z* – zachodnią i wschodnią. Wymowa wschodnia polega na tym, że najwęższe miejsce szczeliny powstaje między dźwiękami i nasadą górnych siekaczy, co zbliża *š* do *s*. Taką artykulację spotyka się także w niektórych gwarach podolskich i galicyjskich obok miękkich lub półmiękkich *š*, *ž*, które nie zdążyły jeszcze całkiem stwardnieć¹⁵.

— *ToroT // Trot, TereT // Tret : TrzeT*

*Derewlany : Drewlani 1531, Gródek : Horodok 1433, Horodyszcze : na Hordyszczu (!) 1648 Grodziszcz 1431, Horodyłów : Hrodyłow 1448, Horoszo-
wa : Hroszowa 1661, Koropiec : Kropyecz 1461, Perepelniki : Przepielniki
1649, Przekalec : Perekalec, Perewołoka : Przewłoka 1371, Skomorosze : Sko-
mros 1549.*

— *ToloT // TloT*

*Kobyłowluki : Kobyłowluki 1650, Szpikłosy : Szpikolusy 1552, Tustogłowy :
Tolstoholowy 1532, Zabłotce : Zabolotcy XV w, Złoczów : Zoločow 1450.*

— ść // st¹⁶

*Kapuścińce : Kapustynce 1661, Neściuki : Nestiuki, Zamoście : Zamoste
1433, Zaścinoce : Zastinocze 1564.*

¹⁵ Zob. J. Ziżyński, op. cit. s. 83.

¹⁶ Zob. K. Dejna, *Gwary...*, op. cit. s. 60.

— t // ć

Łopatyn : Lopaciensis 1438 : Łopacín 1578, Płotycza : Płoczica 1564, Strutyń : Strucin 1532.

— k // ch

Czernichowce : Černykowcy 1463, Jaktorów : (ze wsi) Jachtorowa 1648, Krowinka : Chrowynka 1564.

2. Substytucje i wahania morfologiczne

a) zjawiska słowotwórcze (nazwotwórcze)

— wahania i substytucje formantów ukraińskiego *-ow/yczi, -ow/-ce* do polskiego *low/ice*

Brzuchowice : Brjuchowyczi, Hinkowce : Hinkowicze 1433, Hołoskowice : Hołoskowyczi, Jarosławice : Jarosławyczi, Juśkowice : Juśkowyczi, Laskowce : Leschkowicze 1419, Osowce : Osowicze 1418, Ostalowice : Ostalowicze 1456, Samołuskowce : Samołuskowicze 1440, Uszkowice : Uszkowyczi, Wołkowce : Wołkowiczi 1475.

— *-ówka, -iwka // -ów, -iw*

Bednarówka : Bednarów 1661, Firlejówka : Firlejów 1433, Hrehorów : Hryhorowka 1661, Iwaczów : Iwaczówka 1532, Krasiejów : Krasieyowka 1564, Molczanówka : Molczanow 1604, Zabłotówka : Zabłotów 1735.

— *-owce // -yńce // pol. -ice*

Szerszeniowce : Szersinice 1564, Warwaryńce : Warwarynice 1649, Wy-chwatyńce : Wychwatniowce 1661.

— *-owce // -owa*

Bohatkowce : Bohatkowa 1564, Hryńkowce : Hrynkowa 1661.

— *-isk- // -iszcz-*

Chmieliska : Chmyeliszcz 1564, Dupliska : Dupliszcz 1661, Humniska : Hunmyszcza 1469 : Humnische 1564, Kadłubiska : Kadlubische 1649, Rożyska : Roziszcz 1564.

— -awa // -owa

Bieniawa : Bieniowa 1648, Hleszczawa : Hleszczowa 1433, Hnidawa : Hnidowa XV w., Skwarzawa : Skwarzowa 1531

— inne wahania typów nazwotwórczych w zakresie formantów (polskich i ukraińskich)

— typ nazw tzw. etnicznych oboczny do innych typów nazw

Bucyki : Buczykow 1549, Czechów : Czechy 1649, Czepiele : Čepelewa 1564, Łopuszany : Łopuszno 1547 : Łopusznoje 1475, Nowiki : Nowykowcy 1463 : Nowicowce 1518, Żurawince : Żurawnyky XV w.

— typ nazw tzw. dzierżawczych do innych typów nazw

Łahodów : Lahodzycze 1488, Michalków : Michalecz 1522, Świrz : Swiszow XV w. Ratyszcze : Ratyszczow 1649.

— Inne

Horożanka : Horożana 1471, Niedźwiedzko : Niedźwiedziowce 1578, Orzechowiec : Ożehowcy (!) 1450, Ostapie : Ostapiów 1650, Postałówka : Postholowcze 1452 : Postołowcze 1564, Przewalicha : Przewaliska, Rudenko Lackie : Rudno Lackie 1578, Skowiatyn : Skowiatyńce 1661

b) zjawiska fleksyjne

— zmiana liczby : sing. // pl.

Bosyry : Boszyra 1661, Dobrowody : Dobrawoda 1448, Humniska : Humnische 1564, Jaśniszcze : Jasniscza 1649, Kasztelany : Kasztelan, Kutyszcze : Kutyščy 1419 : Kutyšča 1619 : Kutyszcza 1649, Palikrowy : Palykrowa 1516, Ponikwa : Ponikwy 1649, Wiszeńki : Wiszenka 1649.

— wahania rodzaju gramatycznego: r. m. // r. n. // r. ż.

Baryłów : Baryłowo 1442, Bucniów : Bucyniowa 1504, Busk : Buszsko 1476 : Buszko 1502, Horpin : Horapino 1532, Hlibów : Hlebowo 1422 Hłuszyn : Hłuszyna, Kosów : Kossowa 1659, Korsów : Korszewo XV w. Łopatyn : Lopaczino 1413, Markopol : Markopole 1649, Medyn : Medne 1518, Nosów : Nosowa, Podkamień : Podkamenie 1516, Werchobuż : Wierzchobuże 1649, Wyrów : Wyrowo 1362.

— r. ż. // r. n.

Biała : Biele 1526 : Biała 1564, Czeremosznia : Czeremoszno 1488: Olesza : Olyesze 1441 : Olesze 1578, Płotycza : Płotycze 1671, Sanowa : Szanowo, Szczurowica : Szczurowice 1564, Uwiśla : Uwiśle 1648.

Wiele nazw w dokumentach zostało przekręconych i zniekształconych przez pisarzy, np. :

Biletówka : Bilinowka 1661 : Biłotowka 1659, Chartanowce : Charionowce 1661, Stronibaby : Stromebaby 1650, Ułaskowce : Iłaskowce 1661 itp.

Na łączną sumę 574 nazw motywowanych przez apelatywy, 414 odnosi się do mikroojkonimów, a tylko 55 tworzy nazwy osad samodzielnych, typu – miasto, wieś.

Słownictwo motywujące starsze nazwy związane jest często z prawem osadniczym i administracyjnym (por. *Wole – Słobody* (zob. mapa nr 5)) czy różnicami kulturowymi lub wyznaniowymi: (por. *Monaster, Pokrowa, i Kościelniki* czy *Futor, Myto, Terebiż i Dwory, Folwarki* itd.).

Są to w większości samodzielne jednostki osadnicze, ich nazwy znajdujemy w starszych dokumentach z różną pisownią odzwierciedlającą wahania fonetyczne i morfologiczne w zakresie obu języków. Leksemy ukraińskie przeważają w materiale dokumentowanym po polsku.

Notowane mikroojkonimy z końca XIX wieku (głównie w tzw. schematyzmach) w języku ukraińskim, w dokumentach polskich znajdują polskie odpowiedniki, zwłaszcza w zakresie leksemów dotyczących fizjografii terenu, szaty roślinnej, budowli itd., np. *brzezina : berezyna, las : lis. kąt : kut, młynarz : melnik* itp. (por. wyżej).

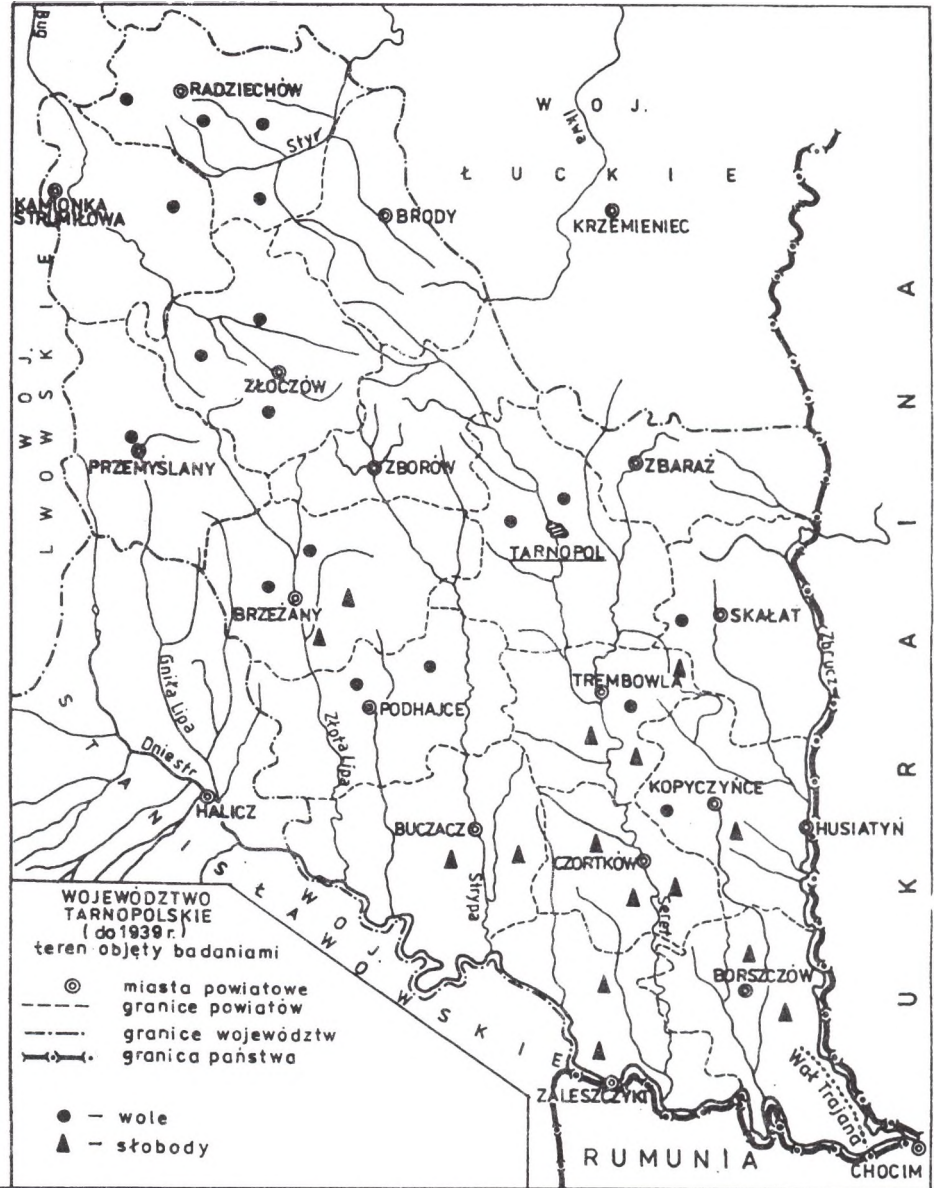
Jeżeli weźmiemy pod uwagę wszystkie mikroojkonimy, które w sposób jednoznaczny zostały zakwalifikowane do poszczególnych nadrzędnych grup motywacyjnych, to ich suma wynosi – 2870. Zaś grupę A. (odantropomiczne) tworzy 1330 nazw.

- I. (o strukturze toponimicznie prymarnej) – 470, w tym 350 ojkonimów – 244 samodzielnych i 106 niesamodzielnych oraz 120 mikroojkonimów.
- II. (afiksalne) – 766, w tym 467 ojkonimów – 311 samodzielnych i 156 niesamodzielnych oraz 299 mikroojkonimów.
- III. (komponowane) – 90, w tym głównie ojkonimy samodzielne i kilkanaście mikroojkonimów.

Stosunek ojkonimów do mikroojkonimów w obrębie tej grupy wynosi w przybliżeniu jak 3:1. Natomiast w obrębie ojkonimów – stosunek ojkonimów samodzielnych do niesamodzielnych wynosi w przybliżeniu jak 2:1.

Grupa B. (motywowane przez związek znaczeniowy z apelatywami określającymi naturalne cechy terenu lub z apelatywami określającymi szeroko pojętą działalność człowieka zarówno w sferze materialnej, jak i duchowej) – zawiera 1388 nazw.

Mapa nr 5

I. (onomastycznie prymane) – 681, w tym 265 ojkonimów – 70 samodzielnych i 195 niesamodzielnych oraz 416 mikroojkonimów.

II. (afiksalne) – 433, w tym 242 ojkonimy – 92 samodzielne i 150 niesamodzielnych oraz 191 mikroojkonimów.

Należy nadmienić, że 94 nazwy tej grupy oparte są na wyrażeniach przyimkowych, w tym 65 ojkonimów (17 samodzielnych i 48 niesamodzielnych)

i 29 mikroojkonimów oraz 154 nazwy równe wyrażeniom przyimkowym, w tym 55 ojkonimów, (ani jednego samodzielnych) i 99 mikroojkonimów.

W obrębie grupy B. stosunek ojkonimów onomastycznie prymarnych do afiksalnych wynosi 507 : 607; natomiast samodzielnych do niesamodzielnych wynosi 162 : 345 (czyli jak 1 : 2) (por. wyżej proporcje w grupie A.).

III. (komponowane) – ogółem 274, w tym ojkonimów 189 (118 samodzielnych i 71 niesamodzielnych) oraz 85 mikroojkonimów, z tym że 102 nazwy spośród 274 komponowane są za pomocą członu z grupy nazw odtoponimicznych (pochodzących od istniejących już nazw miejscowości).

Grupa C. (motywowane przez inne toponimy) liczy tylko 152 jednostek, w tym 66 ojkonimów i 86 mikroojkonimów, w większości równych wyrażeniom przyimkowym (por. wyżej nazwy odtoponimiczne).

Zauważamy, że w grupie A. motywowanej przez nazwy osobowe, przeważają liczebnie ojkonimy, a wśród nich tworzy samodzielne. Mikroojkonimy stanowią około jednej trzeciej wszystkich nazw tej grupy. Są to z reguły nazwy stare. Motywują je imiona i przezwiska związane z tradycją religijną i kulturową Rusi do XIV wieku, przejęte następnie po części przez kancelarię za czasów Kazimierza Wielkiego. Przeważają tu wschodnie przyrostki toponimiczne *-low/ydzi*, *-low/ce*, *-ynice* późniejsze polskie *-ow/licy* */-owice/* (por. szerzej uwagi przy nazwach z grupy A. I we wstępie pracy).

Natomiast w grupie B. – motywowanej przez apelatywy – proporcje pomiędzy ojkonimią a mikroojkonimią ulegają znacznym zmianom w stosunku do grupy A. (507 ojkonimów i 607 mikroojkonimów) czyli proporcja w przybliżeniu jak 1:1. Natomiast stosunek ojkonimów samodzielnych układa się w przybliżeniu jak 2 : 1.

Zatem w ojkonimii omawianego terenu, zwłaszcza w nazwach osad samodzielnych silniejsza była motywacja odantroponimiczna, niż apelatywna. Na taką sytuację miał zapewne wpływ sposób kolonizowania tych ziem i zakładanie osad, które brały nazwy od nazwiska zasadźcy lub nazwy grupy ludzi zakładających osadę. Również pewna „monotonia” szaty roślinnej i ukształtowania terenu, potwierdzona w nazwach grupy B. (*gaje*, *lasy*, *laski* – dębowe, brzoźowe, bukowe itp.), nie sprzyjała nazewnictwu miejscowemu.

Natomiast w grupie C., w której mikroojkonimy motywowane są przez inne toponimy, mamy do czynienia z reguły z nazwami nowszymi, w których istniejący już toponim (ojkonim, hydronim, oronim) wykorzystany jest jako swoistego rodzaju adres czy punkt odniesienia w terenie dla nazwy nowej osady. Starsze są jedynie wśród nich toponimy, w których wykorzystano nazwy większych rzek czy wzgórz. Interesujące nas proporcje są tu prawie równomierne, (por. wyżej).

V. Zakończenie

Konkludując całość obserwacji badawczych należy stwierdzić, że nazwy własne są częścią każdego narodowego słownictwa ogólnego i w pewnym stopniu z niego się wywodzą. Zaś funkcja komunikatywna, jaką pełni język, sprowadza się w zakresie nazw własnych – (mikro)ojkonimów – do historycznego kontinuum, czyli ciągłego tworzenia systemu orientacji przestrzennej, wykorzystującego możliwości poszczególnych języków, w powiązaniu z sytuacją zewnętrzną.

Jeżeli idzie o kontinuum historyczne, to prymarnej funkcji nazwy nie zakłóci brak znajomości któregoś z systemów językowych. Jedynie wydarzenia zewnętrzne powodują, że preferowany jest taki czy inny język. Doskonale orientujemy się, gdzie leży Paryż czy Moskwa, nie rozumiejąc znaczenia apelatywnego w danym języku, co najwyżej do identyfikacyjnej funkcji nazwy dochodzi znaczenie konotatywne, czy asocjacyjne.

Wydaje się słuszne przyjęcie podziału nazw, w którym kryterium nadrzędnym staje się motywacja onomastyczna, obrazująca procesy tworzenia form identyfikacji przestrzennej w makro- i mikroskali, w których wykorzystano do tejże identyfikacji określenia ludzi, pewien zasób słownictwa apelatywnego, czy istniejące już toponimy.

Grupa A. – toponimy motywowane przez związek znaczeniowy z nazwą osobową lub określeniem grupy ludzkiej – jest licznie reprezentowana na badanym terenie i dotyczy z reguły nazw starszych i samodzielnych. Odznacza się również dość regularną budową. Są to przeważnie określenia ludzi w l. poj. lub mn., czy nieco później – nazwy dzierzawcze, informujące o przynależności terenu czy ziemi do osoby, której określenie tkwi w podstawie. W czasach najdawniejszych po wiek XIII tereny te należały do Rusi Czerwonej. Dominował wtedy język ruski i prawosławie. Dokumentacja z tego okresu, jeżeli idzie o nazwy miejscowe, jest bardzo skąpa. Zaledwie kilka niepewnych zapisów nazw w dokumentach ruskich. Późniejsze zapisy utrzymują jednak wcześniejszą sytuację. W podstawach nazw odantroponimicznych tkwią ruskie elementy identyfikacji osobniczej (imiona, przezwiska i inne określenia ludzi).

Również formanty nazwotwórcze w znacznym stopniu są ruskie (-*owyči*, -*yńce*, -*owce*). W nieco mniejszym stopniu element ruski ujawnia się w nazwach dzierżawczych. Są one nieco późniejsze i odnotowane w dokumentach w związku z wprowadzeniem przez Polskę stosunków prawno-administracyjnych w XIV i XV wieku. Zapewne oddziaływał tu model nazw dzierżawczych ukształtowanych wcześniej w rdzennej Polsce.

Spora grupa nazw etnicznych świadczy o złożonym charakterze osadniczym tych ziem.

W grupie B. – mikroojkonimów motywowanych przez związek znaczeniowy z apelatywami, określającymi naturalne cechy terenu lub szeroko pojętą działalność człowieka – zasadniczą grupę stanowią ojkonimy niesamodzielne i mikroojkonimy, z wyjątkiem niewielkiej ilości nazw samodzielnych, w podstawach których tkwią apelatywy topograficzne odnoszące się do większych obiektów terenowych. Apelatywy będące podstawą tej grupy nazw były rozumiane zarówno dla Ukraińców, jak i Polaków, z uwagi na panujący bilingwizm. Do dokumentów mogły trafiać zarówno w jednym, jak i w drugim języku. W wiekach dawniejszych częściej w języku polskim, natomiast później – i w polskim i w ukraińskim, w zależności od charakteru dokumentu. W związku z taką sytuacją dokonywano nieraz ukrainizacji czy polonizacji nazwy – najczęściej w zakresie fonetyki, rzadziej morfologii – co jest trudne do uchwycenia, gdyż dokumenty skrywają sytuację rzeczywistą.

Grupa apelatywów związanych z kulturą materialną i duchową tworzy nazwy samodzielne, często starszego pochodzenia, które jednoznacznie przynależą do jednej czy drugiej kultury, religii itd., *cerkiew*, *monastyr*, *kościół*, *dwór*, *wola*, *słoboda* itp.

W obrębie grupy C. – motywowanej przez istniejące już toponimy – obserwujemy w zasadzie procesy toponimizacyjne polegające najczęściej na wykorzystaniu znanych toponimów, jako swoistych „adresów” czy punktów orientacyjnych w terenie, dla nowo powstałej osady. Wyjątek stanowią tu tzw. nazwy importowane czy przeniesione – typu *Syberia*, *Paryż*, przy powstaniu których motywacja była złożona, trudna nieraz do jednoznacznego zinterpretowania, (por. wyżej). Od strony nazwotwórstwa czy kompozycji nazwy te nie wykazują różnic formalnych w stosunku do środków językowych właściwych grupie nazw odapelatywnych.

Analiza całej sieci nazewniczej w makro- i mikroskali przeprowadzona w oparciu o jednolite kryteria podziału pozwala też zaobserwować specyficzne cechy ojkonimów i mikroojkonimów, np. w grupie B. największą ilość stanowią mikroojkonimy w formie wyrażen przyimkowych, które z rzadka pojawiają się w ojkonimii (brak ich w nazwach osad samodzielnych). Zauważyć też możemy

procesy polegające na przechodzeniu od deskrypcji jednostkowych czy wyrażeń przyimkowych do substancywizowanych form syntetycznych.

Patrząc zaś historycznie zarówno z pozycji języka polskiego, jak i ukraińskiego najbardziej reprezentatywną grupą dla ojkonimów są nazwy motywowane przez antroponimy – formalnie prymarne i późniejsze nieco: dzierżawcze – formalnie sekundarne. Z czasem stają się one reprezentatywnym modelem toponimicznym wykorzystywanym do nazywania miejsc.

W ciągu całej historii osadnictwa na omawianych terenach reprezentatywne są również nazwy motywowane przez apelatywy. Występują zarówno w mikroojkonimii, jak i w ojkonimii. Trudno jest formalnie ustalić w tej grupie prymarność i sekundarność nazwy, ze względu na wspólność formantów tworzących apelatywy i nazwy miejscowe. Często rozstrzygamy te kwestie arbitralnie.

Stwierdzić też należy, że prowadzenie badań onomastycznych na terenach etnicznie mieszanych, na których współistnieją dwa bliskie sobie języki – jak w naszym przypadku: polski i ukraiński – jest niezmiernie trudne. Nie możemy jednoznacznie orzec o przewadze czy wpływach jednego z języków na nazewnictwo badanego terenu. Znaczny wpływ na ostateczny kształt nazw, które odnajdujemy w dokumentach, mogła mieć kancelaria i administracja, co nie musiało być w całkowitej zgodzie z istniejącym w rzeczywistości stanem rzeczy. Zarówno w codziennej komunikacji językowej, jak i w nazewnictwie panował bilingwizm.

WYKAZ SKRÓTÓW

Skróty określające charakter (mikro)ojkonimu

- M. W. Przyś.** — Miasta, wsie, przysiółki, wólki, części miast i gmin
Z. — Pojedyncze domy, grupy domów, zabudowania
K. — Karczmy
L. — Leśniczówki

Inne

- ap.** — appellativum
cz. — część
fem. — femininum
gm. — gmina
grp. — grupa
gw. — gwarowy
leśn. — leśniczówka
mp. — mapa
n. etn. — nazwa etniczna
n. m. — nazwa miejscowa
n. os. — nazwa osobowa
par. — parafia
pl. — liczba mnoga
pol. — polski
r. m. — rodzaj męski
r. n. — rodzaj nijaki
r. ż. — rodzaj żeński
rum. — rumuński
sing. — liczba pojedyncza
ukr. — ukraiński
wś. — wieś
zap. — zapożyczenie
zdr. — zdrobnienie

Źródła i skróty

- AD.** — Z Archiwum Drohobycza. (Zbiór przywilejów, Aktów, Dekretów granicznych, Lustracyi, Memoryałów.), wyd. F. Gątkiewicz, Drohobycz 1906.
AGZ. — Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie, t. I–XXV Lwów 1868–1935.
AJZR. — Archiw Jugo-Zapadnoj Rossii, izdawajemyj Wriemiennoju Komissieju dlja razbora drevnich aktów, wysočajše učreǰdennoju pri Kijewskom i Wołyńskom Gieneraľ – Gubernatorie, Kijew 1885–1887, t. I–XII.
Akt. JZR. — Akty odnosjaščisja k istoriii jużnoj i zapadnoj Rossi, T. I–VI, Sanktp’eterburg 1865–1869.
AS — Archiwum książąt Lubartowiczów-Sanguszków w Sławucie, t. I–VII, Lwów 1887–1910.

- Ch.** — Kompletny skorowidz miejscowości w Galicji i Bukowinie zestawiony przez S. Chanderysa, Lwów 1909.
- Hr. XIV** — M. Pieszczyk, Hramoty XIV st. Kyjiv 1974.
- Hrusz.** — Materijaly do istorii suspilno-politycznych i ekonomicznych widnosyn Zachidnoji Ukrainy, wyd. M. Hrušewkij, Lwów 1905, Źerela do istoriji Ukrainy – Rusy, t. I–VIII, Lwów 1895–1905.
- Jabl.** — A. Jablonowski, Źródła dziejowe, t. V–VI, Warszawa 1877, t. VIII 1889, t. XI 1897, t. XVIII cz. 1 i 2 Warszawa 1902, T. XIX (Ziemie ruskie, Wołyń i Podole) Warszawa 1889.
- JF.** — Josyfin'ska (1785–1788) i francyskanska (1819–1820) metryky. Peršy pozemel'ny kadastry Halyčyny. Pokažčyk naselenych punktiv, Kyjiv 1965.
- Kur.** — Zbiór dokumentów małopolskich, wyd. I, t. I–VII wydał S. Kuraś, Wrocław–Warszawa, Kraków 1962–1970, t. VIII Sułkowska-Kuraś i S. Kuraś, Wrocław 1975.
- LH.** — Lictopis Hrihorija Hrabjanki. Kijew 1854.
- LWR.** — Lustracje województwa ruskiego 1661–1665, wyd. E. i K. Arłamowscy, cz. II Ziemia Lwowska, Kraków 1974, cz. III Ziemia Halicka i Chełmska, Kraków 1976.
- MRPS.** — Matricularum Regni Poloniae Summaria, wyd. T. Wierzbowski, t. I–II, Warszawa 1905–1907, cz. III, IV/1, IV/2, V/1, V/2, pod red. J. Sawickiego, Warszawa 1910–1961.
- PAS.** — Archiwum domu Sapiechów, t. I, Lwów 1892.
- PB.** — ks. Sadok Barącz, Pamiętki Buczackie, Lwów 1882.
- Pill.** — Edicta et Mandata uniwersalia Regni Galiciae et Lodomeriae, Leopoli 1772 i dalsze.
- Pr.** — A. Prochaska, Historja miasta Stryja, Lwów 1926.
- Pr. MAL.** — A. Prochaska, Materiały archiwalne wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1548 do 1607, Lwów 1890.
- RH.** — Rozov V. Ukrainiński hramoty, t. I, Kyjiv 1928.
- Sch.** — Schematismus archidiocesis Leopoliensis ritus latini, Lwów 1931–1936.
- SG.** — Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. I–XV, Warszawa 1880–1902.
- Sk.** — Skorowidz gminny Galicji, opracowany na podstawie spisu ludności z dnia 31 grudnia 1900, Wiedeń 1907.
- SU.** — Słownik staroukraińskiej mowy XIV–XVI st., t. I–II, Kyjiv 1977–1978.
- TS.** — M.N. Tichomirow, Spisok russkich gorodow dal'nich i bliźnich, Istoričeskije Zapiski, t. 40, Moskwa 1952.
- ŹD.** — Źródła dziejowe starostwa i parafii Kamionka Strumiłowa, I.1, wyd. B. Faliński, Kamionka Strumiłowa 1928. (Mikrofilm nr 1507, Bibl. Jagiellońska).
- ŹUR.** — Źerela do istoriji Ukrainy – Rusi, wyd. M. Hrušew's'kyj, S. Tomaszewski, T. I–VI, Lwów 1895 – 1913.
- Mapy**
- mp 75** — mapy austriackie (Spezialkarten) w skali 1 : 75 000, Militargeographisches Institut, Wien 1907–1916.
- mp 100** — Mapy polskie w skali 1 : 100 000, Wojskowy Instytut Geograficzny, Warszawa 1925–1938.
- mp.** — nazwa występuje równocześnie na mapie 1 : 75 000 i 1 : 100 000.

WYKAZ WYKORZYSTANEJ W PRACY LITERATURY

- Bajerowa I.**, *Polskie nazwy miejscowe typu Dębe, Orlo*, cz. 2 „Onomastica” 1957, z. II, s. 293–324.
- Bąk P.**, *W sprawie podziału słowiańskich nazw miejscowych*, „Onomastica” 59, 1994, s. 33–49.
- Białkowski Ł.**, *Podole w wieku XVI. Rysy społeczne i gospodarcze*, Warszawa 1920.
- Benson S.**, *Namengeber und Namengebung*, „Onoma” XX 1977, s. 128–139.
- Borek H.**, *Metodologiczne problemy badania złoza odapelatywnego w nazewnictwie. „Warsztat współczesnego onomasty”*. Materiały z III ogólnopolskiej konferencji onomastycznej, Kielce 1985.
- *Nazwy z formantem -bn- od wyrażen przyimkowych (typ Podleśno, Zadrożna)*. Sprawozdania Opol. Tow. Przyjaciół Nauk za 1964 r. Wydział II Języka i Literatury, seria B, nr 2 1967, s. 21–45.
- *Nazwy osobowe w funkcji nazw miejscowych na Śląsku (typ Jędrysek, Ozimek)* Rozprawy Kom. Jęz., Wr. TN t. V 1965, s. 149–164.
- Recenzja pracy B. Mrózka, „*Nazwy miejscowe dawnego Śląska Cieszyńskiego*” zamieszczona w „Onomastica” XXXI 1986, s. 202–209.
- *Wostočnosław’ansk’e toponimy s formantom -bn- [w:]* „Wostočnosław’anskaja onomastika”, Moskwa 1972, s. 90–143.
- *W sprawie badań nad polskim słownictwem toponimicznym*, „Atlas onomastyczny Słowiańszczyzny”, Wrocław 1972, s. 43–53
- *Założenia Słownika polskich wyrazów toponimicznych*, „Onomastica” XXIV 1979, s. 5–17.
- Bubak J.**, *Nazwy przeniesione w polskiej toponomastyce*, cz. I i II, „Onomastica” X 1965, s. 50–73 i XI 1966, s. 43–61.
- Bučko D.G.**, *Pochodzenia nazw naselenich punktiv Pokuttja*, Lwów 1990.
- Bugalska H.**, *Toponimia hyłych powiatów gdańskiego i tczewskiego*, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, seria Pomorskie monografie toponomastyczne nr 6, Gdańsk 1985.
- Chudaš M.Ł., Demčuk M.O.**, *Pochodzenia ukraińskich prikarpackich nazw naselenich punktiv*, Kyjiv 1991.
- Czołowski A. i Janusz B.**, *Przeszłość i zabytki województwa tarnopolskiego*, Tarnopol 1926.
- Czopek B.**, *Nazwy miejscowe dawnej ziemi chełmskiej i belskiej (w granicach dzisiejszego państwa polskiego)*, Wrocław 1988.

- Dąbkowski P.**, *Podział administracyjny województwa ruskiego i belskiego w XV wieku, z mapą*, Lwów 1939.
- Dejna K.**, *Gwara Milna*, Rozprawy Kom. Jęz. ŁTN IV, 1956.
— *Gwary ukraińskie Tarnopolszczyzny*, „Prace Językoznawcze” 15, Wrocław 1957.
- Domański J.**, *Terenowe nazwy śląskie*, „Onomastica” II 1956, s. 103–126.
— *Nazwy miejscowe dzisiejszego Wrocławia i dawnego okręgu wrocławskiego*, Warszawa 1967.
— *Śląskie nazwy miejscowe -anie / ≥ -anyl*, „Onomastica” XIV 1969, s. 5–43.
Etymologiczny słownik ukraińskiej mowy, t. I–III, Kyjiv 1982–1989.
- Faliński B.**, *Powiat Kamionka Strumillowa, Kamionka Strumillowa* 1935.
- Górnowicz H.**, *Baza antroponimiczna słowiańskich nazw miejscowych zwanych rodowymi. Z polskich studiów slawistycznych. Seria 5, „Językoznawstwo”, Warszawa 1968.*
— *Nazwy geograficzne Pomorza Gdańskiego typu Międzyłęże, Zajezierze*, „Onomastica” XXI 1968, s. 23–41.
— *Rodowe nazwy miejscowe Wielkopolski, Małopolski i Mazowsza*, Gdańsk 1968.
— *Studia nad rodowymi nazwami miejscowymi w języku polskim na tle innych języków słowiańskich*, Gdańsk 1968.
- Hrabec S.**, *O polskiej gwarze wsi Duliby w byłym powiecie buczackim*, Rozprawy Kom. Jęz. ŁTN 1955, s. 31–76.
— *Nazwy geograficzne Huculszczyzny*, Kraków 1950.
- Hrincenko B.D.** (red.), *Słownik ukraińskiego języka*, T. I–IV, Kijew 1907–1909.
Istoria ukraińskiej mowy, cz. I, *Fonetika*, cz. II *Morfologija*, Kyjiv 1978–1979.
Istoria mist i sil ukraińskiej RSR, Lwiwska obłast', Kyjiv 1968, *Ternopilska obłast'* 1973.
- Jurkowski M.**, *Ukraińska terminologia hydrograficzna*, Wrocław 1971.
- Karaś M.**, *Imię, nazwisko, przezwisko: nazwa osobowa w polszczyźnie*, „Onomastica” XXI 1976, s. 19–40.
— *Nazwy miejscowe typu Annopol, Białogard w języku polskim i innych językach słowiańskich*, „Onomastica Slavogermanica” V 1970.
— *Nazwy miejscowe typu Podgóra, Zalas w języku polskim i w innych językach słowiańskich*, „Prace Onomastyczne” nr 1, Wrocław 1955.
— *O niektórych problemach onomastyki polskiej*, „Onomastica” XXIII 1978, s. 7–25.
— *Słowiańskie nazwy miejscowe i ich klasyfikacja (uwagi i propozycje)*, „Biuletyn PTJ” XXXVIII 1972.
— *W sprawie polskiej terminologii onomastycznej*, „Onomastica” XIII 1968, s. 352–360.
- Korpenko J.**, *Toponimija Bukowyny*, Kijiv 1975.
- Kornaszewski M.**, *W sprawie klasyfikacji nazw terenowych. Uwagi i propozycje*, „Onomastica” XXV 1986, s. 5–17.
- Kosyl C.**, *O przechodzeniu nazw własnych do kategorii nazw pospolitych (na materiale gwary studenckiej)*, „Onomastica” XIX 1974, s. 85–104.
— *Nazwy miejscowe dawnego województwa lubelskiego*, „Prace Onomastyczne” 27, Wrocław 1978.

- Kucala M.**, *Odbicie słownictwa polskiego w staropolskich nazwach osobowych. Na podstawie tomu I „Słownika staropolskich nazw osobowych” i „Słownika staropolskiego”, „Język Polski” XLVIII 1968, s. 168–186.*
- Kupczyński O.A.**, *Najdawniejszy słow'ansky toponimy Ukrainy jak źerelo istoriko-geograficznych doslidžen, „Geografičny nazwy na -yči”, Kyjiv 1981.*
- Kuryłowicz J.**, *La position linguistique du nom propre, „Onomastica” II 1956, s. 1–14.*
— *The linguistic status of proper nouns (names), „Onomastica” XXV 1980, s. 5–11;* tamże tłumaczenie polskie Z. Klimka.
- Kurzowa Z.**, *Polszczyzna Lwowa i kresów południowowschodnich do 1989 r., wyd. I PWN, Warszawa–Kraków 1985.*
- Lindert B.**, *Formanty służące do tworzenia nazw mieszkańców w językach słowiańskich, Lublin 1967.*
- Lubaś W.**, *Nazwy miejscowe południowej części województwa krakowskiego, „Prace Onomastyczne” nr 9, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968.*
— *Patronimiczne nazwy miejscowe z formantem -ci, -owci, // -ewci, -inci w języku słowiańskim, „Onomastica” XVI 1971, s. 18–41.*
- Lesiów M.**, *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny, Lublin 1972.*
- Makarski M.W.**, *Nazwy miejscowości dawnej ziemi sanockiej, Warszawa 1986.*
— *Pogranicze polsko-ruskie do połowy wieku XIV. Studium językowo-etniczne, Lublin 1996.*
- Mrózek R.**, *Nazwy miejscowe dawnego Śląska Cieszyńskiego, „Prace Naukowe UŚ”, nr 586, Katowice 1984.*
- Nieckuła F.**, *Nazwy miejscowe z sufiksem -ów-, -in- na obszarze Wielkopolski i Małopolski, „Prace Wrocł. Tow. Nauk.” seria A, nr 144, Wrocław 1971.*
— *Polskie nazwy miejscowe typu Bieńkówka, Sarnówka (Geneza i znaczenie przyrostka -ówka//-ewka), „Rozprawy Kom. Jęz.” Wr. TN, t. VII, s. 231–271.*
- Ottin S.**, *Sufiks -owat- w ukraińskiej toponimii, „Onomastica” XVIII, 1968, s. 99–152.*
- Pawłowski E.**, *Nazwy miejscowe Sądeczyzny, t. I. Ogólna charakterystyka nazewnictwa miejscowego Sądeczyzny. „Prace Monograficzne WSP w Krakowie” t. IV, Kraków 1965.*
- Pluskota T.**, *Nazwy miejscowe ziem ruskich Rzeczypospolitej XVI–XVIII w. Toponimia Ukrainy i pogranicza polsko-ukraińskiego, Bydgoszcz 1998.*
— *Nazwy patronimiczne i nazwy dzierzawcze w toponimii Wołynia i Podola (XVI–XVII w.), „Studia Filologiczne WSP w Bydgoszczy” 1997, z. 45 (Filologia Rosyjska 18) s. 41–55.*
— *Nazwy miejscowe na mapach Wołynia w XIX wieku, „Studia Filologiczne WSP w Bydgoszczy” 1995, z. 41 (Filologia Rosyjska 17), s. 59–68.*
- Podolskaja N.W.**, *Slovar russoj onomastičeskoj terminologii, Moskwa 1978.*
- Rieger J.**, *Nazwy wodne dorzecza Sanu, „Prace Onomastyczne”, Wrocław 1969.*
— *Imiennictwo ludności wiejskiej w ziemi sanockiej i przemyskiej w XV w., „Prace Onomastyczne” 26, Wrocław 1977.*
— *Niektóre problemy toponimii Ukrainy w XVI w., „Onomastica” 59, 1994, s. 117–129.*

- Rospond S.**, *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych*, Wrocław 1957.
- *Patronimiczne nazwy miejscowe na Śląsku*, Wrocław 1964.
- Rudnicki J.**, *Nazwy geograficzne Bojkowszczyzny*, Lwów 1959.
- Rymut K.**, *Etmiczne nazwy miejscowe w Małopolsce*, „Onomastica” XVIII 1973, s. 5–29.
- *Nazwy miast Polski*, wyd. drugie uzupełnione, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1978.
- *Nazwy miejscowe dawnego Księstwa Siewierskiego*, „Onomastica” XV 1970, s. 5–58.
- *Nazwy miejscowe dawnego powiatu bieckiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1975.
- *Nazwy miejscowe północnej części dawnego województwa krakowskiego*, Wrocław 1967.
- *Niektóre problemy badawcze polskiego nazewnictwa miejscowego*, „Warsztat współczesnego onomasty”, Materiały z III ogólnopolskiej konferencji onomastycznej. Kielce 1985.
- *Patronimiczne nazwy miejscowe w Małopolsce*, „Prace Onomastyczne” nr 18, Wrocław 1971.
- *Służebne i zawodowe nazwy miejscowe w Małopolsce*, „Onomastica” XX 1975, s. 144–168.
- Safarewiczowa H.**, *Nazwy miejscowe typu Mroczkowizna, Klimontowszczyzna*, „Prace Onomastyczne” nr 2, Wrocław 1956.
- Serczyk W.**, *Historia Ukrainy*, Warszawa 1990.
- Smoczyński P.**, *Recenzja pracy M. Łesiowa pt. „Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny”*, Lublin 1972, zamieszczona w „Onomastica” XX 1975, s. 180–295.
- Stieber Z.**, *Toponomastyka Łemkowszczyzny, cz. I Nazwy miejscowe*, Łódź 1948, cz. II *Nazwy terenowe*, Łódź 1949.
- Superanskaja W.**, *Mikrotoponimija, makrotoponimija i ich otlczije ot sobstwienn toponimii*, „Mikrotoponimija”, Izdatielstwo Moskowskogo Uniwersiteta. Moskwa 1967, s. 31–38.
- Šramek R.**, *Mistni jmena v komunikativnim procesu a pojeti jejich vykladu v toponomastikonach*, Zprawodaj Mistopisni Komise ČSAV, ročník XIX, c. 3–4, 1978.
- Szulowska W.**, *Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej*, Warszawa 1992.
- *Antroponimia chłopska na Ukrainie prawobrzeżnej w XVII wieku*, SFP i S 1995, z. 52, s. 275–284.
- Taszycki W.**, *Klasyfikacja słowiańskich nazw miejscowych znaczeniowa a formalna*, „Slavische Namenforschung”, Berlin 1965, s. 1–8: przedruk, Tenże, *Rozprawy i studia polonistyczne*, t. IV, „Onomastyka i historia języka polskiego”, Wrocław–Kraków 1968, s. 64–69.
- *Patronimiczne nazwy miejscowe na Mazowszu*, „Prace Onomastyczne”, PAU, nr 5, Kraków 1951.
- *Przyrostek -isko, -iszce w językach zachodniosłowiańskich*, „Slavia” IV 1925, s. 213–227.

- *Rzekomo dzierżawcze nazwy miejscowe. Znaczenie przyrostków -ów, -owa, -owo oraz -in, -ina, -ino*, „J. Pol.” z. 22, 1937, s. 104–111: przedruk, Tenże, *Rozprawy i studia polonistyczne*, t. I, „Onomastyka”, 1958, s. 215–222.
- *Słowiańskie nazwy miejscowe. Ustalenie podziału*, Kraków 1946: przedruk, Tenże, *Rozprawy i studia polonistyczne*, t. I, „Onomastyka”, Wrocław–Kraków 1958, s. 228–268.
- *Stosunek onomastyki do innych nauk humanistycznych*. „Onomastica” VIII, 1965, s. 1–19.
- *Złożone nazwy miejscowe w języku polskim*, „Slavia” XIX 1960, s. 59–64.
- Treder J.**, *Nazwy ponowione wśród nazw przeniesionych*, „Onomastica” XXIV 1980, s. 19–43.
- *Toponimia byłego powiatu puckiego*. Gdańskie Towarzystwo Naukowe, seria Pomorskie Monografie Toponomastyczne nr 3, Gdańsk 1977.
- Wilkoń A.**, *Nazwy miejscowe typu Tuczępy, Tumidaj w języku polskim*, „Onomastica” X, s. 151–158.
- *Nazwy miejscowe Tyszowce, Witoszyńce w języku polskim*, „Onomastica” XII, s. 70–85.
- Włodarski C.**, *Polska i Ruś 1194–1340*, PWN, Warszawa 1966.
- Wolnicz-Pawłowska E.**, *Osiemnastowieczne imiennictwo ukraińskie w dawnym województwie ruskim*, Wrocław 1978.
- *Antroponimia lemkońska na tle polskim i słowackim*, Warszawa 1990.
- Zaleski J.**, *Nazwy miejscowe z formantem -izna oraz -czyzna, -szczyzna -owszczyzna w byłym województwie Tarnopolskim*, „Prace Językoznawcze”, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, t. IV 1983, s. 219–225.
- Zaręba A.**, *Dialektologia a onomastyka*, „Onomastica” XIII 1968, s. 7–25.
- Zilyński J.**, *Opis fonetyczny języka ukraińskiego*, Kraków 1932.
- Zwoliński P.**, *Słowiańskie nazwy miejscowe Bułgarii (Ujęcie syntetyczne)* Sprawozdania z czynności i posiedzeń PAU LI 1950, s. 495–498.

ANEKS

Zawiera zapisy nazw ze źródeł historycznych i uzupełnia dokumentację pierwszej części pracy – J. Zaleski, *Nazwy miejscowe Tarnopolszczyzny*.
Słownik nazw opracował i poszerzył Edward Klisiewicz (Por. „Prace Onomastyczne” 31, Ossolineum, PAN 1987).

- Babince – Babincy:** *Babincze* 1564, ŻUR I 158, z *Babiniec* 1709, AJZR cz. 6, T. I, 408.
- Bajkowce – Bajkiwci:** (z) *Baykowiec* 1710, AGZ XXV, 129, *Baykowce* 1716, AGZ XXV, 237.
- Baluczyn – Baluczyn:** *Baluczyn* 1578, Jabł. XVIII/1, 235.
- Banunin – Banunyn:** *Baniunin* 1649, ŻUR V/2, 200.
- Baranów – Baraniw:** *Baranów* 1648, ŻUR IV, 10.
- Baranówka – Baraniwka:** *Baranowka* 1668, AJZR cz. 7, T. II, 529.
- Barysz – Barysz:** *Barysz* 1652, AGZ XXIV, 91, (z) *Barysza* 1702, AGZ XXV, 52.
- Batiatycze – Bat’atyczi:** z *Batiatycz* 1634, TS, 136, *de villae Botiatycze* 1649, ŻUR V/2, 161, *Batiatycze* 1699, TS, 136.
- Baworow – Baworiw:** *Baworow* 1564, Jabł. XVIII/1, 97, *Baworow* 1650, ŻUR V/2, 285.
- Bednarówka – Bodnariwka:** *Bednarow* 1661, AJZR cz. 7, T. II, 501.
- Bedrykowce – Bedrykiwci:** z *Bedrychowiec* 1649, ŻUR IV, 155, *Bedrykowce* 1661, AJZR cz. 7, T. II, 510.
- Beremiany – Beremiany:** *Beremiany* 1649, ŻUR IV, 154, *pro villae Beremiany* 1661, AJZR cz. 7, T. II, 517.
- Beremowce – Berymowci // Beremiwci:** *Borymowce* 1649, ŻUR V/2, 259.
- Berezowica Wielka – Welyka Berezowycja:** *Berezowica* 1650, ŻUR V/2, 290, *Berezowica* 1716, AGZ XXV, 236.
- Berezówka – Bereziwka:** *Berezowka* 1661, AJZR cz. 7, T. II, 513.
- Berlin – Berlyn:** *de villa Berlin* 1649, ŻUR V/2, 248.
- Bezbrudy – Bezbrody:** *Besbrudi* 1551, Jabł. XVIII/1, 247, *Beszbrudy* 1587, Jabł. XVIII/1, 255, z *Bezbrudami* 1649, ŻUR IV, 258.
- Biała – Bila:** *Byala* 1564, Jabł. XVIII/1, 99.
- Białobożnica – Bilobożnyca:** *Białobożnica* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *Białobuznica* 1650, ŻUR V/2, 289, do *Białobuznicy* 1747, AGZ XXV, 472.
- Białogłowy – Biloholowy:** *Białogłowy* 1649, ŻUR V/2, 242.
- Białokiernica – Bilokernyca // Bilokrynyca:** *Bilokrynica* 1649, ŻUR V/2, 238.

Białoskórka – Biloskirka: in villa *Białoskurce* 1650, ŻUR V/2, 290.

Białozórka – Bilozirka: *Białozorki* 1594, AJZR cz. 6 T. I, 234.

Biały Potok – Bilyj Potik: *Byeli potok* 1564, Jabł. XVIII/I, 100, *de villa Biały Potok* 1650, ŻUR V/2, 292.

Bielawinice – Bilawynici: *Byalowincze* 1469, Jabł. XVIII/I, 39 d, *Białowyncze* 1578, Jabł. XVIII/I, 91.

Bieniawa – B'en'ewa: *Bieniowa* 1648, ŻUR IV, 46, *Bieniowa* 1650, ŻUR V/2, 288.

Bieniów – B'eniw: *Byenyow* 1532, MRPS IV/2, 413, *de willa Bieniow* 1649, ŻUR V/2, 258.

Bilcze Złote – Bilcze Zolote: *de willa Bilcze* 1661, AJZR cz. 7 T. III, 503.

Biletówka – Bilyniwka: *Bilotowka* 1650, ŻUR V/2, 289, *Bilinowka* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 511.

Bilka: in *Bilka* 1650, ŻUR V/2, 288.

Bogdanówka – Bogdaniwka: z *Bogdanowki* 1552, AJZR cz. 7 T. II, 121.

Bohatkowce – Bohatkiwci: *Bohatkowa* 1564, Jabł. XVIII/I, 98, *Bohatkowce* 1716, AGZ XXV, 236.

Bohdanówka – Bohdaniwka: *Bohdanowka* 1650, ŻUR V/2, 299.

Boniszyn – Bonyszyn: *de villa Boniszyn* 1649, ŻUR V/2, 233.

Boratyn: *Boratyn* 1649, ŻUR V/2, 245.

Borki Małe – Mali Birky // Borki Mali: *Borek* 1649, ŻUR IV, 201.

Borki Wielkie – Welyki Birky // Borki Welyki: *Borek* 1533, MRPS IV/2, 456, *Borek* 1564, ŻUR I, 133.

Borszczów – Borszcziw: *Borszczow* 1522, MRPS IV/I, 437, *pro oppido Borszczow* 1661, AJZR cz. 7 t. II, 517.

Bortniki: *Barthnyky* 1469, Jabł. XVIII/I 38 d, *de villa Bortniki* 1649, ŻUR V/2, 33.

Boryczówka – Borycziwka: *Boryčiwka* 1649, ŻUR V/2, 168, in *Boryczowka* 1650, ŻUR V/2, 287.

Boryszkowce – Boryszkiwci: *de Boryszkowce* 1502, MRPS III, 39, *Boryszkowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 503, w *Boryszkowcach* 1701, AJZR cz. 6 T. I, 301.

Bosyry – Bosyry // Bossyry: *Boszyra* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 519, (w) *Bosyrach* 1702, AJZR cz. 6 T. I, 445.

Bożyków – Bożykiw: *Bozykow* 1469, Jabł. XVIII/I, 39 d, *Borzikow* 1512, MRPS IV/I, 90, *Bozykow* 1711, AGZ XXV, 144.

Brody – Brody: *Brodow* 1648, ŻUR VI/3, 187, z *Brodów* 1705, LH, 58, *Brody* 1783, Pill. 127.

Brzeżany – Bereżany: *Brzezani* 1565, AJZR cz. 7 T. II, 214, in *Brzezany* 1578 AD, 146, *do Brzezan* 1785, Pill. 126.

Bucniów – Bucniw: *Buczynowa* 1504, MRPS III, 87, *Buczynowa* 1504, MRPS III, 87, *Buczniowa* 1564, Jabł. XVIII/2, 98, *Bucniw* 1649, ŻUR V/2, 168.

Bucyki – Bucyky: *Buczikow* 1549, MRPS V/1, 23, *de Buczikow* 1650, ŻUR V/2, 289.

Buczacz – Buczacz: *de Buczacz* 1371, PB, 155, *Bučačъ* 1420 SU, *de Buczacz* 1485 VL I, 239, *Buczacz* 1587, Jabł. XVIII/I, 84, *na Buczaczu* 1696, AGZ XXV, 8.

Budyłów – Budyliw: *Budilow* 1570, ŻUR VII/4, 142, *Budyłów* 1671, AGZ XXIV, 540.

Budzanów – Budzaniw: *Bodzanow* 1564, Jabł. XVIII/I, 99, *de Budzanów* 1650, ŻUR V/2, 297, *oppidi Budzanow* 1649, ŻUR IV, 285, *Budzanów* 1747, AGZ XXV, 471.

Burdiakowce – Burd'akiwci: z *Burdziakowiec* 1608, AJZR cz. 6 T. I, 428.

- Burkanów – Burkaniw:** *Burkanow* 1564, Jabł. XVIII/1, 99.
- Busk – Buśk // Busk:** *Buskoviensi* 1407, Kur. V, 63, *Buschnensia* 1458, Kur. II, 269, *in oppido Bussko* 1502, MRPS III, 6, *Busk* 1580, AGZ XXIV, 7, *in oppido Busk* 1651, ŻUR VI/3, 164.
- Butyn:** *Butyn* 1463, AS I, 55.
- Byczkowce – Byczkiwci:** *Biczkowcze* 1574, MRPS IV/1, 450, *de villa Bydzkowce* 1650, ŻUR V/2, 292.
- Byszów – Bysziw:** *Byschow* 1516, MRPS IV/2, 136, *Byssow* 1594, MRPS V/1, 15, *Biszowa* 1592, AGZ XXIV, 12, *Byszow* 1648, ŻUR IV, 10, *do miasta Byszowa* 1721, AJZR cz. 5 T. I, 287.
- Bzowica – Bzowyc'a:** *de villa Bzowica* 1649, ŻUR V/2, 239.
- Cebrow – Cebriw:** *in villa Cebrow* 1649, ŻUR V/2, 259.
- Celejów – Celijiw:** *Czeleiw* 1564, ŻUR I, 144, *Czeliyow* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *Cielejow* 1648, AGZ XXIV, 69.
- Chartanowce – Chartaniwci:** *Charionowce* (!) 1661, AJZR cz. VII, T. II, 508.
- Chilczyce – Chilczyc'i:** *Chylczyce* 1649, ŻUR V/2, 233.
- Chłopówka – Chłopiwka:** *de villa Chłopowka* 1650, ŻUR V/2, 300.
- Chmieliska – Chmelys'ka:** *Chmyeliszca* 1564, Jabł. XVIII/1, 98, *Chmieliszca* 1570, ŻUR VII/4, 135, *de Chmieliszca* 1650, ŻUR 7/2, 298.
- Chmielowa – Chmelewa:** *de villa Chmielowa* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 502.
- Chodaczków Mały – Malyj Chodaczkiw:** *Chodeczkow* 1564, MRPS III, 87, *Chodeczkow* 1650, Jabł. XVIII/1, 99, *Xodačky* 1649, ŻUR V/2, 168, *Chodeczkow* 1650, ŻUR V/2, 297.
- Cholójów – Cholójiw:** *Cholvyow* (!) 1531, Jabł. XVIII/1, 246, *Choloiow* 1576, Jabł. XVIII/1, 236.
- Chorostków – Chorostkiw:** *Chorostkow* 1564, MRPS V/1, 171, *de willa Chorostkow* 1650, ŻUR V/2, 295, *Chorostków* 1756, AGZ XXV, 400.
- Chudyjowce – Chudijiwci // Chudyjiwci:** *de villa Chodyowce* 1661, AJZR, cz. 7 T. II, 503.
- Czabarówka – Czabariwka:** *de villa Czabarowka* 1661, AJZR, cz. 7 T. II, 511.
- Czanyż – Czanyż:** *Czanys* 1531, Jabł. XVIII/1, 246, *Czanisz* 1578, Jabł. XVIII/1, 234.
- Czartoria – Czartoryja:** *ku Czartoryi* 1566, AJZR cz. 7 T. II, 356.
- Czechów – Czechiw:** *de villa Czechy* 1649, ŻUR V/2, 246.
- Czepiele – Czepeli:** *Čep`el`ewa* 1465, AS I, 54.
- Czerce – Czerce:** *de willa Czerce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 511.
- Czeremosznia – Czeremosznia // Czeremoszna:** *Czeremoszna* 1649, ŻUR V/2, 246.
- Czernecze:** *Czerncze* 1550, MRPS V/1, 61.
- Czernichowce – Czernychiwci:** *Cernykwocy* 1465, AS I, 54, *z Czernikowiec* 1582, AGZ XXIV, 12.
- Czerniechów – Czernychiw:** *Čern`exow* 1463, AS I, 54, *z poddanymi Černexowskymy* 1584, AJZR cz. 6 T. I, 143.
- Czernielów Ruski – Czernyliw Ruśkyj // Czernyliw Ruskyj:** *Czernielów* 1716, AGZ XXV, 237.
- Czerwonogród – Czerwonohorod:** *oppidi Czerwonogrodiensia* 1649, ŻUR IV, 351.

- Czortków – Czortkiw:** *Czarnthkow* 1564, Jabł. XVIII/1, 97, *de oppido Czartkow* 1650, ŻUR V/2, 111, *Czortkow* 1655, AGZ XXIV, 122, *Čortkow* 1680, LH, 232.
- Czystopady – Czystopady:** *Częstopady* 1649, ŻUR V/2, 242.
- Czystylów – Czystyl’iw:** *Czestilow* 1564, Jabł. XVIII, 99, *in Czestilow* 1650, ŻUR V/2, 288, *Czestylów* 1716, AGZ XXV, 236.
- Ćwitowa – Cwitowa:** *Cwitowa* 1649, ŻUR V/2, 47, *de villa Cwitowa* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 508.
- Darachów – Darachiw:** *Derachow* 1548, MRPS V/1, 15, *Darachow* 1564, MRPS V/1, 171, *de villa Darachow* 1649, ŻUR IV, 200.
- Dawidkowce – Dawydkiw’i:** *Dawidkowcze* 1502, MRPS III, 51, *Dawidkowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 502, *do Dawidkowiec* 1746, AJZR cz. 6, T. I, 425.
- Denysów – Denysiw:** *Dynisow* 1650, ŻUR V/2, 288.
- Dereniówka – Dereniwka:** *Dereniowiecz* 1564, ŻUR I, 128, *Deremowycz* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *Dereniowka* 1650, ŻUR V/2, 287.
- Derewlany – Derewlany:** *Drewlani* 1531, Jabł. XVIII/1, 247, *Derewlany* 1578, Jabł. XVIII/1, 236.
- Dernów – DERNIW:** *Dernowa* 1654, ŻUR IV, 201, *de Dernów* 1649, ŻUR V/2, 162.
- Długa Strona – Dowha Storona:** *Długastrona* 1541, MRPS IV/1, 476.
- Dmytrów – Dmytriw:** *Dmitrow* 1531, Jabł. XVIII/1, 247.
- Dobrotwór – Dobrotwir:** *Dobrotwor* 1549, MRPS V/1, 45, *ad Dobrotforum* 1651, ŻUR VI/3, 97.
- Dobrowlany – Dobriwl’any:** *Dubrowlany* 1505, MRPS III, 147, *de villa Dubrowiany* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 510.
- Dobrzanica – Dobr’anydzi:** *Dubrintow* 1564, ŻUR I, 164.
- Dolina – Dolyna:** *Dolina* 1533, MRPS V/2, 115, *Dolina* 1578, Jabł. XVIII/1, 95.
- Dolhe – Dowhe:** *Dolhe* 1533, MRPS V/1, 98, *Dolhe* 1564, ŻUR I, 124, *de villa Dolhe* 1649, ŻUR V/2, 81.
- Dolżanka – Dowżanka // Dołżanka:** *Dowżanka* 1649, ŻUR V/2, 168, *de villa Dolżanka* 1650, ŻUR V/2, 285.
- Domamorycz:** *Domanyricz* 1564, Jabł. XVIII/1, 98, *Domamoryci* 1649, ŻUR 7/2, 168, *de villa Domamerycze* 1650, ŻUR 7/2, 285.
- Dryszczów – Dryszcziw:** *Drzischow* (!) 1516 MRPS V/2, 136, *Drzyszczow* 1594, MRPS V/1, 15, *Druszczowa* 1592, AGZ XXIV, 12, *Dryszczow* 1648, ŻUR IV, 10.
- Dubie – Dube:** *de villa Dubie* 1649, ŻUR V/2, 245.
- Dubkowce – Dubkiwci:** *Dupkowce* 1564, Jabł. XVIII/1, 100, *Dubkowce* 1650, ŻUR V/2, 296.
- Dudyń – Dudyn:** *Dudyń* 1516, MRPS IV/2, 136.
- Duliby – Duliby:** *de Duliby* 1371, PB, 158, *pro villa Duliby* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 516.
- Dunajów – Dunajiw:** *y = Donaiowa* 1648, ŻUR IV, 555, *de oppido Dunaiów* 1649, ŻUR V/2, 254.
- Dupliśka – Dupłyśka:** *de villa Dupliszcze* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 510.
- Dworce – Dwirci // Dworci:** *de villa Dworce* 1649, ŻUR V/2, 235.

- Dyczków – Dyczkiw:** *Dyczkow* 1533, MRPS V/2, 456, *Dyczkowce wiesz* 1564, ŻUR I. 140, *Dyczkowce* 1649, ŻUR IV, 257, *Dyczkow* 1650, ŻUR V/2, 297.
- Dziedziłów – Didyliw:** *de villa Dziedziłow* 1649, ŻUR V/2, 207
- Dżwinogród – Dżwenyhorod // Zwenyhorod:** *Zwinigrod* 1661, AJZR cz.7 T. II. 511.
- Dżuryń – Dżuryń:** *de villa Dziuryń* 1650, ŻUR V/2, 286.
- Filipkowce – Fylypcze:** *de villa Filipkowce* 1661, AJZR cz. 7 T. I, 512.
- Firlejówka – Ferlejiwka:** *Firlejów* 1768, AGZ XXIII, 578.
- Germakówka – Germakiwka // Jermakiwka:** *pod Germanowkoju*, pocz. XVII w., LH II. 108, w *Giermakowce* 1709, AJZR cz. 6 T I d, 301.
- Gliniany – Hlyniany:** *in Glyniany* 1502, MRPS III, 24, y *Glinianiech* 1649, ŻUR IV, 555, z *Glinian* 1691, AJZR cz. 5 T. I, 214.
- Glinna – Hlynna:** *de villa Glinna* 1649, ŻUR V/2, 207.
- Gologóry – Holohory:** *Gologóry* 1768, AGZ XXIII, 577.
- Grabkowce – Hrabkiwci:** *de villa Grabkowce* 1649, ŻUR V/2, 259.
- Grabowiec – Hrabowec^o** 1404, SU, *Grabowyecz* 1564, *Jabl. XVIII/I.* 100, *Grabowice* 1650, ŻUR V/2, 290.
- Gródek – Horodok:** *Horodok* 1433, SU.
- Gruszka Wielka – Welyka Hruszka:** *Gruschka* 1469, *Jabl. XVIII/I.* 3. d, *Gruszka* 1578, *Jabl. XVIII/I.* 95, *de villa Gruszka* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 502.
- Grzymalów – Grymajliw // Grymaliw:** *de oppido Grzymalow* 1650, ŻUR V/2, 287, *Grzymalów* 1735, AGZ XXV, 401.
- Hadyńkowce – Hadyńkiwci:** *Hadinkowce* 1564, *Jabl. XVIII/I.* 99, *Hadyńkowce* 1648, AGZ XXIV, 69.
- Haluszczyńce – Haluszczynci:** *Haluscince* 1650, ŻUR V/2, 300.
- Harbuzów – Harbuziw:** *de villa Harbusow* 1649, ŻUR V/2, 257, *de villa Harbusow* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 507.
- Hińkowce – Hynk^oiwci:** *pro willa Hinkowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 503.
- Hleszczawa:** *Hleszczowa* 1564, *Jabl. XVIII/I.* 97, *Hl'eščawa* 1564, *Jabl. XVIII/I.* 97, *de Hlisczawa* 1650, ŻUR V/2, 285.
- Hlibów – Hlibiw:** *Hliebow* 1594, MRPS V/1, 23, *Hlebow* 1564, *Jabl. XVIII/I.* 98, *de villa Hlibowice* 1649, ŻUR V/2, 182, *Hlibow* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 502.
- Hluboczek Wielki – Hlubiczok Welykyj:** *Hlubocek* 1564, *Jabl. XVIII/I.* 99, *in Hluboczek* 1650, ŻUR V/2, 288.
- Hnidawa – Hnydawa:** *Hnidowa*, 2 poł. XV w., SU.
- Hnilice Wielkie – Hnylyce Welyky:** *Hnilice* 1594, AJZR. cz. 6 T. I. 235.
- Hodów – Hodiw:** *de villa Hodow* 1649, ŻUR V/2, 206.
- Holihrady – Holihrady:** *Horihiady* (!) 1553, MRPS V/2, 115, *Holehredi* 1578, *Jabl. XVIII/I.* 95.
- Holhocze – Holhoczi:** *Holhocze* 1522, MRPS IV/1, 473, *Holhocze* koniec XV w., PB., 160, w *Holhoczach* 1712, AGZ XXV, 156.
- Holoskowice – Holoskowyczi:** *Holoskow* 1668, AJZR cz. 7 T. II, 534
- Holoszyńce – Holoszynci:** *Holusczyncze* (!) 1533, MRPS IV/2, 456.
- Holotki – Holotky:** *Holotki* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 512.

- Hołowczyńce – Hołowczynci:** *de villa Hołowczyńce* 1649, ŻUR IV, 269.
- Horodnica – Horodnyč'a:** *Hrodnycza* 1519, MRPS IV/1, 178, *Horodnycza* 1564, Jabł. XVIII/I, 100, *in Horodnica* 1650, ŻUR V/2, 191.
- Horodyłów – Horodyliw:** *Horodilow* 1532, MRPS IV/2, 413.
- Horodyszcze – Horodyszcze:** *Horodyšće* 1459, AJZR cz. 8, T. IV, 18, *Chorodyszcze* 1665, AJZR cz. 7 T. II, 106, *na Horodyszczu* 1648, VL IV, 226.
- Horoszowa:** *Hroszowa* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 505.
- Horożanka – Horożanka:** *Horożanka* 1735, AGZ XXV, 400.
- Howilów Wielki – Howyliw Welykyj:** *Howilow* 1564, MRPS V/1, 171, *de Howilow* 1650, ŻUR V/2, 294.
- Hrehorow – Hryhoriw:** *Hryhorowka* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 517.
- Hrycówka – Hryniwka (!):** *Hriczowka* 1570, ŻUR VII/4, 125, *et Hrycowka* 1649, ŻUR IV, 230.
- Hryńkowce – Hryńkiwci:** *Hrynkowce* 1420, SU, *de willa Hrynkowa* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 519.
- Hubin – Hubyn:** *z Hubina* 1649, ŻUR IV, 154.
- Hulków – Hulkiw:** *Hulkow* 1564, ŻUR I, 161.
- Humniska – Humnys`ko // Humnys`ka:** *Humnyszczu* 1469, Jabł. XVIII/I, 37 d, *Humnische* 1564, Jabł. XVIII/I, 97, *de Humnische* 1650, ŻUR V/2, 287, *Humnišća* 1649, ŻUR V/2, 168.
- Husiatyń – Hus`atyn:** *Husziathin* 1565, AJZR cz. 7 T. II, 199, *Husiatyn* 1565, AJZR cz. 7 T. II, 511, *in Husiatyn* 1649, ŻUR IV, 229.
- Ilawcze:** *Ilawce* 1564, Jabł. XVIII/I, 98.
- Iszczków – Iszczkiw:** *Isczkow* 1564, Jabł. XVIII/I, 99, *Isczkow* 1650, ŻUR V/2, 228, *Iszczków* 1716, AGZ XXV, 237.
- Iwaczów – Iwacziw:** *Iwaczowka* 1552, MRPS IV/2, 415, *pod Iwačkowom* 1600, AJZR cz. 6 T. I, 275.
- Iwaczów Górny – Iwacziw Horisznyj:** *Iwačiw Horišnyj*, 1465, AS I, 54.
- Iwanczany – Iwanczany:** *Iwančany* 1465, AS I, 54.
- Iwanie Złote – Iwane Zolote:** *Iwanie* 1649, ŻUR IV, 351.
- Iwanówka – Iwaniwka:** *Iwanowka* 1564, Jabł. XVIII/I, 97, *Iwanowka* 1650, ŻUR V/2, 294.
- Iwaszkowce – Iwaszkiwci:** *Iwaszkowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 521
- Jabłonów – Jabloniw // Jablun`iw:** *Jablonow* 1564, Jabł. XVIII/I, 97, *Jablonow* 1648, ŻUR IV, 11.
- Jabłonówka – Jabloniwka // Jabluniwka:** *Jablonowka* 1668, AJZR cz. VII T. II, 529.
- Jackowce – Jackiwci:** *Jachnowce (!)* 1594, AJZR cz. 6 T. I, 234, *z Jackowiec* 1629, AJZR cz. VII T. II, 407, *Iackowce* 1649, ŻUR V/2, 238.
- Jagielnica – Jahilnica:** *oppido Jagelnica* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 511.
- Jaktorów – Jaktoriw:** *ze wsi Jachtorowa* 1648, ŻUR IV, 15, *de villa Iaktorow* 1649, ŻUR V/2, 256.
- Janczyn – Janczyn:** *Ianczin* 1564, ŻUR I, 163.
- Jankowce – Jankiw`i // Iwankiw`i:** *Iwankiwci* 1465, AS I, 54, *z siola Jankowiec* 1629, AJZR cz. 7 T. IV, 405.

- Janów – Janiw:** *od Ianowa* 1648, ŻUR IV, 171, z *Janowem* 1655, AGZ XXIV, 122.
- Jarczowce – Jarczywci:** *de villa Iarczowce* 1649, ŻUR V/2, 259.
- Jarchorów – Jarhoriw:** *Jarchorow* 1578, Jabł. XVIII/1, 91.
- Jasionowce – Jaseniw`i:** *de villa Jasienowce* 1649, ŻUR V/2, 233.
- Jasionów – Jaseniw:** *Iasionow* 1649, ŻUR V/2, 245.
- Jańszyszcze – Jasnyszczce:** *Jachnyszca* (!) 1516, MRPS IV/2, 156, *de villa Iasnyszca* 1649, ŻUR V/2, 235.
- Jazłowiec – Jazłowec`:** *de Jazłowycz* 1571, PB, 157, (z) *Jazłowca* 1449, SU, *Jaszłowyciecz* 1515, Jabł. XVIII/1, 176, *ad Jazłowiec* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 516, *do Jazłowca* 1728, AJZR cz. 6, T. I d, 395.
- Jażwin:** *Iazwin* 1594, MRPS V/1, 45.
- Jelechowice – Jelychowyczi:** *Jelechowicze* 1552, MRPS IV/2, 415, *Ielechowice* 1649, ŻUR V/2, 259.
- Jezierna – Ozerna // Ozirna:** *oppidi Iezierna* 1649, ŻUR V/2, 173, *usgue Jeziornam* 1650, ŻUR VI/5, 85, *Jezierna* 1768, AGZ XXIII, 577.
- Jezierzany – Ozeriany:** *Ozeriany* 1596, AS I, 20, *Jezierzany* 1555, MRPS V/2, 113, *de villa Jezierzany* 1649, ŻUR V/2, 55, *Ozieran*y 1661, AJZR cz. 7 T. II, 508.
- Kabarowce – Kabariw`i:** *de willa Kabarowce* 1649, ŻUR V/2, 239.
- Kaczanówka – Kaczaniwka:** *Koczanówka* 1564, Jabł. XVIII/1, 98, *Koczanówka* 1650, ŻUR V/2, 259.
- Kadlubiska – Kadlubyska:** *de villa Kadlubische* 1649, ŻUR 7/2, 245, *Kadlubiska* 1649, ŻUR IV, 510.
- Kalne – Kalne:** *Calynne* 1502, MRPS III, 58, *de villa Kalne* 1649, ŻUR V/2, 204, *Kalinie* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 506.
- Kalaharówka – Kalahariwka:** *de Kalaharowka* 1650, ŻUR V/2, 289.
- Kamionka – Kam`anki:** *de villa Kamionka* 1649, ŻUR V/2, 242, *Kamiąka* 1795, AGZ XXV, 55.
- Kamionka Strumilowa – Kam`anka Strumylowa:** *Kamionki* 1564, ŻUR I, 139, z *Kamenky* 1609, AJZR cz. 6 T. I, 360, *Kamionka Strumilowa* 1633, AGZ XXIV, 28, w *Kamionce Strzemilowej* (!) 1648, ŻUR IV, 85, *Strumilowa Kamionka* 1768, AGZ XXIII, 577, *Stromilowa Kamionka* 1784, AGZ XXV, 48.
- Kaplińce – Kaplyn`ci:** *na Kaplyncax*, pocz. XVII w., LH, 53.
- Kaptury – Kaptury:** *Kapturi* 1564, ŻUR I, 119, *Kaptury* 1649, ŻUR V/2, 168.
- Kapuścińce – Kapustyn`ci:** *de villa Kapustynce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 509.
- Karaszyńce – Karaszyn`ci:** *de villa Karasińce* 1650, ŻUR V/2, 293.
- Kasperowce – Kasperiw`i:** *de oppido Kasperowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 508
- Kąty – Kut:** *Kuthi wiesz* 1570, ŻUR VII/4, 145, *Kuty* 1735, AGZ XXV, 400
- Kędzierzawce – Kudriaw`ci // Kudyriaw`ci:** *Cqndzierzawce* 1531, Jabł. XVIII I, 217, *Kędzierzawce* 1578, Jabł. XVIII/1, 235.
- Klekotów – Klekotiw:** *Klekotów* 1649, ŻUR V/2, 248.
- Klimkowce – Klimkiw`ci:** *Klimkowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 519.
- Kniaże – Kniaże:** *Knyasche* 1502, MRPS V/1, 59, *Xiqz* 1578, Jabł. XVIII/1, 254, *Kn`az* 1650, AJZR cz. 6 T. I, 561.
- Kobyłowłoki – Kobyłowoloki:** *Kobyłowłoki* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *de villa Kobyłowłoki* 1649, ŻUR I, 235, *Kobyłowoloki* 1650, ŻUR V/2, 296.

- Kociubińce – Koc`ubync`i:** *Kuczbynce* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *de villa Koczubince* 1650, ŻUR V/2, 292.
- Kokoszyńce – Kokoszynci:** *Kokoszince* 1650, ŻUR V/2, 289.
- Kołądziany – Kolynd`any:** *Kolendziany* 1661, AJZR cz. 6 T. II, 503, *do Kolendzian* 1747, AJZR cz. 6 T. I d, 426.
- Kolodróbka – Kolodribka:** *Kotadróbka* (!) 1661, AJZR cz. 7 T. II, 506, *do Kolodrobki* 1709, AJZR cz. 6 T. I d, 300.
- Kolodziejówka – Kolodijówka:** *de Kolodzieiówka* 1650, ŻUR V/2, 299.
- Komarówka – Komariwka:** *z wsi Komarowki* 1755, AJZR cz. 6 T. I, 400.
- Koniuchy – Kon`uchy:** *w Kon`ucex* 1565, AJZR cz. 6 T. I, 157, *w Kon`uxax* 1582, AJZR cz. 6 T. I, 111, *na Koniuchach* 1657, TS IV, 226.
- Kopyczyńce – Kopyczyn`i:** *Kopyczince* 1564, Jabł. XVIII/1, 97, *Kopyczince* 1650, ŻUR V/2, 295, (na) *Kopycyncox* 1661, AJZR cz. 6 T. I 290, *Kopyczyńce* 1735 AGZ XXV, 400.
- Korolówka – Koraliwka // Koroliwka:** *Korolówka* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 517, *w Korolówce* 1738, AJZR cz. 6 T. I d, 410.
- Korostowa:** *z Korostowy* 1619, AJZR cz. 6 T. I, 412
- Korościatyn – Korost`atyn:** *Korostatin* 1578, Jabł. XVIII/1, 88.
- Korsów – Korsiw:** *Koršewo* XV w., AJZR cz. 8 T. IV, 27.
- Korzelice – Korelyczy:** *Korliezicze* 1550, MRPS V/1, 61, *Korliezicze* 1564, ŻUR I 160.
- Kosów – Kosiw:** *Kossow* 1548, MRPS V/1, 8, *Kossow* 1649, ŻUR 7/2, 82.
- Kozłaki – Kozłak:** *w Kozłiakach* 1594, AJZR cz. 6 T. I, 234.
- Koszyłowce – Koszyliw`i:** *pro villa Koszyłowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 516.
- Kościelniki – Kostylnyky:** *Kościelniki* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 510.
- Kotów – Kotiw:** *Kotow* 1445, SU.
- Kotuzów – Kotuziw:** *de Kotuzow* 1650, ŻUR V/2, 295.
- Kozłów – Kyzliw // Kozliw:** *Costow* 1531, Jabł. XVIII/1, 247, *Kozłow* 1545, MRPS IV/1, 429, *Kozłow* 1668, AJZR cz. 7 T. II, 537, *Kosłow* 1541, MRPS IV/1, 476, *de oppido Kozłow* 1650, ŻUR V/2, 298, *Kozłów* 1735, AGZ XXV, 400.
- Kozowa – Kozowa:** *Kozowa* 1512, MRPS IV/1, 90, *Kozowa* 1768, AGZ XXIII, 577.
- Kozówka – Koziwka:** *Kozowka* 1650, ŻUR V/2, 299.
- Krasiejów – Krasijiw:** *Krasieyowka* 1564, Jabł. XVIII/1, 98.
- Krasna:** *Krasna* 1564, Jabł. XVIII/1, 98.
- Krasne:** *Krasne* 1578, Jabł. XVIII/1, 254, *Craszne* 1541, MRPS IV/1, 476, *Krasne* 1594, MRPS IV/1, 429.
- Krasnosielce – Krasnosilci:** *de villa Krasnosielce* 1649, ŻUR V/2, 204.
- Krasówka – Krasiwka:** *Krasowka* 1564, ŻUR I, 156, *Krassowka* 1570, ŻUR VII, 433.
- Krogulec – Krogulec`:** *Krogulec* 1650, ŻUR V/2, 292.
- Kropiwna – Kropywna:** *Kropylnia* (!) 1564, Jabł. XVIII/1, 99.
- Krowinka – Krowynka:** *Chrowynka* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *de villa Krowynka* 1649, ŻUR IV, 224.
- Kruhów – Kruhiw:** *Cruhow* 1515, MRPS IV/2, 415.
- Krzywce Dolne – Krywce Dolizne:** *Krzywce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 505, *do Krzywca* 1709, AJZR cz. 6 T. I, 301.
- Krzywe – Krywe:** *Crzywe* 1551, Jabł. XVIII/1, 247, *Krzywe* 1578, Jabł. XVIII/1, 91, *Krzywe* 1512, MRPS IV/1, 90.

- Kudobińce – Kudobynći:** *de villa Kudobince* 1649, ŻUR V/2, 239.
- Kudryńce – Kudrync`i:** *dóbr wsi Kudrzyniec* 1700, AJZR cz. 6 T. I d. 244, w *Kudryncach* 1709, AJZR cz. 7 T. I d. 501.
- Kudryńce Dolne:** *Dolne Kudryńce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 509.
- Kudryńce Górne:** *Górne Kudryńce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 509.
- Kudynowce – Kudyniwc:** *de villa Kudynowce* 1649, ŻUR V/2, 245.
- Kulików – Kulikiw:** *Kulików* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 521, *Kulików* 1768, AGZ XXIII, 577.
- Kulakowce – Kulakiwc`i:** *pro villa Kulakowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 510.
- Kupcze – Kupcze:** *Cupce* 1551, Jabł. XVIII/I, 547, *Kupcze* 1545, MRPS IV/I, 429.
- Kupczyńce – Kupczync`i:** *Kupczincze* 1564, Jabł. XVIII/I, 97, *de villa Kupczincze* 1650, ŻUR V/2, 288, *Kupczyńce* 1735, AGZ XXV, 401.
- Kuropatniki – Kuropatnyky:** *de oppido Koropatniki* 1649, ŻUR V/2, 237.
- Kurzany – Kur`any:** *de villa Kurzany* 1649, ŻUR V/2, 205.
- Kustyń – Kustyn:** *w siele Kustynie* 1665, AJZR cz. 6 T. I d. 87.
- Kutkorz – Kutkir:** *de villa Kutkorz* 1649, ŻUR V/2, 196.
- Kutkowce – Kutkiwci:** *Kutkowce* 1564, Jabł. XVIII/I, 100, *de villa Kutkowce* 1650, ŻUR V/2, 291.
- Kutyszcze – Kutyszcze:** *Kutyśc`y* 1419, PB, 90, *Kutyśc`a* 1619, AJZR cz. VI T. I, 412, *de villa Kutyszcza* 1649, ŻUR V/2, 235.
- Lackie Wielkie – Lac`ke Welyke:** *Lyaczkie* 1587, Jabł. XVIII/I, 88, *de villa Lackie* 1649, ŻUR V/2, 233.
- Laskowce – Laskiwc:** *Villa Łaskowce* 1650, ŻUR V/2, 110.
- Leszczańce – Liszczanc`i:** *Lszczzańce (!)* 1587, Jabł. XVIII/I, 87.
- Liczkowce – Łyczkiwci:** *Lyczkowce* 1564, Jabł. XVIII/I, 97, *Liczkowce* 1650, ŻUR V/2, 291, *Liczkowce* 1747, AGZ XXV, 471.
- Lisowce – Lisiwci:** *de villa Lisowce* 1649, ŻUR IV, 269, *Lisowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 509.
- Litiatyn – Lit`atyn:** *Letatin* 1512, MRPS IV/I, 90, *Letathin* 1578, Jabł. XVIII/I, 91.
- Litwinów – Lytwyniwi:** *Litwynow* 1459, SU, *Lytwynow* 1512, MRPS IV/I, 90, *Lytwynow* 1578, Jabł. XVIII/I, 91.
- Ładyczyn – Ładyczyn:** *Władyczyn* 1564, Jabł. XVIII/I, 100, *Ładyczyn* 1648, ŻUR IV, 35.
- Łahodów – Łahodiw:** *do wsi Łahodowa* 1648, ŻUR IV, 15.
- Łanowce – Łaniwci:** (z) *Łanowiec* 1705, AJZR cz. 6 T. I d. 272.
- Łapajówka – Łapajiwka:** *Łapajowka* 1756, ŻUR IV, 128.
- Łapszyn – Łapszyn:** *de villa Łapszyn* 1649, ŻUR V/2, 235.
- Łazarówka – Łazariwka:** *Łazarowka* 1578, Jabł. XVIII/I, 88.
- Łopatyn – Łopatyn:** *Lopaciensis* 1458, Kur. II, 209, *Łopacin* 1551, Jabł. XVIII/I, 247, *Łopacin* 1578, Jabł. XVIII/I, 254.
- Łopuszany – Łopuszany:** *Łopušnoje* 1475, AS I, 71, *Łopusno* 1574, MRPS IV/I, 450, *de villa Łopuszany* 1649, ŻUR V/2, 239.
- Łoszniów – Łoszniw:** *Łosschnow* 505, MRPS III, 155, *na wsi Łoszniowye* 1574, ŻUR VIII/4, 157, *Łosniw* 1649, ŻUR V/2, 168, *Łoszniów* 1701, AGZ XXV, 37.

- Łozowa – Łozowa:** *Łozowoje* 1465, AS I, 54.
- Łuka:** *Luka* 1465, AS I, 54, *Luka* 1578, Jabł. XVIII/1, 98, *de villa Łuka* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 513, *Luka* 1532, MRPS IV/2, 413, *Łuka* 1649, ŻUR V/2, 47.
- Małów – Maliw:** *Małow* 1430, AJZR cz. 8 T. IV, 8, *Małow* 1582, AJZR cz. 7 T. I, 5, *in Małow* 1650, ŻUR V/2, 287.
- Manajów – Manajiw:** *Manayow* 1532, MRPS IV/2, 413, *de villa Manaiow* 1649, ŻUR V/2, 238.
- Markopol – Markopil:** *Markopole* 1649, ŻUR V/2, 173, *Markopol* 1768, AGZ XXIII, 577.
- Marmuszowice – Marmuzowyczi:** *Marmuzowice* 1531, Jabł. XVIII/1, 247.
- Medyn – Medyn // Medyn:** *Medyn* 1601, AJZR cz. 6 T. I, 282.
- Meteniów – Meteniw:** *Myotenyow* 1532, MRPS IV/2, 413, *de villa Meteniow* 1649, ŻUR V/2, 239.
- Michalków – Michalkiw:** *Michalecz* 1522, MRPS IV/1 156, *Michalków* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 522.
- Mieczyszczów – Meczyszcziw:** *Mieczyszczów* 1713, AGZ XXV, 174.
- Mielnica – Melnyć a Podilska:** z *Melnyci* 1591, AJZR cz. 6 T. I, 215, *w dobrach miasteczka Mielnicy* 1724, AJZR cz. 6 T. I, 335.
- Międzygórze – Meżyhirja:** *de villa Międzygory* 1649, ŻUR V/2, 238.
- Mikołajówka – Mikołajiwka:** *de villa Mikołaiowka* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 510.
- Mikulińce – Mykulynci:** *do Mykulyniec* 1430, SU, *Mikulincze* 1570, AJZR cz. 6 T. I, 215, *Mikulińce* 1735, AGZ XXV, 400.
- Milatyn Stary – Staryj Mylatyn:** *de villa Milatyn* 1649, ŻUR V/2, 204.
- Milno:** *villa Milno* 1649, ŻUR V/2, 242.
- Milowce – Myliwci:** *de villa Milowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 510.
- Młynowce – Mlyniwci:** *de villa Młynowce* 1649, ŻUR V/2, 239.
- Mogilnica – Mohylnyć a:** *Mogylnicza* 1554, MRPS V/2, 126, *Mogylnicza* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *Mogilnica* 1648, ŻUR IV, 10, *Pod Mogielnicą* 1671, AGZ XXIV, 337, *Mogielnica* 1735, AGZ XXV, 400.
- Molczanówka – Mowczaniwka // Molczaniwka:** *Molczanowka* 1564, ŻUR I, 141, *w sele Molčanowe* 1601, AJZR I, 141, *Molczanowka* 1650, ŻUR V/2, 299.
- Monasterzyska – Monasteryśka:** (do) *Monasterzysk* 1668, AGZ XXIV, 270, *Monasterzyska* 1735, AGZ XXV, 400.
- Moniłówka – Monyliwka:** *Moniłowka* 1532, MRPS IV/2, 415, *de villa Moniłowka* 1649, ŻUR V/2, 245.
- Mszana:** *Mschana* 1564, ŻUR I, 145, *Mszana* 1570, ŻUR VII/4, 128.
- Mszaniec – Mšaneć:** *Mšanec* 1465, AD, 54, *de villa Mszeniec*, 1649, ŻUR V/2, 242.
- Mukanie – Mukani // Mukanie:** *Mukanie* 1551, Jabł. XVIII/1, 248, *Mukanie* 1578, Jabł. XVIII I, 235.
- Muszkarów – Muszkariw:** *de villa Muszkarow* 1755, AJZR cz. 6 T. I d, 321.
- Mużyłów – Mużyliw:** *Mużyłow* 1496, Jabł. XVIII/1, 59 d, *Mużyłow* 1578, Jabł. XVIII/1, 91.
- Myszkowce – Myszkiwci:** *Myszkowce* 1564, Jabł. XVIII/1, 98.
- Myszków – Myszkiw:** *de villa Myszkow* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 505.

Nagórzany – Nahor`any: *Nagorzany* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 508.
Nakwasza: *Nakwasza* 1516, MRPS IV/2, 156. *Naquasza* 1529, MRPS IV/2, 358.
Naluże – Nalużza // Naluże: *Naluże* 1716, AGZ XXV, 256.
Narajów Miasto – Narajiw: *de oppido Naraiow* 1649, ŻUR V/2, 254. *Narajów* 1768, AGZ XXIII, 577.
Nastasów – Nastasiw: *Nastaschow* 1555, MRPS IV/2, 103, *Nastasow* 1564, Jabł. XVIII/I, 96, *Nastasow* 1650, ŻUR V/2, 285.
Nesterowce – Nesteriwci: *Nesterowce* 1649, ŻUR V/2, 239.
Neterpińce – Neterpynci // Neterpinći: *de villa Nieterpince* 1649, ŻUR V/2, 242.
Niedźwiecko: *Niedzwiedziowcze* 1578, Jabł. XVIII/I, 87.
Niemiacz – Nem`acz: *Nyemyecz* 1516, MRPS IV/2, 156. *Nyemyacz* 1527, MRPS IV/2, 358.
Niemilów – Nemyliw: *Niemolow* 1531, Jabł. XVIII/I, 247.
Nieznanów – Neznaniw: *Niesnanyow* 1551, Jabł. XVIII/I, 246, *Nieznanow* 1578, Jabł. XVIII/I, 234.
Niwra – Nywra // Niwra: *de Niwra* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 505.
Niżborg Nowy – Nowyj Nyżbirok: *Nyeczborok* 1564, Jabł. XVIII/I, 99.
Niżkowce – Nyszkiwci: *Nyeschkowcze* 1469, Jabł. XVIII/I, 57 d., *Nyeschkowcze* 1516, MRPS IV/2, 156.
Nowe Siolo – Nowe Selo: *Nowoje selo* 1465, AS I, 54.
Nowiki – Nowyky: *Nowykowcy* 1463 AS I, 54.
Nowosiółka – Nowosiłka: *Nowos`elcy* 1454, Pr., 136, *Nowoszyedlcze* 1469, Jabł. XVIII/I, 57 d, *Nowosiolka* 1578, Jabł. XVIII/I, 91, *Nowosiolka* 1659, ŻUR V 2, 292.
Nowostawce – Nowostawci: *Nowostawce* 1420, AS I, 25. *Nowostawcze* 1578, Jabł. XV/I, 87.
Nuszcze – Nyszczce // Nuszczce: *Noszcze* 1552, MRPS IV/2, 413. *de villa Nuszczce* 1649, ŻUR V/2, 238.

Obarzańce – Obarync`i: *Obarincy* 1463, AS I, 54.
Obydów – Obydiw: *Obydów* 1804, Pill. 106.
Ochrymowce – Ochrymiwci: *wsí Ochrymowiec* 1764, AJZR cz. 6 T. I, 551. w *Ochrymówce* 1764, AJZR cz. 6 T. I, 532.
Okno – Wikno: *Okno* 1549, MRPS V/1, 23. *Okno* 1564, Jabł. XVIII/I, 98. *Okno* 1650, ŻUR V/2, 300.
Olchowiec – Wilchowec // Olchowec: *Olchowiecz* 1678, Jabł. XVIII/I, 88. *villa Olchowiec* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 504.
Olejów – Olijiw: *Holeyow* 1532, MRPS 17/2, 415, *de villa Oliow* 1649, ŻUR V/2, 258.
Oleksińce – Oleksynci: *de villa Olexince* 1661, AJZR cz. 7 T II, 509.
Olesin – Olesyne // Olesyn: *Olieschin* 1553, MRPS V/2, 115.
Olesko – Olesko: *Oleszko* 1469, Jabł. XVIII/I, 37 d, *Olesko* 1768, AGZ XXIII, 576.
Olesza – Olesza: *Olesze*, Jabł. XVIII/I, 95.
Opaki – Opaky: *Opaki* 1649, ŻUR V/2, 233.
Opłucko – Oplyćko // Oplicko: *Oploczsko* 1524, MRPS IV/1, 254. *Opłocko* 1578, Jabł. XVIII/I, 254.
Oprylowce – Opriliwci: *Opreływci* 1463, AS I, 54.

- Oryszkowce – Oryszkowcy:** *Orziskowce* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *Oryszkowce* 1648, AGZ XXIV, 69.
- Orzechowczyk – Orchiwczyk:** z *Ozechowczyka* 1649, ŻUR V/2, 169.
- Orzechowiec – Orichowec:** *Ozechowcy* 1430, AJZR cz. 7 T. I, 5, *Oszszehowcze* 1527, MRPS IV/1, 358, w *Orzechowcu* 1654, ŻUR VI/5, 119.
- Ostalce – Ostalci:** *Ostalcze* 1524, MRPS IV/5 268, *Ostalce* 1564, Jabł. XVIII/1, 98, *Ostalce* 1650, ŻUR V/2, 286, *Ostalce* 1701, AGZ XXV, 37.
- Ostapie – Ostap^e:** *de villa Ostapiow* 1650, ŻUR V/2, 288.
- Ostrowczyk – Ostriwec // Ostroweć:** *Ostrowczyk* 1650, ŻUR V/2, 290.
- Ostrów – Ostriw:** *Ostrow* 1407, Kur. V, 65, *Ostrów* 1564, Jabł. XVIII/1, 100, *de villa Ostrow* 1650, ŻUR V/2, 289.
- Pajówka – Pajiwka:** *Paiowka* 1650, ŻUR V/2, 289.
- Palikrowy – Palykorowy // Palykrowy:** *Pałykrowa* 1516, MRPS IV/2, 156, *Palikrowi* 1627, MRPS IV/2, 358, *de villa Palikrowy* 1649, ŻUR V/2, 256.
- Panasówka – Panasiwka:** *Panasowka* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 519.
- Paniowce – Paniwci:** z *Wysznych Paniowiec* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 505.
- Pawłów – Pawliw:** *Pawłów* 1531, Jabł. XVIII/1, 247.
- Peratyn – Pyratyn // Peratyn:** *Piratin* 1531, Jabł. XVIII/1, 247.
- Peremilów – Peremyliw:** *Premylow* 1553, MRPS IV/2, 447, *Przemilow* 1564, MRPS V/1, 171.
- Perepelniki – Perepelnyky:** *de Przepielniki* 1649, ŻUR V/2, 257.
- Petlikowce Stare – Stary Petłykiwci:** *Petlikowcze* 1578, Jabł. XVIII/1, 91.
- Petryków – Petrykiw:** *Petrikow* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *Petrilow* 1569, MRPS V/1, 216, *Petrylow sive Petryków* 1648, AGZ XXIV, 69, *Petrykow* 1650, ŻUR V/2, 288.
- Pieczychwosty:** z *Piecichwost* 1648, VL IV, 226.
- Pilawa – Pilawa:** *Pilawy* 1629, AJZR cz. 7 T. II, 407.
- Piszczatynce – Pyszczatynci:** *pro villa Piszatynce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 517, wsi *Piszczatyniec* 1715, AJZR cz. 6 T. II, 509.
- Plebanówka – Plebaniwka:** *Plebanowka* 1601, AJZR, cz. 6 T. I, 292, *de Plebanowka* 1650, ŻUR V/2, 296.
- Plotycza – Plotycza:** *Ploczica* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *in Plotycza* 1650, ŻUR V/2, 288, *Plotycze* 1671, AGZ XXIV, 540, *Plotycza* 1716, AGZ XXV, 236.
- Pluchów – Pluchiw:** *Pluchow* 1532, MRPS IV/2, 413.
- Pniatyn – Pn^aatyn:** *de villa Pniatyn* 1649, ŻUR V/2, 207.
- Pobużany – Pobużany:** *Pobuzany* 1541, MRPS IV/1, 476, *Pobuzany* 1564, Jabł. XVIII/1, 234.
- Poczapińce – Poczapynci:** *Poçapynci* 1450, SU, *Poczapince* 1564, Jabł. XVIII/1, 98, *Poçapińci* 1649, ŻUR V/2, 168, *Puczapince* 1650, ŻUR V/2, 285.
- Poczapy – Poçapy** 1470, AS I, 65, *Poczapi* 1551, Jabł. XVIII/1, 247, *Poczapy* 1578, Jabł. XVIII/1, 256.
- Podfilipie – Pidpylypja // Pidpylypje:** *de Podfilippie* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 511.
- Podhajce – Pidhajci:** *Podhajce* 1469, Jabł. XVIII/1, 59 d, *Podhaicze* 1578, Jabł. XVIII/1, 84, *oppidi Podhayce* 1649, ŻUR V/2, 47, *na Podhaycach* 1677, VL V, 177, *Podhayce* 1735, AGZ XXV, 400.

- Pohajczyki – Pidhajczyki:** *Podhaicyki* 1564, Jabł. XVIII/1, 98, *de villa Podhacyzyki* 1648, ŻUR IV 271, *de Podhacyzyki* 1650, ŻUR V/2 296, w *Podhacyzykach* 1701, AJZR cz. 6 T. I, 278.
- Podhorce – Pidhirci:** *de villa Podhorce* 1649, ŻUR V/2, 244.
- Podkamień – Pidkamiń:** *Podkamyeny* 1516, MRPS IV/2, 136.
- Podusów – Podusiw:** *de villa Podusow* 1649, ŻUR V/2, 232.
- Podwysokie – Pidwysoke:** *Podwyszokie* 1570, ŻUR VII/4, 145, *Podwysokie* 1649, ŻUR V/2, 205.
- Pohorylce – Pohirilci:** *ze wsi Pohorylce* 1648, ŻUR IV, 15.
- Poluchów Wielki – Welykyj Poluchów;** *de villa Poluchow* 1649, ŻUR V/2, 232.
- Polowce:** *pro villa Polowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 516.
- Polupanówka – Polupaniwka:** *de villa Polupanowka* 1659, ŻUR V/2, 29.
- Pomorze – Pomorci:** *pro villa Pormorce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 516.
- Pomorzany – Pomorany:** *de Pornorzani* 1442, Kur. III, 19, *s Pomoran* 1445, SU, w *Pomorzaniech* 1649, ŻUR IV, 335, *Pomorzany* 1768, AGZ XXIII, 577.
- Ponikwa – Ponykwa:** *de villa Ponikwy* 1649, ŻUR V/2, 245.
- Popowce – Popiwci:** *Popowcze* 1509, MRPS IV/1, 47, *Popowiec* 1552, AJZR cz. 7 T. II, 95, *de villa Popowce* 1649, ŻUR V/2, 257, *de villa Popowce* 1661, AJZR, cz. 7 T. II, 507.
- Poruczyn:** *de villa Poruczyn* 1649, ŻUR V/2, 255.
- Postołówka – Postoliwka:** *Postołowcze* 1564, ŻUR I, 148, *Postołowce* 1650, ŻUR V/2, 291.
- Potoczany – Potoczany:** *de villa Potoczany* 1649, ŻUR V/2, 232.
- Potok – Potik:** *Pothok* 1564, ŻUR I, 159, *in Potok* 1652, PB, 162.
- Poznanka Gnila – Piznanka Hnila:** *de Poznanka* 1650, ŻUR V/2, 292.
- Probużna – Probiżna:** *de villa Probużna* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 507.
- Proniatyn – Pronatyn:** *Proniathin* 1564, Jabł. XVIII/1, 100, *Proniatin* 1650, ŻUR V/2, 292.
- Przemysłany – Peremyszlany:** *Przemysłany* 1768, AGZ XXIII, 577.
- Przewłoka – Perewoloka:** *Przewłoka* 1571, PB, 155, *Przewłoka* 1401, PB, 158.
- Przewoziec – Perewiz, Przcwoziec** 1553, MRPS V/1, 98.
- Radziechów – Radechiw:** *Radzechow* 1551, Jabł. XVIII/1, 247, *Radziechow* 1578, Jabł. XVIII/1, 256, *Radziechów* 1762, PB 139.
- Rakobuty – Rakobowty // Rakobolty;** *Racobolti* 1551, Jabł. XVIII/1, 247, *Racobulthy* (!) 1541, MRPS IV/1, 476.
- Rakowiec – Rakowci:** *Rakowiecz* 1553, MRPS V/2, 115, *Rakowiec* 1578, Jabł. XVIII/1, 95, *Rakowiec* 1768, AGZ XXIII, 578.
- Raków Kąt – Rakiwkut:** *de villa Rakowkąt* 1650, ŻUR V/2, 291.
- Rasztowce – Rasztiwci:** *Rastowcze* 1564, Jabł. XVIII/1, 100, *de Rastowce* 1650, ŻUR V/2, 291, *Rostowce* 1650, ŻUR V/2, 291.
- Ratyszczce – Ratyszczci // Ratyszczce:** *de villa Ratyszczow* 1649, ŻUR V/2, 242.
- Rażniów – Rażniw:** *oppidum Rozniow* 1553, MRPS V/1, 98.
- Rekszyn – Rekszyn:** *de villa Rixin* 1649, ŻUR V/2, 252.
- Remizowce – Remyziwci:** *Rzemiezowce* 1649, ŻUR V/2, 250.

- Romanówka – Romaniwka:** *Romanowka* 1564, Jabł. XVIII/I, 96, *Romanowka* 1570, ŻUR VII/4, 125, *Romanowka* 1555, MRPS V/1, 98, *Romanowka* 1648, AGZ XXIV, 69.
- Romaszówka – Romasziwka:** *de Romaszowka* 1650, ŻUR V/2, 286.
- Rosochacz – Rosochacz:** *Rososacz* (!) 1661, AJZR cz. 7 T. II, 522.
- Roznoszyńce – Roznoszyni:** *RoznoŹynci* 1465, AS I, 54.
- Rożyska – Rożys`ka // Rożyska:** *Roziszcza* 1564, Jabł. XVIII/I, 98, *de Rożyszcza* 1659, ŻUR V/2, 295.
- Ruda Sielecka – Ruda Silecka:** *Ruda* 1564, ŻUR I, 167.
- Rudenko Lackie – Rudenko L`acke:** *Rudno Lackie* 1578, Jabł. XVIII/I, 167.
- Rudniki – Rudnyki:** *Rudnyky* 1578, Jabł. XVIII/I, 91.
- Rukomysz – Rukomysz:** *Rukomesche* 1571, PB, 155, *Rukomesz* 1401, PB, 158.
- Rusianówka – Rus`aniwka:** *Rusinowka* 1650, ŻUR V/2, 296.
- Ruzdwiany – Rizardw`any:** *Rostwyany*: 1533, MRPS IV/2, 447, *Rosthwiany* 1564, Jabł. XVIII/I, 99, *de villa Rozdwiany* 1649, ŻUR IV, 200.
- Rydoduby – Rydoduby:** *de Rydoduby* 1650, ŻUR V/2, 286.
- Rzepińce – Ripinci:** *de villa Rzepińce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 50.
- Rzepniów – Ripniw:** *Rzepniow* 1531, Jabł. XVIII/I, 247, *Rzepnow* 1579, Jabł. XVIII/I, 235.
- Sadki – Sadky:** *pro villa Sadki* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 516.
- Sadzawki – Sadzawky:** *de Sadzawka* 1650, ŻUR V/2, 289.
- Samoluskowce – Samoluskiwci:** *Sawoluskowcze* (!) 1516, MRPS IV/2, 135, *Samoluskowce* 1564, Jabł. XVIII/I, 100, *de Samitoskowce* 1650, ŻUR V/2, 294, *Samoluskowce* 1648, AGZ XXIV, 69.
- Sapohów – Sapohiw:** *Sapohowskimi* 1587, AJZR cz. 6 T. I, 170, *pro villa Sapohow* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 517.
- Sarańczuki – Saranczuky:** *de Saranyczuky* 1509, MRPS IV/1, 51.
- Sasów – Sasiw:** *Sasów* 1768, AGZ XXIII, 577.
- Semenow – Semeniw:** *Siemienyow* 1553, MRPS V/1, 98, *Syemyeniow* 1564, Jabł. XVIII/I, 96, *Siemionow* 1570, ŻUR VII/4, 125, *Semeniw* 1649, ŻUR V/2, 168.
- Seredyńce – Seredynci:** *de villa Seredynce* 1649, ŻUR V/2, 259.
- Siekierzyńce:** *Sokirynce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 519, *w Siekierzyńcach* 1746, AJZR cz. 7 T. I d, 428.
- Sielec Bienków – Silec` Ben`kiw:** *z Sielca Bienkowa* 1654, ŻUR V/2, 156.
- Siemakowce – Semakiwci:** *Siemianowcze* 1555, MRPS V/2, 115.
- Siemikowce – Semykiwci:** *de villa Siemikowce* 1650, ŻUR V/2, 288, *Siemikowce* 1716, AGZ XXV, 237.
- Sieńków – Seńkiw // Syńkiw:** *Sienkow* 1578, Jabł. XVIII/I, 236, *Zynkow* 1661, AJZR cz. 7, T. II, 501, *de villa Sinkow* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 503.
- Siółko – Silce:** *de villa Siółko* 1649, ŻUR V/2, 236.
- Siworogi – Syworohy:** *Seworohy* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 519.
- Skala – Skala Podińska:** *de oppido Skala* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 505, *do Skaly*: AJZR, cz. 6 T. I d, 450.
- Skaląt – Skaląt:** *oppidum Skalath* 1505, MRPS V/2, 49, *w Skalacie* 1648, ŻUR VI/5, 119, *Skaląt* 1650, AGZ XXIV, 122, *Skaląt* 1735, AGZ XXV, 400.

Skalat Stary – Staryj Skalat: *Skalath Stary* 1650, ŻUR V/2, 298.

Skniłów – Sknyliw: *Scnylow* 1551, Jabł. XVIII/1, 247, *Skniłow* 1578, Jabł. XVIII/1, 235.

Skomorochy – Skomorochy: *de villa Skomorochy* 1650, ŻUR V/2, 300.

Skomorosze – Skomorosze: *Skomros* 1549, MRPS V/1, 15, *Skomrosz* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *de Skomorosze* 1650, ŻUR V/2, 289.

Skorodyńce – Skorodynci: *de Skowrodynce (!)* 1650, ŻUR V/2, 297.

Skowiatyn – Skowiatyn: *Skowiatyńce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 517.

Skwarzawa – Skwarawa: *Skwarzowa* 1531, Jabł. XVIII/1, 247, *de villa Skwarzawa* 1649, ŻUR V/2, 230.

Słobódka – Słobidka: *de Słobodka* 1650, ŻUR V/2, 294.

Smarzów – Smorziw: *Smarzow* 1551, Jabł. XVIII/1, 547, *Smarzow* 1578, Jabł. XVIII/1, 256.

Sobolówka: *Sobólowke* 1594, AJZR cz. 7 T. I, 254.

Sokole – Sokola: *de villa Sokole* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 516.

Sokolów – Sokoliw: *de Sokolow* 1650, ŻUR V/2, 288, *Sokolow* 1649, ŻUR IV, 199, *Sokolów* 1716, AGZ XXV, 237.

Sokolówka – Sokoliwka: *Sokolówka* 1768, AGZ XXIII, 577.

Sokulec – Sokolec: *Sokolec* 1454, PB, 120.

Sorocko – Sorocke: *Soroczko* 1519, MRPS IV/1, 178, *Soroczko* 1594, MRPS V/1, 42, *Sorocko* 1650, ŻUR V/2, 299.

Soroka – Soroka: *Soroka* 1570, ŻUR VII/4, 150.

Sosnów – Sosniw: *de Sosnow* 1650, ŻUR V/2, 288, *Sosnów* 1716, AGZ XXV, 237.

Spas – Spas: *de villa Spas* 1649, ŻUR V/2, 235.

Stanin – Stanyn: *Stanin* 1531, Jabł. XVIII/1, 247.

Stary Kąt – Staryj Kut: *Starykath* 1564, Jabł. XVIII/1, 99.

Stojanów – Stojaniw: *Stoyanow* 1521, MRPS IV/1, 215, *z Stoianowa* 1649, ŻUR IV, 171, *Stojanow* 1671, AGZ XXIV, 338.

Stronibaby – Stronybaby // Storonybaby: *Stronibaby* 1531, Jabł. XVIII/1, 247, *Stromebaby (!)* 1578, Jabł. XVIII/1, 254.

Strusów – Strusiw: *de oppido Strusow* 1649, ŻUR IV, 199, *de Strusow* 1650, ŻUR V/2, 298, *Strusów* 1755, AGZ XXV, 400.

Strutyń Strutyń // Strutyn: *Struczyn* 1552, MRPS IV/2, 415, *de villa Strutyn* 1649, ŻUR V/2, 239.

Strzemilcze – Stremilcze: *Strzemilcz* 1578, Jabł. XVIII/1, 256, *Strzemielcz* 1578, Jabł. XVIII/1, 237.

Stupki – Stupky: *de villa Stupki (!)* 1650, ŻUR V/2, 297.

Suchodół – Suchodół: *de villa Suchodol* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 512.

Suchostaw – Suchostaw: *Suchistaw* 1564, Jabł. XVIII/1, 97, *Suchystaw* 1650, ŻUR V/2, 299, *Suchostaw* 1755, AGZ XXV, 401, *W Sochostawie* 1758, AJZR cz. 6 T. I d, 412.

Suszczyn – Suszczyn: *Suszczin* 1564, Jabł. XVIII/1, 99.

Szczurowica – Szczurowiczi: *Szczurowice* 1578, Jabł. XVIII/1, 237.

Szczytowce – Szczytiwci: *de villa Szczytowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 508.

Szerszeniowce – Szerszeniowci: (do) *Šeršenowec* 1649, ŻUR IV, 351, *pro villa Szer-since* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 520.

- Szmańkowce – Szmańkiwci:** *pro villa Szmańkowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 519.
- Szpikłoso – Szpykoloso:** *Szpikoloso* 1522, AJZR cz. 7 T. II, 82, *de villa Szpikoloso* 1649, ŻUR IV, 262.
- Szuparka:** *W Szuparce* 1709, AJZR cz. 6 T. I d, 300.
- Szutrominice – Szutromyni:** *Schutermyncze* 1509, MRPS IV/1, 47, *Szutormince* (!) 1661, AJZR cz. 7 T. II, 516.
- Szydłowce – Szydliwci:** *et Szydłowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 501.
- Szypowce – Szypiwci:** *de villa Szypowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 509.
- Szyszkowce – Szyszkwi:** *pro villa Szyszkowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 517.
- Ścianka – Stinka:** *Stenkoy* 1454, PB, 163.
- Śródopłce – Seredpilci // Seredopilci:** *Srodopolce* 1578, Jabł. XVIII /I, 235.
- Świdowa – Swydowa:** *Szwidowa* 1548, MRPS V/2, 9, *Swidowa* 1661, AJZR cz. 7: T. II, 501.
- Świrz – Swirż // Swerż:** *Swirzow*, koniec wieku XV, PB, 160, *w Swierzu* 1651, ŻUR VI/3, 188, *Świrz* 1768, AGZ XXIII, 576.
- Tarnopol – Ternopil:** *Tarnopolie* 1564, Jabł. XVIII/I, 97, *in oppido Tarnopole* 1566, MRPS V/1, 190, *de oppido Tarnopol* 1650, ŻUR V/2, 298, *do Tarnopola* 1783, Pill., 126.
- Taurów – Tauriw // Tawriw:** *de villa Taurów* 1650, ŻUR V/2, 298.
- Telacze – Telacze:** *Thelacze* 1469, Jabł. XVIII/I, 59 d., *Telyacze* 1578, Jabł. XVIII/I, 91.
- Tłuste Miasto – Touste // Tłuste:** *Tlusthe* 1564, Jabł. XVIII/I, 97, *de oppido Tłuste* 1650, ŻUR V/2, 111, *do Tłstego* 1747, AGZ XXV, 472.
- Tłuste Wieś – Tłuste Selo:** *de villa Tłuste* 1649, ŻUR IV, 269, *pro villa Tłuste* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 513, *w Tłustem* 1590, AGZ XXIV, 7.
- Toporów – Toporiw:** *Toporów* 1768, AGZ XXIII, 577.
- Torskie – Torske:** *de villa Torskie* 1649, ŻUR IV, 550, *Torskie* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 503.
- Touste – Towste:** *Tluste* 1656, AGZ XXIV, 122, *Towste* 1755, AGZ XXV, 401.
- Toustoług – Toustoług:** *Toustylog* 1649, ŻUR IV, 229, *de Tostilug* 1650, ŻUR V, 299.
- Trembowla – Terebowla:** *Terebowlskij* 1595, PB, 52, *in oppido Trebowla* 1469, Jabł. XVIII/I, 37 d, *Trzebovliensis* 1502, MRPS III, 39, *Oppido Trebowlya* 1506, MRPS III, 167, *Trambowlia* 1564, Jabł. XVIII/I, 97, *Trembowla* 1590, AGZ XXIV, 7, *W Trębowli* 1649, ŻUR IV, 303, *mieć Trębowlq* 1676, VL, 375, *Trembowija* 1680, LH, 252, *Trebowla* 1735, AGZ XXV, 400.
- Trędowacz – Trudowacz:** *de villa Trędowacz* 1649, ŻUR V/2, 199.
- Troscianiec – Trost`anec`:** *Tristanьць* 1409, PB, 74, *de villa Trościaniec* 1649, ŻUR V/2, 254, *de villa Trzcieniec* 1649, ŻUR V/2, 242.
- Trybuchowce – Trybuchiwci:** *Tribuchowce* 1578, Jabł. XVIII/I, 87, *villa Trybuchowce* (parę linijek dalej *Trobuchowce*) ŻUR V/2, 291, *z Trzebuchowiec* 1702, AGZ XXV, 52.
- Turówka – Turiwka:** *Thurowka* 1564, Jabł. XVIII/I, 98, *Turowka* 1650, ŻUR V/2, 289.
- Turylcze – Turylcze:** *pro villa Turylcze* 1661, AJZR cz. 7, T. II 520.
- Tustogłowy – Tustoholowy // Towstoholowy:** *Tlsthoholowy* 1552, MRPS IV/2, 413, *Tostoholowy* 1649, ŻUR V/2, 239.

Uciszków – Utiszkiw: *Uciskow* 1531, Jabł. XVIII/1, 246, *Vczieschkow* 1541. MRPJ IV/1, 476, *Uciskow* 1578, Jabł. XVIII/1, 254.

Uhryń – Uhryń: *de villa Vhryn* 1650, ŻUR V/2, 295, *Uhryn* 1714, AGZ XXV, 205.

Ułazkowce – Ułazkiwci: *de villa Iłazkowce* (!), 1661, AJZR cz. 7 T. II, 511.

Uniów – Uniw: *w Vniowie* 1649, ŻUR IV, 335.

Usznia – Usznia: *de villa Husznia* 1649, ŻUR V/2, 246.

Uście Zielone – Uste Zelene: *Uscie* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 505, *Uście* 1735, AGZ XXV, 400.

Uściczko – Usteczko: *pro oppido Uscieczko* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 514.

Uwiń: *Huwin* 1531, Jabł. XVIII/1, 247.

Uwisła – Uwysła: *Uwiśle* 1648, AGZ XXIV, 69.

Warwaryńce – Warwarynci: *Warwaczynce* (!) 1564, Jabł. XVIII/1, 99 *de willa Warwarynice* 1649, ŻUR IV, 200, *de Warwaryńce* 1650, ŻUR V/2 294, *Warwaryńce* 1716, AGZ XXV, 236.

Werbka – Werbka: *Wirbka* (...) *na Wierbcze*, AJZR cz. 7 T. II, 210.

Werchobuż: *Wierzchobuże* 1649, ŻUR V/2, 233.

Werniaki: *Wernaky* 1463, AS I, 54.

Wicyń – Wicyń: *de villa Wicyn* 1649, ŻUR V/2, 204.

Wierzbłany – Werblany // Werb`any: *Wierblany* 1578, Jabł. XVII/1, 255, *de villa Wierblany* 1649, ŻUR V/2, 230.

Wierzbowa: *w Werbowey* 1748, AJZR cz. 6 T. I, 437.

Wierzbowczyk – Werbiwczyk: *tey wsi Wierzbowczyka* 1649, ŻUR V/2, 169, *Wierzbowczik* 1650, ŻUR V/2, 287.

Wierzbowiec – Werbiwci // Werboweć: *Werboweć* 1465, AS I, 55, *Wyrzbwyecz* 1516, MRPS IV/2, 156, *Wierzbowiec* 1650, ŻUR V/2, 110.

Wierzbów – Werbiw: *Wyerzbow* 1564, Jabł. XVIII/1, 99, *Wirzbów* 1687, Jabł. XVIII/1, 87, *de villa Wirzbow* 1649, ŻUR V/2, 237.

Wierzchniakowce – Werchn`akiwci: *de villa Wiersniakowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 518.

Wierzchowce: *Wierzchowce* 1650, ŻUR V/2, 295, *Wierzchowka* 1668, AJZR cz. 7 T. II, 529.

Wiszeńki – Wyszienki: *de villa Wiszenka* 1649, ŻUR V/2, 233.

Wiśniowczyk – Wyszniwczik: *Vissniowczik* 1564, Jabł. XVIII/1, 100, *do Wyszniowczyka* 1758, AJZR cz. 7 T. I, 412.

Wojewodyńce – Wojewodynci: *Woiewodynce* 1650, ŻUR V/2, 296.

Wola Cholojowska: *Wola Cholojowska* 1578, Jabł. XVIII/1, 236.

Wolica – Wolyc`a: *de Wolica* 1650, ŻUR V/2, 289, *Wolica* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 522.

Wółkowce ad Borszczów – Wółkiwci: *Wółkowci* 1475, AS III, 14, *Wółkowce* 1668, AJZR cz. 7 T. II, 511.

Włoszczyzna – Wołoszczyna: *Wołoszczizna* 1578, Jabł. XVIII/1, 91.

Worobijówka – Worobijwka: *Worobiwka* 1594, AJZR cz. 6 T. I, 254, *Worobiwka* 1649, ŻUR V/2, 239, *Worobiwka* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 51.

Wybranówka – Wybraniwka: *Wybranówka* 1768, AGZ XXIII, 578.

Wychwatyńce – Wychwatynci: *de willa Wychwatniowce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 510.

Wysocko – Wysoc`ke // Wysocko: *Wysocko* XV w., AJZR cz. 8 T. IV, 193.

Wysuczka – Wysiczka: *de Wysoczka* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 517.

Zablotce – Zabolotcy: *Zabolotcy* XV w., AJZR cz. 8 T. IV, 27.

Zablotówka – Zablotiwka: *Zablotów* 1755, AGZ XXV, 400.

Zabojki: *Zaboyki* 1564, Jabł. XVIII/I, 98, *Zabijki* 1649, ŻUR V, 168, *de villa Zaboiki* 1650, ŻUR V/2, 285.

Zadrów – Zadriw: *Zadarow* 1587, Jabł. XVIII/I, 88.

Zadnyszówka – Zadnysziwka: *Zatnyschow* 1555, MRPS IV/2, 456.

Zahajce – Zahajci: *wsī Zahaiec* 1754, AJZR cz. 6 T. I d, 373.

Zahorce – Zahirci: *w Zahorcax* 1607, AJZR cz. 6 T. I, 344.

Zaleszczyki – Zaliszczyky: *Zaleszczyki* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 508, *Zaleszczyki* 1728, Pill. 29.

Zalipie: *Zalipie* 1564, ŻUR I, 165.

Zalawie – Zawal`e: *Zalawie* 1564, Jabł. XVIII/I, 98, *de villa Zalawie* 1650, ŻUR V/2, 287.

Założce – Założci // Zalizci: *Zaloszcze* 1677, VL V, 475, *miasta Załoziec* 1712, AJZR cz. 5 T. I. 253, *Założce* 1768, AGZ XXIII, 576.

Zalucze – Zaluczczu // Zalucze: *Zalucze* 1661, AJZR, cz. 7 T. II, 506.

Zaluże – Zalużza // Zaluże: *Zaluże* 1465, AS I, 54, *Zaluze*, ŻUR I, 155.

Zamoście – Zamista // Zamiste: *Zamost`e* 1433 PB, 125.

Zarwanica – Zarwanyc`a: *Zerwanycza* 1564, Jabł. XVIII/I, 100, *de villa Zarwanica* 1650, ŻUR V/2, 291, *w Zarwanicy* 1649, ŻUR IV, 155, *Zarwanica* 1747, AGZ XXV, 471.

Zastawcze ad Zawalów – Zastawcze: *Zastawcze* 1578, Jabł. XVIII/I, 87.

Zaścinoce – Zastinocze: *Zasczenoscze (!)* 1553, MRPS V/1, 98, *Zasczinocze* 1564, ŻUR I, 120, *Zastinocze* 1564, Jabł. XVIII/I, 96, *Zaścinoce* 1650, ŻUR V/2, 281.

Zawale – Zawale: *Zawale* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 506.

Zawalów – Zawaliw: *do Zawalowa* 1747, AGZ XXV, 472.

Zawidcze – Zawydczu: *Zawidce* 1531, Jabł. XVIII/I, 248, *Zawitce* 1578, Jabł. XVIII/I, 234.

Zazulińce – Zazułynci // Zozułynci: *de villa Zozulińce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 503.

Zbaraż – Zbaraż: *u Zbarażi* 1465, AS I, 55, *a Zbaraż* 1569, MRPS V/1, 250, *Andruch z Zbaraża* 1594, AJZR cz. 6 T. I d. 233, *pod Zbarażem* XVII w., LH, 58, *ad Zbarażum* 1649, ŻUR VI/3, 72, *pod Zbaraż* 1649, AGZ XXIV, 80.

Zborów – Zboriw: *pod Zborowom* 1665, AJZR VI, 66, *in oppidum Zborouum* 1649, ŻUR VI/3, 91, *we Zborowie* 1649, ŻUR IV, 333, *Zborów* 1768, AGZ XXIII, 577.

Zbrzyż – Zbryż // Zbryż: *Zbrzezie* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 502.

Zielona – Zelena // Zelene: *Zielona* 1549, MRPS V/1, 25, *de villa Zielona* 1650, ŻUR V/2, 292, *Zielona* 1564, Jabł. XVIII/I, 98, *Zielona* 1649, ŻUR IV, 201.

Złoczów – Zołocziw: *a Zołoców* 1450, AJZR cz. 7 T. I, 5, *oppidum Złoczow* 1532, MRPS IV/2, 413, *oppido Złoczów* 1649, ŻUR V/2, 173, *Złoczow* 1768, AGZ XXIII, 577.

Złoczówka – Zołocziwka: *Zlaczowka* 1532, MRPS IV/2, 415, *Złoczowka*, 1649, ŻUR V/2, 207, *do Złoczowki* 1680, AJZR cz. 6 T. I d, 131.

Złotniki – Zołotnyky: *Zlotnyki* 1515, Jabł. XVIII/I, 176, *Złotniki* 1564, Jabł. XVIII/I, 99, *de oppido Złotniki* 1650, ŻUR V/2, 296.

Zniesienie – Znesieńe: *de villa Zniesienie* 1649, ŻUR V/2, 232.

Zubów – Zubiw: *Zubow* 1553, MRPS V/1, 98, *Zubow wiesz* 1570, ŻUR V/2, 235.

- Zwiahel – Zwahel:** *ad Zuiahalum* 1650, ŻUR VI/5, 70, w *Zwiehlu* 1738, AJZR cz. 6 T. I d. 410.
- Zwiniacz – Zwyńacz:** *selo Zwiniaczeje* 1501, AJZR cz. 6 T. I, 3, *Zwyniacze* 1548, MRPS V/1, 8, *Zwynyacz* 1564, Jabł. XVIII/I, 99, *de villa Zwiniacz* 1650, ŻUR V/2, 288.
- Zwyżyn – Zwyżeń:** *Zwizen wiesz, a w reuisiey* (poprzedniej E.K.) *sthoi Zawischin* 1570, ŻUR VII/4, 142, w tym samym dokumencie parę linijek dalej zapisano – *Zdwizyn*, *de villa Vyzyn* 1649, ŻUR 7/2, 238.
- Żabin – Żabin:** *de villa Zabin* 1649, ŻUR V/2, 204.
- Żabińce – Żabynci:** *de villa Żabince* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 502.
- Żeniów – Żeniw:** *Zeniów* 1649, ŻUR IV, 251.
- Żerebki Szlacheckie – Żerebky Szla^hchotski:** *Zerebki* 1650, ŻUR V/2, 300.
- Żędowice:** *Zendowicze* 1550, MRPS V/1, 61.
- Żukowce – Żukiwci:** *de villa Zukowce* 1649, ŻUR V/2, 238.
- Żulice Żulyczi:** *Zulicze* 1532, MRPS IV/2, 413.
- Żuratyn – Żuratyń:** *Zoratyn* 1545, MRPS IV/1, 429, *Zoratin* 1578, Jabł. XVIII/I, 235.
- Żurawińce:** *Zorawyncze* 1371, PB, 155, *Zorawenycze* 1401, PB, 158, *Żurawlińce* 1661, AJZR cz. 7 T. II, 520.
- Żyznomierz – Żyznomyr:** *Ziznomyrz* 1578, Jabł. XVIII/I, 87.

SPIS TREŚCI

I. Wstęp	5
1. Wprowadzenie	6
2. Charakterystyka etnohistoryczna terenu	6
3. Źródła i materiał onomastyczny	10
4. Metoda opracowania i podziału mikroojkonimów	15
II. Analiza językowa materiału nazewniczego	25
A. (Mikro)ojkonimy motywowane przez związek znaczeniowy z nazwą osobową lub określeniem grupy ludzkiej.	25
B. (Mikro)ojkonimy motywowane przez związek znaczeniowy z apelatywami	63
C. (Mikro)ojkonimy motywowane przez inne toponimy	95
III. Zjawiska językowe zachodzące w makro- i mikroojkonimach . . .	105
1. Substytucje i wahania fonetyczne	105
2. Substytucje i wahania morfologiczne	111
IV. Charakterystyka zasobu leksykalnego będącego podstawą nazw miejscowych oraz wzajemne relacje pomiędzy ojkonimami i mikroojkonimami w obrębie grup motywacyjnych.	114
V. Zakończenie	118
— Wykaz skrótów	121
— Wykaz wykorzystanej literatury	123
— Aneks	129

Z opinii recenzentów

Książka Edwarda Klisiewicza przynosi istotne ustalenia naukowe. Jej bazę źródłową stanowi bogaty materiał nazewniczy, obejmujący nie tylko nazwy samodzielnych jednostek osadniczych (miasta, wsie), ale i nazwy przysiółków, części wsi, nazwy pojedynczych zabudowań, dworów, folwarków, karczem, leśniczówek, czyli całą sieć osadniczą w makro- i mikroskali, co jest pewnym novum w pracach onomastycznych. Autor skrupulatnie wykorzystał materiał historyczny wyekscerpowany ze źródeł drukowanych.

Jerzy Rusek

Materiał przedstawiony w rozprawie jest niezwykle interesujący, gdyż pokazuje nawarstwianie się osadnictwa idącego z wielu kierunków i ustalanie się pewnych modeli onomastycznych, stanowiących konglomerat nazewniczy zachodni (polski) i wschodni (ruski).

Praca uzupełnia wiedzę nie tylko językoznawczą, ale i historyczną o terenach mało jeszcze znanych, a wyjątkowo interesujących ze względu na swe niespokojne dzieje i trwającą przez kilkaset lat wielokulturowość.

Maria Wojtyła-Świerzowska

**Akademia Pedagogiczna
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie**

Prace Monograficzne nr 316

ISSN-0239-6025

ISBN-83-7271-126-7